

چکیده مجموعه مقالات همایش بین‌المللی اتحادیه اقتصادی اوراسیا و نقش ژئوپلیتیک مناطق آزاد در توسعه روابط منطقه‌ای

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده مقالات

"همایش بین المللی اتحادیه اوراسیا و نقش ژئوپلیتیک مناطق آزاد در توسعه روابط منطقه ای"

۲۷ آبان ماه ۱۳۹۹

مرکز همایش های بین المللی
منطقه آزاد تجاری صنعتی بندر
انزلی

چکیده مقالات

"همایش بین المللی اتحادیه اوراسیا و نقش ژئوپلیتیک مناطق آزاد در توسعه روابط منطقه ای"

نوبت چاپ: اول
ناشر: انجمن ژئوپلیتیک ایران
تاریخ انتشار: پاییز ۱۳۹۹
تنظیم و تدوین: لایلا کیانی
ویراستاری: امیر حسین حسین زاده مژده‌ی
شمارگان: ۳۰۰ جلد
قیمت: ۱۰۰۰۰۰۰ ول

مسئولیت کلیه مطالب مندرج در چکیده ها بر عهده نویسنده یا نویسندگان است.

آدرس: تهران، خیابان سمیه، جنب برج سپهر،
ساختمان خاقانی، ورودی غربی، طبقه ششم، انجمن
ژئوپلیتیک ایران
تلفن: ۸۸۳۲۳۰۲۷

Website: www.iag.ir

Email.: info@iag.ir

برگزار کنندگان:

انجمن ژئوپلیتیک ایران
منطقه آزاد تجاری صنعتی بندر انزلی
مرکز آینده پژوهی جهان اسلام

مشارکت کنندگان:

دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد
دانشگاه گیلان
دانشگاه آزاد اسلامی استان گیلان واحد رشت
انجمن ژئوپلیتیک ایران شعبه استان گیلان
اتحادیه انجمن های علوم جغرافیایی ایران

حامیان:

- دانشگاه خوارزمی
- دانشگاه تهران
- دانشگاه تربیت مدرس
- دانشگاه شهید بهشتی
- دانشگاه علامه طباطبایی
- انجمن ایرانی مطالعات منطقه ای
- انجمن مطالعات اوراسیای مرکزی
- پایگاه استنادی علوم جهان اسلام
- موسسه پژوهش خرد معاصر

اعضای هیات رئیس همایش:

دکتر مرتضی بانک: رئیس همایش
دکتر سید یحیی صفوی - دبیر همایش
دکتر مهدی مدیری - دبیر کمیته علمی همایش
دکتر مجید فاتحی - دبیر کمیته اجرایی
دکتر محمدمهدی سهیلی پور - دبیر کمیته هماهنگی

اعضای کمیته علمی همایش

- دکتر مرتضی بانک
- دکتر هادی اعظمی
- شورای عالی مناطق آزاد
- دکتر سید یحیی صفوی
- دکتر ابراهیم رومینا
- صفوی دانشگاه امام حسین
- دکتر سید حمزه صفوی
- احمدی دانشگاه تهران
- دکتر مهدی مدیری
- دکتر مراد کاویانی
- دانشگاه مالک اشتر خوارزمی
- دکتر رسول افزلی
- دانشگاه تهران
- دکتر مرتضی قورچی
- دکتر حسین مختاری
- دانشگاه شهید بهشتی
- دکتر مرجان بدیعی
- دانشگاه تهران
- دکتر محمدرضا حافظ نیا
- دکتر یاشار ذکی
- دانشگاه تربیت مدرس
- دکتر مصطفی قادری
- حاجت - دانشگاه تربیت مدرس
- دکتر محمد اخباری
- دانشگاه آزاد اسلامی

- دکتر افشین متقی
دانشگاه خوارزمی
- دکتر حسین بوچانی
مرکز پژوهش های
شهر تهران
- دکتر حسین ربیعی
دانشگاه خوارزمی
- دکتر هادی زرقانی
دانشگاه فردوسی
مشهد
- دکتر هادی ویسی
دانشگاه پیام نور
- دکتر آهنگران
دبیرخانه شورای
عالی مناطق آزاد
- دکتر زهرا امام
جمعه دانشگاه
تهران
- دکتر عمران
علیزاده دانشگاه
آزاد اسلامی رشت
- دکتر رضا سیمبر
دانشگاه گیلان
- دکتر میترا راه
نجات دانشگاه
علامه طباطبایی
- دکتر محمدرضا
رضوانی دانشگاه
تهران
- دکتر حسن افراخته
دانشگاه خوارزمی
- دکتر ناصر رضایی
وزارت گردشگری
- دکتر علی محمدپور
دانشگاه مالک
اشتر
- دکتر مجید یاسوری
دانشگاه گیلان
- دکتر بهمن شریف
زاده دانشگاه
گیلان

اعضای کمیته اجرایی همایش:

مجید فاتحی چپرپردی - دبیر کمیته

دکتر عمران علیزاده - عضو کمیته

مهدی کاظمیان - عضو کمیته

سید فرشاد موسوی - عضو کمیته

حجت رحمت خواه - عضو کمیته

احمد علیپور کنفی - عضو کمیته

محسن پیل چشم - عضو کمیته

لیلا کیانی - عضو کمیته

آیه شعبانی کوچصفهانی - - عضو کمیته

فهرست

مقدمه

- پتانسیل‌های ژئوپلیتیکی منطقه آزاد انزلی برای توسعه روابط اقتصادی-تجاری جمهوری اسلامی ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیا ۱
- تبیین ساختار و کارگزار در اقتصاد غیرنفتی ایران با چشم‌انداز الحاق به اتحادیه اقتصادی اوراسیا ۳
- اتحادیه اقتصادی اوراسیایی و منطقه‌گرایی ایران با تکیه بر توانمندیهای مناطق آزاد ۵
- جهان شبکه‌ای و همگرایی منطقه‌ای؛ پیوندهای شبکه‌ای مناطق آزاد ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیا (مطالعه موردی: منطقه آزاد انزلی)..... ۷
- مسئله شناسی پایداری مناطق آزاد ایران براساس رویکرد اقتصاد سیاسی فضا ۹
- فرصت‌ها و چالش‌های مناطق آزاد و نقش آن در همگرایی منطقه‌ای (مطالعه موردی بندر آزاد انزلی) ۱۱
- آسیب شناسی عدم توفیق چند ماه اخیر ایران در مبادلات تجاری با اوراسیا ۱۳
- اتحادیه اقتصادی اوراسیا، چارچوبی برای اجرای آزمایشی موافقتنامه تجارت ترجیحی در مناطق آزاد (مطالعه موردی منطقه آزاد ارس) ۱۵
- فرصت‌ها و چالش‌های ایران در پیوستن به اتحادیه اوراسیا ۱۷
- شناسایی مناطق سرمشق صادراتی ایران با هدف‌گذاری صادرات به کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا ۱۹

- ۲۱..... ارزیابی تاثیرات منطقه آزاد انزلی بر توسعه منطقه‌ای
- ۲۱..... (مطالعه موردی: شهرستان‌های رشت و بندر انزلی)
- ۲۳..... تبیین عوامل ناکارآمدی و پیشران‌های کارآمدساز اتحادیه‌ی اقتصادی اوراسیا
- ۲۵..... نقش اتحادیه اقتصادی اوراسیا در تکمیل راه‌گذر شمال – جنوب
- ۲۶..... فدراسیون روسیه، هند، اقتصاد سیاسی بین‌الملل
- تحلیل یکپارچه شرایط سرمایه‌گذاری خارجی در مناطق آزاد ایران و ارائه استراتژی‌های جذب سرمایه خارجی
- ۲۷.....
- ۲۹... نقش راهبردی و ژئوپلیتیکی بندر چابهار در توسعه و امنیت پایدار ایران در سده بیست و یک
- ۳۱..... بررسی عوامل اقتصادی تاثیرگذار بر همگرایی منطقه‌ای اتحادیه اوراسیا
- ۳۳..... تبیین ژئواکونومیک پتانسیل‌های اتحادیه اورآسیایی در شرایط تحریم برای ایران
- ۳۵..... نقش مناطق آزاد ایران با تکیه بر ژئواکونومیک در همگرایی منطقه‌ای
- ۳۷..... نگرشی مقایسه‌ای به مدیریت مناطق آزاد(ایران، امارات متحده عربی و ترکیه)
- ۳۸..... نگاه استراتژیک افغانستان به منطقه آزاد چابهار
- ۴۰..... اهمیت جایگاه مناطق آزاد در مناسبات میان کشورها
- ۴۲..... ارزیابی قدرت نرم مناطق آزاد تجاری ایران در شکل‌دهی نظام امنیت منطقه‌ای
- ۴۴..... بررسی موانع شکل‌گیری اتحادیه اقتصادی بین ایران و آسیای مرکزی از منظر سازه‌انگاری
- بررسی نقش مناطق آزاد تجاری در توسعه روابط ایران و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا از منظر جغرافیای سیاسی (مورد مطالعاتی: منطقه آزاد تجاری – صنعتی انزلی)
- ۴۶.....
- ۴۸..... اتحادیه اوراسیا و نقش مناطق آزاد ایران در کریدور شمال – جنوب و جاده ابریشم

- سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و توسعه گردشگری در مناطق آزاد تجاری-صنعتی..... ۴۹
- تحلیل ژئواکونومی مناطق آزاد ایران با اتحادیه اوراسیا..... ۵۱
- نقش اتحادیه اوراسیایی در توسعه همگرایی منطقه‌ای ایران و روسیه:..... ۵۳
- نقش اتحادیه‌ی اقتصادی اوراسیا در توسعه‌ی تجارت خارجی ایران..... ۵۵
- کارکردها و کارویژه‌های مناطق آزاد تجاری در راستای ارتقاء جایگاه ایران در هاب ترانزیت اوراسیایی..... ۵۷
- ضرورت تفکر اتحادیه اورسیا و نقش ایران در منطقه..... ۵۸
- بررسی نقش ژئوپلیتیکی مناطق آزاد ایران در توسعه روابط منطقه‌ای..... ۶۰
- ژئواکونومی مناطق ویژه اقتصادی و نقش آن در همگرایی ایران با اوراسیای مرکزی..... ۶۱
- تحلیل ژئوپلیتیکی شکل‌گیری بلوک اقتصادی مستقل در منطقه غرب آسیا؛ ظرفیت‌ها و چالش‌ها..... ۶۳
- معرفی فرصت‌ها و ظرفیت‌های مناطق آزاد انزلی، ارس و ماکو جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی..... ۶۵
- بررسی نقش و جایگاه ژئوپلیتیکی بندر چابهار در پروژه یک کمربند یک جاده..... ۶۷
- نقش منطقه‌ی آزاد چابهار در امنیت اقتصادی ایران و تأثیر آن بر تحکیم روابط ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا..... ۶۹
- اهمیت مناطق آزاد در توسعه‌ی منطقه‌ای..... ۷۱
- اتحادیه اقتصادی اورآسیا و نقش مناطق آزاد ایران در کریدور شمال - جنوب..... ۷۳
- تبیین و بررسی عوامل تاثیرگذار منطقه آزاد انزلی در همگرایی منطقه با اتحادیه اوراسیا..... ۷۵
- نقش مناطق آزاد شمال ایران در همگرایی و توسعه روابط اقتصادی با اتحادیه اوراسیا..... ۷۷

- منطقه آزاد تجاری مازندران و توسعه مبادلات اقتصادی میان ایران و اوراسیا..... ۷۸
- بررسی فرصت‌ها و ظرفیت‌های مناطق آزاد ایران جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی..... ۸۰
- فرصت‌ها و ظرفیت‌های مناطق آزاد جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی نقش منطقه آزاد انزلی در ارتقای همگرایی و تجارت با اتحادیه اقتصادی اوراسیا..... ۸۱
- مطالعه تأثیر جاده ابریشم جدید بر اتحادیه اقتصادی اوراسیا..... ۸۳
- فرصت‌ها و ظرفیت‌های مناطق آزاد جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی..... ۸۵
- نقش ژئوپولیتیکی و ژئواکونومیک جاده ابریشم جدید چین در توسعه ترانزیت ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا..... ۸۷
- نقش رسانه‌های جهانی در ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد انزلی..... ۸۹
- بررسی موقعیت ژئوپولیتیکی بندر چابهار در تأمین اقتصادی منافع جمهوری اسلامی ایران..... ۹۱
- مناطق آزاد ایران حلقه اتصال آسیای میانه خلیج فارس اروپا و شبه قاره هند..... ۹۳
- اتحادیه اوراسیا و نقش مناطق آزاد ایران در کاریدور شمال جنوب و جاده ابریشم..... ۹۵
- نگرش ژئوپولیتیکی - ژئواکونومیکی بر مناطق آزاد تجاری ایران و اهمیت آن در روابط بین ایران و روسیه..... ۹۷
- جایگاه اوراسیا در رسانه‌های دولتی ایران..... ۹۹
- بررسی اثر کوتاه مدت و بلندمدت صادرات نفتی و غیر نفتی بر رشد اقتصادی کشورهای اوراسیا..... ۱۰۱
- بررسی اثر مخارج تحقیق و توسعه بر توسعه صادرات کشورهای منطقه اوراسیا..... ۱۰۲
- بررسی تأثیر الحاق به سازمان تجارت جهانی بر عملکرد بانک‌های خصوصی..... ۱۰۳
- حاکمیت حقوق مالکیت فکری: موضوعی ساده که نتایجی بزرگ دارد؟..... ۱۰۵

- جایگاه مناطق آزاد در اقتصاد پست فوردیسم و توسعه منطقه‌ای با تاکید بر اتحادیه اوراسیا... ۱۰۶
- پویایی‌های جدید ژئواکونومیکی در اوراسیا؛ زمینه‌ها و ضرورت‌های همکاری ایران و روسیه ۱۰۸
- نقش ویژه منطقه آزاد انزلی در تجارت با کشورهای اوراسیا ۱۱۰
- انزلی و چابهار، نقاط همگرایی ایران با روسیه، چین و هند ۱۱۱
- نقش ژئواکونومی مناطق آزاد در تحقق همگرایی ایران و کشورهای اوراسیا ۱۱۲
- ارزیابی پیامدهای لغو ویزا با جمهوری آذربایجان بر توسعه پایدار گردشگری شمالغرب ایران... ۱۱۴
- جایگاه منطقه آزاد انزلی در مبادلات تجاری با مجمع اقتصادی اوراسیا ۱۱۶
- نقش مناطق آزاد تجاری، بازرگانی و سیاسی در گسترش تجارت بین الملل و روابط سیاسی
کشورها: مطالعه موردی منطقه آزاد قشم ۱۱۸
- اولویت‌های صادرات و واردات کالا در تجارت با اتحادیه اقتصادی اوراسیا، مبتنی بر مزیت‌های رقابتی
مناطق آزاد به روش AHP ۱۲۰
- منطقه گرایی اقتصادی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران «با نگاهی به ایران و اتحادیه
اقتصادی اوراسیا» ۱۲۲
- پیشران‌های روابط اقتصادی، تجاری و فرهنگی مناطق آزاد اوراسیا ۱۲۴
- نقش منطقه آزاد انزلی در گسترش همکاری‌های اقتصادی ایران و گرجستان ۱۲۶
- چند جانبه گرایی ایران در تجارت خارجی: اولویت بندی پیوستن ایران به اتحادیه اقتصادی اوراسیا
و سازمان همکاری شانگهای ۱۲۸
- زمینه‌های همکاری ایران و روسیه در ایجاد ثبات و امنیت در افغانستان (۲۰۱۵-۲۰۱۹) ۱۳۰
- نقش آزمایشگاه انسان شناسی زیستی دانشگاه گیلان در مبادلات علمی-صنعتی منطقه
اوراسیا..... ۱۳۲

Explaining of structure and agent in Iran's non-oil economy with the prospect of joining to the Eurasian Economic Union	134
Global Network and Regional Integration; New Network between Iran's free zones and the Eurasian Economic Union (The case study: Anzali Free Zone)	136
Detection of Iran's Pattern Export Regions with the aim of Exporting to Eurasian Economic Union members	138
Geo-economical potential of the Eurasian Economic Union for Iran in sanction Situation	140
The Role of Eurasian Economic Union in Development of Iranian Foreign Trade	142
Assessing the soft power of Iran’s free- trade zones in shaping the regional security system	143
Investigating the role and geopolitical position of Chabahar port in the one-road belt project.....	145
Investigate the Capacities and Opportunities of Iranian Free Economic Zones to Attract Foreign Investments	147
The role of Anzali Free Zone in expanding economic cooperation between Iran and Georgia.....	148
Особые экономические зоны и перспективы экономического развития приграничного региона в международном транспортном коридоре «Север-Юг»	150
Аннотация	150
Special economic zones and prospects for economic development of the border region in the international transport	152

مقدمه

به نظر می‌رسد جهان امروز در مرحله گذار ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک باشد. نظام دوقطبی جهان مدت‌هاست دچار زوال سیاسی، اقتصادی و فرهنگی است و تاکنون جهان به یک تعادل و ثبات ژئوپلیتیک، نرسیده و احتمال به وجود آمدن یک نظم جدید و ساختار دو بخشی (شرقی-غربی) در نظام قدرت جهانی در قرن ۲۱ وجود دارد. پیروزی انقلاب کبیر اسلامی ملت بزرگ ایران و گذشت چهل و دو سال از شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی ایران، یکی از عوامل مهم تاثیرگذار بر تحول ساختار ژئوپلیتیکی قدرت در غرب آسیا است و غرب آسیا، منطقه اتصال سه قاره‌ی آسیا به اروپا و آسیا به آفریقا می‌باشد.

کشور ایران با داشتن یک موقعیت مرکزی نسبت به حوزه‌های ژئوپلیتیک مجاور همچون هند و چین و آسیای مرکزی و خلیج فارس می‌تواند در اتحادیه اقتصادی اوراسیا با ارتباطات کریدورهای شمال به جنوب و شرق به غرب و پیدایش تشکل‌های منطقه‌ای و قاره‌ای آسیا به اروپا و آسیا به آفریقا و کارکردهای سیاسی، اقتصادی، گردشگری نقش موثری داشته باشد و فرایندهای سیاسی و اقتصادی کشورهای عضو اتحادیه را تقویت نماید و منافع مشترک و امنیت مشترک را برای اعضای اتحادیه بوجود آورد و با رقبا و تهدیدات و تحریم‌های مشترک این کشورها مقابله کند. به منظور واکاوی اوضاع اقتصادی و سیاسی منطقه و شناسایی جریان‌های مالی، اقتصادی و تجاری حاکم بر مناسبات کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا، انجمن ژئوپلیتیک ایران با همکاری موسسه آینده پژوهی جهان اسلام، سازمان

منطقه آزاد اقتصادی تجاری بندر انزلی و با مشارکت دانشگاه ها و موسسات علمی و پژوهشی همایش بین المللی اتحادیه اوراسیا و نقش ژئوپلیتیک مناطق آزاد در توسعه روابط منطقه ای را برگزار کرد. این همایش بین المللی بستر مناسبی را برای پژوهشگران حوزه‌ی مطالعات کاربردی ژئوپلیتیک، اقتصاد سیاسی و روابط بین الملل فراهم آورد تا با ارائه مقالات علمی به رشد و بالندگی ایران اسلامی کمک نماید.

شرایط ویژه جهان و ایران به سبب همه گیری ویروس کرونا و بیماری کوید ۱۹ باعث شد، برگزاری این همایش بارها با وقفه و تعویق روبرو شود و سرانجام نیز این همایش به صورت ترکیبی از ارائه مقالات به صورت سخنرانی حضوری و مجازی برگزار گردید. با توجه به تأکید ستاد کرونا بر محدودیت برگزاری تجمعات و نشست ها، در نهایت تصمیم بر آن شد که همایش با تعداد محدود و به صورت یکروزه برگزار شود و به این منظور از میان مقالات فراوان دریافت شده، پس از داوری و ارزیابی کمیته علمی تعداد ۳۰ مقاله برای ارائه به صورت سخنرانی و تعداد اندکی از مقاله های دریافت شده نیز برای ارائه به صورت پوستر انتخاب شدند. همچنین با مشارکت دانشگاه های کشورهای عضو اتحادیه و کشورهای پیرامون دریای خزر تعداد زیادی مقالات از اندیشمندان و صاحب نظران این کشورها دریافت شد که در نهایت ۴ مورد از این مقالات نیز برای ارائه به صورت سخنرانی تعیین شد.

به هر روی، با سپاس از برگزار کنندگان و مشارکت کنندگان این همایش، تجربه برگزاری نخستین همایش بین المللی با موضوع اتحادیه اوراسیا و مشارکت مطلوب نهادها و سازمان های ملی مرتبط و نیز استقبال اعضای هیأت علمی، دانشگاه ها و

نهادهای اقتصادی منطقه اوراسیا این امیدواری را ایجاد کرد که برگزاری این همایش گام موثری در گشایش ارتباطات منطقه ای، تقویت همکاری بین کشورها، رشد تجارت و بازرگانی متقابل و در نهایت همگرایی هر چه بیشتر کشورهای منطقه باشد. انتظار می رود با کاربست یافته های علمی و پیشنهادات مطرح شده از سوی سخنرانان این همایش، کشورهای منطقه در آینده نه چندان دور، به یک بلوک قدرتمند منطقه ای و بازیگر قابل اعتنا در نظام ژئوپلیتیک جهانی تبدیل شوند و اشتیاق کشورهای دیگر برای پیوستن به این اتحادیه و افزایش همکاری های بین المللی، اعتبار و جایگاه اتحادیه اوراسیا را دوچندان کند. انشاءالله.

دکتر سید یحیی صفوی

دبیر همایش و رئیس انجمن ژئوپلیتیک ایران

پتانسیل‌های ژئوپلیتیکی منطقه آزاد انزلی برای توسعه روابط اقتصادی-تجاری

جمهوری اسلامی ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیا

محمد رضا حافظ نیا^۱

چکیده

منطقه آزاد اقتصادی عبارتست از ناحیه جغرافیایی محدود و محصور در محدوده گمرک ملی اعم از بندر و یا جزیره و یا بخشی از خاک کشور که بموجب قانون خاص، فعالیت صنعتی و تجاری و ورود و خروج کالا در آن آزاد است و مشمول مقررات و محدودیتهای گمرکی کشور نمی‌باشد. مناطق آزاد به صورت یک واحد سیاسی/اقتصادی نیمه مستقل و در شکل یک دولت محلی با کارکرد فراملی، که دارای اختیارات ویژه و مقررات و قوانین اقتصادی، مالی، تجاری، مدنی، قضایی و بین‌المللی خاص خود هستند زیر نظر حکومت مرکزی انجام وظیفه می‌نمایند. اندیشه تأسیس مناطق آزاد اقتصادی در ایران در اوایل دهه ۱۳۳۰ ه. ش. پدیدار شد. ولی شکل‌گیری اولین منطقه آزاد ایران در جزیره کیش به مصوبه ترجیحات گمرکی سال ۱۳۵۸ شورای انقلاب و سپس مصوبه دولت جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۶۵ برای تبدیل شدن آن به بندر آزاد تجاری و صنعتی بر می‌گردد. نهایتاً تبصره ۱۹ قانون اول برنامه پنجساله توسعه جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۱ بهمن ۱۳۶۸ مجلس شورای اسلامی، راه را برای تأسیس و راه اندازی مناطق آزاد اقتصادی در ایران هموار کرد. در ادامه این فرایند در سال ۱۳۶۹ شورایی مناطق آزاد زیر

^۱ استاد جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس

نظر دولت مرکزی تأسیس شد و در سال ۱۳۷۲ مجلس شورای اسلامی نیز در لایحه قانونی چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری- صنعتی، اهداف مناطق آزاد و نیز تأسیس آنرا در سه مکان جغرافیایی کیش، قشم و چابهار به تصویب رساند. برابر مصوبه مزبور: تسریع در انجام امور زیربنایی و عمرانی، رشد و توسعه اقتصادی، ایجاد اشتغال سالم و مولد، سرمایه گذاری و افزایش درآمد عمومی، تولید و صادرات کالاهای صنعتی و تبدیلی، حضور فعال در بازارهای جهانی و منطقه‌ای، تنظیم بازار کار و کالا و ارائه خدمات عمومی، جزو اهداف مناطق آزاد محسوب می‌شود. برنامه گسترش مناطق آزاد توسط دولت در سالهای بعد نیز ادامه یافت و منطقه آزاد انزلی در سال ۱۳۸۲ ه. ش. از سطح منطقه ویژه اقتصادی به سطح منطقه آزاد تجاری- صنعتی تحول پیدا کرد و با هدف توسعه مراودات تجاری و اقتصادی با کشورهای مناطق قفقاز، خزر و آسیای مرکزی به ایفای نقش پرداخت. این منطقه از سال ۱۳۸۲ تا کنون به ساماندهی فضایی و ساختاری خود پرداخته و در جهت توسعه تعاملات اقتصادی با کشورهای اوراسیایی باقیمانده از شوروی سابق کوشیده است. منطقه آزاد انزلی در راستای مأموریت خود برای توسعه روابط اقتصادی با کشورهای مزبور در ضلع شمالی کشور ایران، از فرصتهای ژئوپلیتیکی ذاتی و عارضی، نظیر: فضای دسترسی، موقعیت پیوندگاهی، قلمرو سازی، کاتالیزوری، سازه‌های منطقه‌ای، رقابت بازیگران قدرت جهانی، فضای شبکه‌ای و غیره برخوردار است که در این مقاله به تبیین و تشریح آن پرداخته می‌شود.

واژگان کلیدی: مناطق آزاد، مناطق آزاد تجاری- صنعتی، پتانسیل ژئوپلیتیکی، منطقه آزاد انزلی، اتحادیه اقتصادی اوراسیا.

تبیین ساختار و کارگزار در اقتصاد غیرنفتی ایران با چشم‌انداز الحاق به اتحادیه‌ی اقتصادی اورآسیا

افشین متقی^۱

چکیده

نفت به عنوان مهمترین کالای استراتژیک در کشورهای تک محصولی نفت مینا، از وزنه‌ی سیاسی و اقتصادی فزاینده‌ای برخوردار است. تا پیش از بی‌ثباتی در بهای نفت که از اواخر سال ۲۰۱۳ بدین سو رخ نمود، چالش‌های کلان اقتصادی از سوی دولت‌های صاحب نفت، مدیریت می‌شد. با به هم پیوستگی مجموعه‌ی نظام‌مندی از رقابت‌های ژئوپلیتیکی، پیدایش نفت‌های جایگزین در ایالات متحده‌ی آمریکا و اغتشاش فزاینده در فضاهای ژئواکونومیک با پراکنش جهانی ویروس کرونا، چالش‌های عمده‌ای در اقتصاد سیاسی کشورهای تولیدکننده‌ی نفت پدید آمد. جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از هسته‌های نفتی نیز همراستا با بی‌ثباتی‌های بهای نفت و نیز تحریم‌های فزاینده پس از خروج آمریکا از برجام، مجموعه‌ای از سیاست‌گذاری‌های اقتصاد غیرنفتی را دنبال کرده است. با توجه به اهمیت استراتژیک اقتصاد غیرنفتی در سبد سیاسی و اقتصادی کشور، پژوهش حاضر به بررسی نقش ساختار-کارگزار در اقتصاد غیر نفتی ایران با محوریت همگرایی با اتحادیه‌ی اقتصادی اورآسیا پرداخته است. نتایج نشان داد که وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به‌عنوان مهمترین کارگزار اقتصاد غیرنفتی ایران و وزارت صنعت، معدن و تجارت (صمت) به‌عنوان مهمترین ساختار اقتصاد غیرنفتی ایران، گزینه‌های بهینه در راستای تقویت اقتصاد غیرنفتی به‌شمار می‌آیند. از این رو، تقویت فرآورده‌های تولدی-صادراتی ساختار و کارگزار

^۱ - دانشیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه خوارزمی

اقتصاد غیرنفتی با هدف همگرایی و پیوستن به اتحادیهی اقتصادی اوراسیا می‌تواند چالش‌های فراروی اقتصاد غیرنفتی ایران را تا اندازه‌ی زیادی مدیریت کند.
واژگان کلیدی؛ اقتصاد غیرنفتی، اتحادیهی اقتصادی اوراسیا، ساختار-کارگزار، ایران

اتحادیه اقتصادی اوراسیایی و منطقه گرایی ایران با تکیه بر توانمندیهای مناطق آزاد

هادی ویسی^۱

چکیده

منطقه گرایی و همگرایی‌هایی منطقه‌ای یکی از سازوکارهای مهم در توانمندسازی و توسعه کشورهای در عصر جدید است. روسیه به عنوان بزرگ‌ترین و قوی‌ترین کشور جدا شده از شوروی، در دهه‌های اخیر تلاشهای زیادی برای ترتیبات منطقه‌ای و منطقه گرایی در جمهوریهای میراث شوروی سابق انجام داده است. در این میان، اتحادیه اقتصادی اوراسیایی متشکل از کشورهای روسیه، بلاروس، قزاقستان، ارمنستان و قرقیزستان مهمترین و فعال‌ترین اتحادیه در قلمرو شوروی سابق است که با محوریت روسیه از سال ۲۰۱۵ به وجود آمده است. اتحادیه اقتصادی اوراسیایی قریب ۱۵ درصد از خشکی‌های جهان، ۲/۴ درصد از جمعیت جهان و ۳/۲ درصد از تولید ناخالص داخلی جهان را در اختیار دارد. جمهوری اسلامی ایران که همواره از فرایندهای منطقه گرایی در حوزه‌های پیرامونی و سازمانهای منطقه‌ای شرق و غرب کنار گذاشته شده است، در سالهای اخیر همکاری و همگرایی با اتحادیه اقتصادی اوراسیایی را در دستور کار قرار داده است. امضای موافقتنامه موقت تشکیل منطقه آزاد تجاری بین جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیایی در اردیبهشت سال ۱۳۹۷ گام مهمی برای ورود ایران به ترتیبات منطقه‌ای بوده است. خروج ایالات متحده از برجام و تحریمهای گسترده ایالات متحده بر علیه ایران و تنگنای

^۱ - دانشیار جغرافیای سیاسی دانشگاه پیام نور

ژئوپلیتیکی روسیه و چالش با غرب باعث شده تا بر حسب ضرورت و نیاز روسیه و ایران در چارچوب اتحادیه اقتصادی اوراسیایی وارد همکاری شوند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد مناطق آزاد تجاری مرزی و بندرگاهی ایران با کشورهای اتحادیه اقتصادی اوراسیایی ضمن توسعه زیرساختهای محلی می‌توانند بسترساز توسعه و همکاریهای منطقه‌ای ایران شوند. علاوه بر آن، در کنار اهداف اقتصادی و تجاری، اهداف سیاسی و ژئوپلیتیکی از اهمیت و اولویت خاصی برای هر دو کشور روسیه و ایران برخوردار است.

واژگان کلیدی: اتحادیه اقتصادی اوراسیایی، منطقه گرایی، همگرایی، ژئوپلیتیک.

جهان شبکه‌ای و همگرایی منطقه‌ای؛ پیوندهای شبکه‌ای مناطق آزاد ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیا

(مطالعه موردی: منطقه آزاد انزلی)

مرتضی قورچی^۱؛ فرشته دستواره^۲

چکیده

جهانی شدن و ساختار اقتصاد پساפורدیستی زمینه‌های شکل‌گیری جهان شبکه‌ای و همگرایی منطقه‌ای را فراهم می‌آورند. جهان شبکه‌ای و همگرایی منطقه‌ای نیز موجب پیوندهای مکانی با سیستم اقتصاد جهانی شده و سبب رشد و توسعه اقتصادی کشورها می‌شود. مناطق آزاد تجاری و صنعتی از جمله گره‌ها و دروازه‌های ورود به جهان شبکه‌ای به حساب می‌آیند. در ایران مناطق آزاد تجاری همواره با چالش‌های متعددی جهت ورود به شبکه اقتصاد جهانی داشته‌اند که مانع از این شده است تا این مناطق به عنوان گره شبکه در نظام جهانی نقش آفرینی کنند، در این میان می‌توان به منطقه آزاد انزلی اشاره نمود. منطقه آزاد انزلی با دارا بودن موقعیت ویژه ژئوپلیتیکی در کشور می‌تواند دریچه ورود به بازار آزاد جهانی و نیز همگرایی منطقه‌ای برای ایران باشد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که

^۱ - استادیار گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی،

تهران، ایران

^۲ - دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید

بهشتی، تهران، ایران

منطقه آزاد انزلی ظرفیت بالایی برای پیوستن به اتحادیه اقتصادی اوراسیا در چارچوب اقتصاد شبکه‌ای دارد. در حقیقت اتصال سایر مناطق آزاد تجاری ایران به انزلی و سپس ارتباط آن با اتحادیه اقتصادی اوراسیا، از جمله ترفندها و سیاست‌های خارجی ایران جهت همکاری در ساختار تولید و توسعه اقتصادی جهانی است. بدین سبب بازتعریف دقیق و شفاف اهداف تأسیس و استراتژی توسعه مناطق آزاد در ایران و بویژه منطقه آزاد انزلی با رویکرد منطقه‌گرایی نوین، از جمله اقدامات اساسی در این زمینه است. در این پژوهش از روش توصیفی-تحلیلی است که داده‌های مورد نیاز به شکل کتابخانه‌ای و مطالعه متون، اسناد و مصاحبه‌های مرتبط با موضوع پژوهش جمع‌آوری شده است.

کلیدواژه: جهانی شدن، جامعه شبکه‌ای، اقتصاد پساوردیستی، منطقه‌گرایی، منطقه آزاد تجاری - صنعتی، انزلی، اتحادیه اقتصادی اوراسیا.

مسئله شناسی پایداری مناطق آزاد ایران براساس رویکرد اقتصاد سیاسی فضا

هادی اعظمی^۱، وحید سینائی^۲، فاطمه بخشی شادمهری^۳

چکیده:

وقتی سخن از اقتصاد سیاسی به میان می‌آید نگاه ما به دو نهاد فعال بازار و دولت معطوف می‌شود که هر دو در جهت رفاه جامعه گام برمی‌دارند. دولت از طریق ایجاد عدالت و بازار با افزایش پیشرفت در جامعه.

برای مشاهده این تلاش‌ها باید به فضاهای شکل گرفته در هر کشور رجوع کرد. یکی از این فضاها، مناطق آزاد است که تشکیل یافته از سیاست‌های دولت و اهداف بازار است که فضای جغرافیایی مستقیم و غیرمستقیم بر آن تاثیرگذار است. نقشی که امروزه مناطق آزاد در توسعه و رونق اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشورهای جهان داشته، باعث شده تا پایداری این مناطق و عوامل ایجاد ناپایداری برای برنامه ریزان اهمیت یابد.

در این راستا در این پژوهش با تاکید بر مناطق آزاد ایران و استفاده از رویکرد اقتصاد سیاسی فضا به شناسایی مسائل مؤثر در پایداری مناطق آزاد هفتگانه ایران پرداخته شده است. نتایج نشان می‌دهد که تأثیر دولت به صورت اقتصاد رانتی حاکم بر ایران، دخالت‌های اقتصادی بدون توجه به مزیت‌های نسبی منطقه و کم‌رنگ بودن شاخص‌های جغرافیایی در

۱) نویسنده مسئول، دانشیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد.

۲) دانشیار علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد

۳) دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد.

تخصیص بودجه برای هر منطقه سه مسئله‌ای می‌باشند که از سوی دولت بر مناطق آزاد اثرگذار بوده است. به گونه‌ای که باعث شده پایداری مناطق آزاد متعادل نباشد.

واژگان کلیدی: اقتصاد سیاسی، فضای جغرافیایی، پایداری، مناطق آزاد ایران

فرصت‌ها و چالش‌های مناطق آزاد و نقش آن در همگرایی منطقه‌ای

(مطالعه موردی بندر آزاد انزلی)

سید هادی زرقانی؛ زهرا نسیمی^۲

چکیده

مناطق آزاد تجاری به عنوان بخش مهمی از پازل توسعه اقتصادی کشورها محسوب می‌شوند و به مثابه پل ارتباطی نقش مهمی در مبادله کالا و حمل و نقل دریایی و خشکی و پیوند بین مناطق دارند. جمهوری اسلامی ایران با قرار گرفتن در مرکز ثقل ارتباطی کشورهای حاشیه دریای خزر و قفقاز با کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس و جنوب آسیا داری موقعیت ژئوپلیتیکی بی‌نظیری برای ترانزیت کالا و خدمات است؛ ضمن اینکه با داشتن ۲۷۰۰ کیلومتر نوار ساحلی در شمال و جنوب کشور و دسترسی به آب‌های آزاد جهان و همچنین دارا بودن بنادر مختلف به عنوان یک پل ارتباطی مهم تجارت جهانی شناخته می‌شود. از اینرو می‌تواند با بهره‌گیری از این موقعیت نقش مهمی در همگرایی منطقه‌ای میان کشورهای حاشیه دریای خزر، قفقاز و آسیای مرکزی ایفا کند. یکی از سازمان‌هایی که در همکاری‌های منطقه‌ای میان کشورهای این منطقه نقش دارد اتحادیه

^۱ - دانشیار جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

^۲ - دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

اقتصادی اوراسیا است. این اتحادیه یک سازمان بین‌المللی برای ادغام اقتصاد منطقه‌ای است که از سال ۲۰۱۵ با عضویت ۵ کشور روسیه، بلاروس، قزاقستان، ارمنستان و قرقیزستان کار خود را آغاز کرده است. ایران از سال ۱۳۹۸ با بستن توافقنامه منطقه آزاد تجاری اوراسیا با کشورهای عضو به مدت سه سال به عضویت موقت در این اتحادیه درآمده است که با خاتمه سه سال عضویت موقت، زمینه لازم برای عضویت ایران در این اتحادیه فراهم می‌شود. این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی و با استناد به منابع معتبر به دنبال بررسی فرصت‌ها و چالش‌های مناطق آزاد و نقش آن در همگرایی منطقه‌ای با تاکید بر بندرانزلی از طریق اتحادیه اقتصادی اوراسیا است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد درجه ثبات سیاسی، چگونگی باورهای اقتصادی- اجتماعی، اجماع نظر در مورد هدف‌ها و منافع و آسیب‌های مناطق آزاد، حمایت یا عدم حمایت همه جانبه دولت و بالاخره برخورداری یا نارسایی‌های نرم‌افزاری (قوانین و مقررات و شناخت‌ها) و سخت‌افزاری (زیربناها و تاسیسات) می‌تواند بیشترین تأثیر را در استفاده یا عدم استفاده از مناطق آزاد به عنوان ابزار توسعه و نیز موفقیت و یا ناکامی این مناطق در همگرایی منطقه‌ای داشته باشد.

کلمات کلیدی: مناطق آزاد، منطقه آزاد انزلی، منطقه‌گرایی، اتحادیه اقتصادی اوراسیا، فرصت‌ها و چالش‌ها

آسیب شناسی عدم توفیق چند ماه اخیر ایران در مبادلات تجاری با اوراسیا

دکتر هادی اعظمی^۱، سمیرا چناری^۲

چکیده

برای بسط تجارت، تعامل سازنده با اقتصاد جهانی و تطابق تدریجی با استانداردهای جهانی، عضویت در بلوک‌های تجاری منطقه‌ای و روی آوردن به چندجانبه‌گرایی اساسی‌ترین محور اقتصاد در قرن کنونی می‌باشد. اسناد کلان راهبردی و برنامه‌های توسعه‌ای جمهوری اسلامی ایران، تعامل سازنده و هوشمندانه با اقتصاد جهانی را به رسمیت شناخته و مورد تأکید قرار داده‌است و گرایش سیاست خارجی کشور ایران مبنی بر سیاست‌های کلی نظام در جهت مشارکت در تجارت جهانی از طریق ایفای نقش در قالب توافقنامه‌های تجارت بارزتر گردید. در سال‌های اخیر، ایران اقدامات مثبتی در زمینه انعقاد «موافقت‌نامه تجارت ترجیحی» با سایر کشورها در راستای اهداف اقتصادی مورد نظر انجام داده است. یکی از مهم‌ترین موارد، موافقت‌نامه تجارت ترجیحی ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیا است. جدا از فرصت‌های پیش‌روی ایران در برقراری مناسبات تجاری با اتحادیه اقتصادی اوراسیا، بر سر راه تجارت اقتصادی ایران محدودیت‌هایی قرار گرفته است که جمهوری اسلامی ایران را در بهره‌مندی کامل از این موافقت‌نامه دور نگه داشته است. لذا این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی روابط تجاری ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا را مورد مطالعه قرار داده و هدف

^۱ - دانشیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد

^۲ - دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد

مقاله ارزیابی و آسیب‌شناسی روابط تجاری ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا به ویژه در چند ماه اخیر می‌باشد.

کلیدواژه: ایران، اتحادیه اقتصادی اوراسیا، روابط تجاری، موافقت‌نامه ترجیحی

اتحادیه اقتصادی اوراسیا، چارچوبی برای اجرای آزمایشی

موافقتنامه تجارت ترجیحی در مناطق آزاد

(مطالعه موردی منطقه آزاد ارس)

میترا راه نجات^۱

چکیده

امروز همگرایی‌های اقتصادی منطقه ایی مهم‌ترین گام برای آمادگی کشورها جهت جذب شدن در روند جهانی شدن می‌باشد. نیم دهه فعالیت اتحادیه اقتصادی اوراسیا فرصت‌های مهمی را برای تقویت توان همگرایی اقتصادی اعضا فراهم ساخته است و ایران با هدف بهره برداری از این فرصت‌ها توافقنامه تجارت ترجیحی را به امضا رسانده است. اجرای این توافقنامه زمینه پیوستن کامل ایران به اتحادیه را فراهم خواهد ساخت. با توجه به نقش کلیدی مناطق آزاد شمالی ایران در توسعه و تعمیق همکاری‌های ایران با اتحادیه اوراسیا، سؤال اصلی این تحقیق عبارت از آن که منطقه آزاد ارس با چه فرصت‌ها و چالش‌هایی در روند پیوستن ایران به اتحادیه مواجه است؟ فرض اصلی مقاله این است که منطقه آزاد ارس با داشتن تنها مرز زمینی ایران و اتحادیه اوراسیا (نوردوز) اگرچه پتانسیل تبدیل شدن به هاب ترانزیت زمینی ایران را دارد اما با وجود مشکلات مدیریتی و تنگناهای قابل توجه در معاملات مرزی (عوارض - ساختارهای زیربنایی، اداری بخش دولتی و خصوصی)

^۱ - عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی

دارای چالش‌های متعدد می‌باشد که در ارتباط کلی با دیگر مناطق آزاد، سیاست‌های کلان دولت در زمینه کریدورهای ترانزیتی و اصلاح قوانین داخلی، می‌بایست برطرف شود. داده‌های این مقاله به دو روش اسنادی - آرشیوی و مصاحبه با خبرگان، به خصوص کارشناسان منطقه آزاد ارس، تحصیل شده است.

واژگان کلیدی: اتحادیه اقتصادی اوراسیا، ایران، ارس، همگرایی

فرصت‌ها و چالش‌های ایران در پیوستن به اتحادیه اوراسیا

غلامرضا حداد؛ بهرنگ مؤدب^۲

چکیده

این پژوهش در پی پاسخ به این پرسش اصلی است که عضویت جمهوری اسلامی ایران در اتحادیه اقتصادی اوراسیا چه مزیت‌هایی برای ایران داشته و چه فرصت‌ها و چالش‌هایی را پیش رو قرار خواهد داد؟ با اتخاذ رویکرد همگرایی اقتصادی، این پژوهش ضمن مروری بر وضعیت شاخص‌های کلان رفاه در میان کشورهای عضو اتحادیه، نشان می‌دهد که هیچیک از اعضای این اتحادیه وضعیت مطلوبی در این شاخص‌ها نداشته و همکاری با آنها نمی‌تواند منبع و محرکی برای توسعه ایران محسوب شود. جستجوی امکانی برای کاهش اثرات سوء تحریم‌ها، تقویت محور ترانزیتی شمال به جنوب، رفع تمرکز از خاورمیانه در سیاست خارجی ایران و متوازن سازی جغرافیای سیاست خارجی ایران و تقویت صادرات غیرنفتی از جمله مزیت‌های احتمالی جمهوری اسلامی ایران در این همکاری محسوب می‌شوند. اما محدودیت‌های جمهوری اسلامی ناشی از مواجهه با غرب و تحریم‌های بین‌المللی و

^۱ - عضو هیات علمی گروه اقتصاد سیاسی و سیاست‌گذاری عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی

^۲ - فارغ‌التحصیل کارشناسی ارشد مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، دانشگاه علامه طباطبائی

اهداف فرااقتصادی روسیه در این اتحادیه مهمترین چالش ایران در این همکاری خواهد بود چرا که ایران را بیش از پیش به تبعیت از سیاست خارجی روسیه متعهد خواهد کرد.

واژگان کلیدی: اتحادیه اقتصادی اوراسیا، منطقه‌گرایی، ایران، روسیه

شناسایی مناطق سرمشق صادراتی ایران با هدف گذاری صادرات به کشورهای عضو اتحادیه ی اورآسیا

سمیرا متقی^۱

چکیده

منطقه ی اورآسیا به عنوان یکی از مناطق هدف گذاری شده ی استراتژیک در سیاست اقتصادی ایران، به دلیل برخورداری از منابع تکمیلی برای کشور از اهمیت خاصی برخوردار است. با توجه به واقعیت های اقتصادی مسلط بر کشور و تضعیف آن به دلیل تحریم های آمریکا، شناسایی و هدف گذاری مناطق صادراتی در پیرامون کشور، می تواند روند اقتصاد غیرنفتی را بهبود بخشد. در این راستا، مقاله ی حاضر با روش علی-مقایسه ای و روش تاکسونومی عددی به بررسی تطبیقی پنج منطقه ی آزاد تجاری-صنعتی آستارا، ارس، انزلی، چابهار و ماکو از نقطه نظر چهار شاخص تولیدی-اقتصادی پرداخته است تا منطقه ی سرمشق اقتصادی (Cio) که حائز بیشترین ظرفیت برای صادرات به کشورهای عضو اتحادیه ی اورآسیا است، شناسایی شود. یافته ها نشان داد که از لحاظ شاخص های فراورده های کشاورزی، فراورده های دامی، طیور و شیلات، منسوجات و منابع معدنی، از میان پنج منطقه ی آزاد بررسی شده، منطقه ی آزاد چابهار (Cio 2.4) و ماکو (Cio 3.03) به عنوان مناطق سرمشق صادراتی در رتبه ی نخست و دوم قرار دارند. بنابراین، توسعه ی

^۱ - - استادیار گروه اقتصاد، دانشگاه پیام نور samira.motaghi@pnu.ac.ir

زیرساخت‌ها و انعقاد قراردادهای صادراتی با محوریت این دو منطقه میان ایران و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا از اهمیت استراتژیک برخوردار است.

کلیدواژگان: اتحادیه اقتصادی اوراسیا، مناطق آزاد تجاری، صادرات غیرنفتی، تاکسونومی، ایران.

ارزیابی تاثیرات منطقه آزاد انزلی بر توسعه منطقه ای

(مطالعه موردی: شهرستان های رشت و بندر انزلی)

سید حمیدرضا مرتضوی^{*}، لیلا کیانی^۲

چکیده

همواره مناطق آزاد با دارا بودن قابلیت هایی نظیر توسعه صادرات، اشتغال زایی، جذب سرمایه گذاری های خارجی، جذب گردشگران داخلی و خارجی و ... می توانند زمینه ها را برای توسعه منطقه ای در ابعاد گوناگون اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی فراهم نمایند. در حال حاضر با وجود گذشت سه دهه از احداث مناطق آزاد در ایران، این مناطق تاکنون نتوانسته اند از جایگاه مناسبی در نظام منطقه ای برخوردار شوند و علاوه بر برآورده نکردن انتظارات، خود نیز معضلات و چالش هایی جدی را در راستای توسعه منطقه ای به همراه داشته اند. لذا در پژوهش حاضر سعی شده است که با رویکرد برنامه ریزی منطقه ای، تاثیرات مناطق آزاد بر توسعه منطقه ای مورد مطالعه منطقه آزاد انزلی مورد مطالعه قرار گیرد. پژوهش حاضر از نظر روش و ماهیت از نوع توصیفی - تحلیلی و از نظر هدف از نوع کاربردی - توسعه ای است. در این زمینه پژوهش حاضر به تأثیر منطقه آزاد انزلی بر توسعه منطقه ای شهرستان های انزلی و رشت خواهد پرداخت و ضمن تعیین نقش های مناطق آزاد

^{*} - نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد

گرمسار، گرمسار

^۲ - کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی گردشگری، دانشگاه خوارزمی، تهران

در راستای توسعه منطقه‌ای این شهرستان‌ها، به ارزیابی مهمترین موانع و چالش‌های توسعه منطقه آزاد انزلی می‌پردازد. جامعه آماری مورد بررسی را کلیه کارشناسان و اساتید دانشگاه ساکن در منطقه آزاد انزلی تشکیل می‌دهند و اطلاعات مورد نظر نیز از طریق نرم افزار spss مورد تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان داد موانع مدیریتی، زیرساختی، قانونی - سیاسی و موانع سرمایه‌گذاری از مهمترین موانع توسعه منطقه‌ای منطقه آزاد انزلی محسوب می‌شود.

واژگان کلیدی: توسعه منطقه‌ای، شهرستان بندر انزلی، شهرستان رشت، منطقه آزاد انزلی، نظام منطقه‌ای.

تبیین عوامل ناکارآمدی و پیشران‌های کارآمدساز اتحادیه‌ی اقتصادی اوراسیا

عبدالوهاب یوسفی‌نژاد؛ قاسم اصولی^۲

چکیده

در جهان کنونی کمتر کنشگری یافت می‌شود که بدون ورود به نظام اتحادها به نحو سریع‌تر و کم‌هزینه‌تری به منافع خود دست یابد. از زمره ابتکارات فدراسیون روسیه به منظور استفاده از نظام اتحادها در جهت تقویت توان اقتصادی خود تأسیس نهادی تحت عنوان اتحادیه‌ی اقتصادی اوراسیا است. محوریت پژوهش حاضر پاسخ به این سؤال است که عوامل اصلی ناکارآمدی و پیشران‌های کارآمدی اتحادیه اقتصادی اوراسیا کدام‌اند؟ فرضیه‌ای که در پاسخ به سؤال مطرح می‌شود این است که عواملی مانند نگاه امنیتی فدراسیون روسیه به اتحادیه و در پی آن بی‌اعتمادی نسبت به اهداف این کشور، مداخله کشورهای غربی، عدم توسعه‌یافتگی برابر و هم‌سطح، اختلافات و اهداف متعارض اعضای اتحادیه، فقدان زیرساخت‌های مناسب، همسانی اقتصادی (تک محصولی بودن)، افت قیمت انرژی و عدم امکان کاربست منطبق تسری، باعث ناکارآمدی اتحادیه شده است و مواردی مانند ایجاد ویزای اوراسیا، درک اعضای اتحادیه از وجود تهدید و رقیب مشترک، جاده ابریشم جدید، دید مثبت افکار عمومی کشورهای عضو، وجود ظرفیتهای بالقوه برای ترانزیت کالا به ویژه بین مناطق آزاد تجاری می‌تواند به عنوان پیشران‌هایی مهم در کارآمدسازی اتحادیه مثمر

^۱ - دانش‌آموخته کارشناسی ارشد رشته مطالعات منطقه‌ای، گرایش آسیای میانه و قفقاز،

دانشکده بیمه اکو، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران

^۲ - استاد مدعو دانشگاه علامه طباطبائی، تهران

ثمر باشد. پژوهش حاضر با استفاده از روش کیفی و به شیوه توصیفی تحلیلی و ضمن
مراجعه به منابع کتابخانه‌ای انجام شده است.

واژگان کلیدی: اتحادیه اقتصادی اوراسیا، همگرایی، جاده ابریشم، روسیه، انرژی

نقش اتحادیه اقتصادی اوراسیا در تکمیل راه‌گذر شمال - جنوب

سید حمزه صفوی^۱، عابد نوروزی زرمهری^۲

چکیده

دو دهه از طرح ابتکار راه‌گذر حمل و نقلی بین‌المللی شمال - جنوب توسط سه کشور جمهوری اسلامی ایران، هند و فدراسیون روسیه می‌گذرد و این در حالی است که این طرح با چالش‌های اساسی در زمینه راه‌اندازی مواجه است. گذشته از مشکلات فنی نبود اراده سیاسی لازم و فشارهای نظام بین‌الملل مهم‌ترین چالش‌های تکمیل این راه‌گذر قلمداد می‌شود. تحریم‌های اقتصادی علیه ایران و روسیه بویژه شدت یافتن آن پس از خروج آمریکا از برجام از مهم‌ترین این عوامل است. علاوه بر آن فقدان چارچوب‌ها و مناسبات نیرومند اقتصادی و سیاسی میان اعضا طی دو دهه گذشته ایجاد چنین ساختاری را ضروری تلقی نمی‌کرد. با تمام این مشکلات پیگیری‌های اعضای اصلی راه‌گذر شمال - جنوب جهت حضور در اتحادیه اقتصادی اوراسیا را می‌توان نقطه عطفی برای افزایش اراده سیاسی و اقتصادی برای تکمیل و راه‌اندازی راه‌گذر شمال - جنوب به عنوان عامل مهم افزایش تجارت بین کشورهای عضو آن دانست.

در این نوشتار در جستجوی پاسخ به این پرسش هستیم که اتحادیه اقتصادی اوراسیا چه تاثیری بر روند شکل‌گیری راه‌گذر شمال - جنوب دارد؟ در پاسخ این فرضیه مطرح می‌شود که اتحادیه اقتصادی اوراسیا با ایجاد بسترهای لازم باعث افزایش تبادلات سیاسی -

^۱ - استادیار، گروه مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران،

^۲ - دانشجوی دکتری، مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران،

اقتصادی بین اعضا می شود و این امر باعث افزایش اراده سیاسی و اقتصادی جهت تکمیل راه گذر شمال جنوب می شود. این پژوهش با استفاده از مفروضات واقع گرایانه ی رابرت گیلپین در زمینه اقتصاد سیاسی بین الملل و از روش توصیفی و تحلیلی بر نقش سیاسی و اقتصادی اتحادیه اقتصادی اوراسیا بر راه گذر شمال - جنوب خواهد پرداخت.

کلمات کلیدی: راه گذر شمال - جنوب، اتحادیه اقتصادی اوراسیا، جمهوری اسلامی ایران، فدراسیون روسیه، هند، اقتصاد سیاسی بین الملل

تحلیل یکپارچه شرایط سرمایه گذاری خارجی در مناطق آزاد ایران و ارائه استراتژی های جذب سرمایه خارجی

دکتر احمد کریمی؛ عرفان فرجی؛ رضا سلطانی^۲

چکیده

ایجاد مناطق آزاد، نخستین بار در کشورهای سوسیالیستی که دارای اقتصاد بسته بودند، مورد توجه قرار گرفت. کشورهای مختلف از مناطق آزاد به عنوان وسیله و ابزاری برای جذب سرمایه گذاری خارجی، افزایش صادرات صنعتی، افزایش اشتغال، جلب سرمایه ها در بخش های مولد، توسعه صادرات، رشد اقتصادی، جذب نقدینگی سرگردان داخلی، کمک به مهار تورم، محرومیت زدایی از مناطق دارای پتانسیل توسعه، ایجاد وحدت بین کشورهای هم پیمان و در نهایت انتقال تکنولوژی و دانش استفاده می کنند. در ایران هم شکل گیری مناطق آزاد تجاری به پیشنهاد تئوری پردازان اقتصاد دولتی صورت گرفت تا گریزگاهی برای اقتصاد بسته دولتی باشد. در حال حاضر هفت منطقه آزاد تجاری قشم، کیش، ارس، چابهار، اروند، انزلی و ماکو در کشور وجود دارد و درخواست ایجاد مناطق آزاد جدید نیز مدت زیادی است که در انتظار تصویب می باشد. با این وجود عملکرد مناطق آزاد در ایران به دلیل تطابق نداشتن با راهبردهای توسعه موفق نبوده است. یکی از مهم ترین اهداف ایجاد مناطق آزاد تجاری، جذب سرمایه خارجی است و از آنجایی که انتقادات زیادی به عملکرد مناطق آزاد خصوصاً در جذب سرمایه خارجی وارد است، پژوهش کاربردی حاضر با روش توصیفی-تحلیلی با استفاده از تکنیک تحلیل یکپارچه SWOT بر اساس مصاحبه با

^۱ - نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، تهران

^۲ - کارشناس ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران

^۳ - دانشجوی دکتری عمران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد، شیراز

محققین، متخصصین و بازرگانان به بررسی و دسته‌بندی نقاط ضعف و قوت و همچنین شناسایی فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌رو می‌پردازد و در نهایت راهبردهای افزایش جذب سرمایه خارجی را ارائه می‌نماید.

کلمات کلیدی:

مناطق آزاد تجاری، سرمایه‌گذاری خارجی، جذب سرمایه، عملکرد مناطق آزاد

نقش راهبردی و ژئوپلیتیکی بندر چابهار در توسعه و امنیت پایدار ایران در سده بیست و یک

سید محمد تقی رییس السادات؛ سمیرا مردانی^۲

چکیده

یکی از مهمترین پایه‌های امنیت پایدار کشورها در عرصه جهانی بستگی به شیوه و میزان پیوند کشور در شبکه اقتصاد جهانی دارد. با توجه به اینکه اقتصاد و مسائل راهبردی و ژئوپلیتیکی به شدت باهم پیوند خورده است از این رو کشورها در ژئوپلیتیک نظام جهانی سده بیست و یکم همواره خود را در شبکه اقتصاد جهانی به عنوان بازیگری فعال نیز معرفی می‌کنند. بدیهی است ایفای نقش راهبردی فعال در نظام اقتصاد جهانی نیز بدون داشتن بسترهای جغرافیایی عملی نخواهد بود. کشور ایران با توجه به موقعیت راهبردی خود در جنوب غرب آسیا به عنوان پلی برای کریدور شمال-جنوب و اتصال کشورهای منطقه اوراسیا به دریای آزاد نقش کلیدی در تحولات ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک منطقه می‌تواند داشته باشد. در این خصوص بندر چابهار به عنوان یک موقعیت جغرافیایی، ژئوپلیتیکی و ارتباطی نقش مهمی در تحولات راهبردی و اقتصادی ایران در مسیر اتصال به کشورهای منطقه اوراسیا ایفا می‌کند. پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی با این

^۱ - دانش‌آموخته دکتری جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم

جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران،

^۲ - دانش‌آموخته کارشناسی جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه

خوارزمی، کرج

فرضیه که توسعه بندر چابهار می‌تواند توسعه و امنیت را برای ایران به همراه داشته باشد. به دنبال این موضوع است که با توجه به جایگاه کنونی ایران و همچنین نیاز کشورهای آسیای مرکزی و اوراسیا به اتصال به دریای آزاد و همچنین تحولات ژئوپلیتیک منطقه، تحریم و کم رنگ شدن جایگاه راهبردی سنتی ایران در منطقه، ایران با توسعه و گسترش ظرفیت‌های منطقه آزاد چابهار و اتصال بندر چابهار به کریدور شمال - جنوب به عنوان یکی از مناطق مهم راهبردی منطقه خلع راهبردی خود در منطقه را جبران نموده و با رویکردی ژئوپاسیفیکی توسعه و امنیت پایدار ملی را تأمین کند.

کلمات کلیدی: موقعیت ژئوپلیتیک، اقتصاد، امنیت، چابهار، ایران

بررسی عوامل اقتصادی تاثیرگذار بر همگرایی منطقه‌ای اتحادیه اوراسیا

سیروس احمدی، ریحانه صالح آبادی^۲

چکیده

در هزاره سوم ما شاهد کاهش نقش قدرت نظامی در روابط بین الملل و به تبع آن پررنگ‌تر شدن قدرت اقتصادی با تمامی ابعاد و جنبه‌های آن می‌باشیم. اقتصاد به عنوان موتور محرک برای رشد و توسعه یک کشور محسوب می‌گردد. بنابراین از سویی دیگر همگرایی اقتصادی در قالب اتحادیه‌های مختلف می‌تواند سبب توسعه بیشتر این بعد از قدرت گردد. در این تحقیق با روش توصیفی-تحلیلی در صدد تبیین عوامل اقتصادی تاثیرگذار بر همگرایی اتحادیه اوراسیا هستیم. سپس با مراجعه به نظرات ۸ خبره در حوزه علوم اقتصادی و ژئوپلیتیک با استفاده از تکنیک دیمتل به بررسی میزان تاثیرگذاری و تأثیرپذیری هر یک از عوامل مؤثر بر همگرایی می‌پردازیم. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد متغیرهایی مانند توسعه صنعتی (۱۲,۸۹۹)، سطح درآمد و توزیع درآمد (۱۱,۸۷۹۶)، الگوی تجارت خارجی کشورها (۱۱,۸۴۳۸)، همکاری گمرکی (۱۱,۵۷۷۶)، امکانات زیرساختی (۱۱,۵۲۰۳) و ... در منطقه نشان دهنده تعامل بالا و ارتباط سیستمی قوی با سایر متغیرها هستند. از سویی دیگر همانگونه که ملاحظه می‌گردد بردار عمودی $(J - R)$ قدرت تاثیرگذاری هر عامل را نشان می‌دهد. متغیرهای الگوی تجارت خارجی کشورها، همکاری گمرکی، رفع و یکسان سازی موانع غیر تعرفه‌ای، سرمایه گذاری خارجی متقابل و دستیابی به منابع انرژی علت این مدل سیستمی محسوب می‌شوند. و عواملی مانند توسعه

^۱ - استادیار جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس

^۲ - دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس

صنعتی، سطح درآمد و توزیع درآمد، امکانات زیرساختی، حذف معافیت‌ها در بازار کالا و خدمات، مقررات رقابت و ضد انحصار پذیری، سرمایه‌گذاری در بخش ملی و صنایع به عنوان معلول نمایش داده شده است. در نهایت به عنوان نتیجه می‌توان بیان نمود که توجه به عواملی که دارای بیشترین نقش بر همگرایی منطقه‌ای هستند به ما کمک خواهد نمود تا به تدوین قوانین و دستورالعمل‌های متناسب با شرایط موجود بپردازیم و قادر باشیم از پتانسیل‌های موجود در این زمینه بیشترین بهره‌برداری را نماییم.

کلمات کلیدی: اقتصاد، همگرایی، اتحادیه اوراسیا، دیمتل

تبیین ژئواکونومیکی پتانسیل‌های اتحادیه اورآسیایی در شرایط تحریم برای ایران

مصطفی قادری حاجت^۱؛ فرزاد احمدی دوازده امامی^۲؛ محمدرضا ملکشاهی^۳

چکیده

ایران با ۱۵ کشور مستقل همسایه است. که به همراه چین و پس از روسیه رکورددار تعداد همسایه در جهان است. داتحادیه اقتصادی اوراسیا ظرفیت خوب و مناسبی برای ارتقاء روابط اقتصادی و در نهایت افزایش قدرت اثرگذاری کشورهای عضو در سطح منطقه را فراهم می‌کند. اتحادیه اورآسیا با بیش از ۲۰ میلیون کیلومتر مربع وسعت و ۱۸۳ میلیون نفر جمعیت در حدود ۵ هزار میلیارد دلار تولید ناخالص داخلی از یک پتانسیل بالقوه برای تحرک پویایی‌های منطقه‌ای مبتنی بر واقعیت‌های ژئواکونومیکی برخوردار است. در شرایط کنونی و متأثر از تحریم‌های آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران، پیوستن به این اتحادیه می‌تواند متضمن فرصت‌هایی برای اقتصاد در تنگنا گذاشته شده ایران باشد. در صورت بهره‌گیری از رویکردهای مبتنی بر واقعیات ژئواکونومیکی این اتحادیه می‌تواند، تا حدودی منجر به کاهش اثرات منفی تحریم‌های ایالات متحده آمریکا علیه ایران شود. این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی و تکیه بر منابع کتابخانه‌ای و اسنادی به دنبال ارزیابی پتانسیل‌های ژئواکونومیکی اتحادیه اقتصادی اورآسیا در راستای منافع ملی ایران و کاهش اثرات مخرب تحریم‌های آمریکا انجام شده است. سؤال اصلی مقاله این است که پتانسیل‌های

^۱- استادیار گروه جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس

^۲- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس

^۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس

ژئواکونومیکی اتحادیه اوراسیا در بر دارنده چه فرصتهایی برای منافع ملی ایران در شرایط تحریم می‌باشد؟ یافته‌های پژوهش نشان از آن دارد که پس از خروج آمریکا از برجام حجم مبادلات تجاری ایران و اتحادیه اوراسیا روند افزایشی داشته که این امر در خصوص واردات پررنگ‌تر است و با توجه به محدودیتهای ارزی کشور این یک نکته منفی به حساب می‌آید. در راستای تقویت پتانسیلهای ژئواکونومیکی پیشنهاد می‌شود: ایران ضمن روز آمد سازی قوانین تجاری و تقویت استاندارد زیرساختهای خود مخصوصاً در امر حمل و نقل با تأکید بر حمایت از ظرفیتهای بخش خصوصی واقعی را نصب العین خود قرار دهد.

واژگان کلیدی: اتحادیه اوراسیا، ژئواکونومی، تحریم، ایران، منافع ملی

نقش مناطق آزاد ایران با تکیه بر ژئوآکونومیک در همگرایی منطقه‌ای

کبری قامتی مجرد؛ آرش قربانی سپهر^۲

چکیده

مناطق آزاد امروزه به عنوان موتورهای توسعه کشورها از جایگاه و اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. از اینرو، بسیاری از کشورها برنامه و سناریوهای بسیار ویژه‌ای برای این مناطق داشته‌اند تا بتوانند با بهره‌گیری از ظرفیتهای این مناطق، زمینه توسعه را ایجاد کنند. ایران کشوری در منطقه جنوب غربی آسیا است که دارای مناطق آزاد تجاری بسیاری می‌باشد که با داشتن همسایه‌های پُرشمار این مناطق آزاد می‌توانند به عنوان موتورهای توسعه کشور عمل نمایند که این نیازمند داشتن برنامه و سناریوهایی ویژه می‌باشد تا مسئولین بتوانند در راستای همگرایی منطقه‌ای و توسعه کشور، از این مناطق آزاد بهره‌گیرند. روش اصلی این تحقیق، با توجه به ماهیت نظری آن توصیفی-تحلیلی است. در این تحقیق برای گردآوری و فیش برداری آن از اطلاعات کتابخانه‌ای و اینترنتی استفاده شده است. پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که مناطق آزاد ایران چگونه می‌توانند در راستای همگرایی منطقه‌ای ایفای نقش کنند. نتایج نشان از آن دارد، ایران با تکیه بر

^۱ - کارشناس ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ - دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

ظرفیت ژئواکونومی مناطق آزاد می‌تواند به نقش خود در همگرایی منطقه‌ای بپردازد. مناطق آزاد ایران با قرار گرفتن در مسیر کریدورهای ترانزیتی شمال، جنوب و در نتیجه برقراری ارتباط ترانزیتی با کشورهای روسیه، اروپای شرقی، مرکزی، شمالی، آسیای میانه و قفقاز از یک سو و آسیای جنوبی، جنوب شرقی، خاور دور، اقیانوسیه و کشورهای حاشیه خلیج فارس از طرف دیگر، می‌تواند به عنوان یک مزیت برجسته برای مناطق آزاد ایران که از موقعیت ارتباطی و مواصلاتی خوبی برخوردار است، استفاده نماید.

کلمات کلیدی: ایران، مناطق آزاد، همگرایی منطقه‌ای، موقعیت ژئواکونومیک

نگرشی مقایسه‌ای به مدیریت مناطق آزاد

(ایران، امارات متحده عربی و ترکیه)

محسن جان پرور^۱، دریا مازندرانی^۲

چکیده

با توجه به اهمیت مناطق آزاد تجاری-صنعتی در اقتصاد کشورهای توسعه یافته و برخی کشورهای در حال توسعه، داشتن نگرش مقایسه‌ای به نحوه مدیریت این مناطق امری ضروری به نظر می‌رسد. در تحقیق حاضر مقایسه مدیریت مناطق آزاد سه کشور ایران، امارات متحده عربی و ترکیه مورد بررسی قرار گرفته است و در گام بعدی سعی شده است برای مدیریت هر کشور مدل مفهومی مشخصی ترسیم کرد تا نحوه مدیریت مناطق آزاد راحت‌تر در آن بیان شود. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که مناطق آزاد ایران در قانون آماده است که باید به صورت یکپارچه مدیریت شود یعنی مجموعه‌ای از سازمان‌ها و اداره‌ها ولی متأسفانه این مناطق به شدت درگیر بروکراتیک هستند و مدیریت موفق ندارند. در مقابل اداره مناطق آزاد تجاری امارات متحده عربی به علت استفاده از مدل اداری یعنی محلی شدن مدیریت این مناطق، بسیار موفق هستند. در ترکیه نیز از مدل سازمانی برای مدیریت مناطق آزاد تجاری استفاده می‌شود؛ اما به دلیل توافقی‌های متعددی که ترکیه با انجمن‌ها به خصوص اتحادیه اروپا دارد، صاحب موفقیت چشمگیری در این مناطق می‌باشد.

واژگان کلیدی: مناطق آزاد، مدیریت مناطق آزاد، ایران، امارت متحده عربی، ترکیه

^۱ استادیار جغرافیا سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد

نگاه استراتژیک افغانستان به منطقه آزاد چابهار

دکتر مرجان بدیعی ازنده‌ای؛ نرجس سادات حسینی نصرآبادی^۲

چکیده

کشورها، همواره می‌کوشند در سطحی کلان، با عضویت در اتحادیه‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای از مزایای سیاسی و اقتصادی این اتحادیه‌ها بهره‌مند شوند. بعنوان نمونه، «اتحادیه ارواسیا» در همسایگی ایران و افغانستان، عملاً سه حوزه جغرافیایی آسیای مرکزی، قفقاز و حوزه بالتیک را در خود جای داده است. در سطحی خردتر، «منطقه‌ی آزاد اقتصادی»، به مثابه‌ی یک منطقه‌ی میانجی و استراتژیک از اهمیت زیادی در برنامه‌ریزی کشورها برای ایجاد روابط سیاسی و همکاری اقتصادی با کشورهای دیگر برخوردار است. بیش از دو دهه است، منطقه آزاد چابهار در کنار دریای عمان تأسیس شده است، و نگاه استراتژیک کشورهای همسایه‌ی ایران مانند افغانستان را برای بهره‌مند شدن از پتانسیل‌های این منطقه به خود جلب کرده است. جمهوری اسلامی افغانستان از یکسو، به دلیل موقعیت جغرافیایی محصور در خشکی، و از دیگر سو، به دلیل دهه‌ها جنگ و تصادم رقابت‌های ژئوپلیتیک برون منطقه‌ای در این کشور، نیازمند بهره‌گیری از سواحل کشورهای همسایه خود باهدف برقراری روابط سیاسی و کسب مزایای اقتصادی است. چابهار کمتر از ۶۰۰ مایل با مرز افغانستان فاصله دارد، و تنها بندر غیر پاکستانی است که افغانستان را به دریا متصل می‌کند. براساس برآوردها، ارزش صادرات افغانستان در سال ۲۰۱۹ بالغ بر یک

^۱ استادیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران

^۲ دکترای جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران

میلیارد دلار بوده که پیش‌بینی می‌شود، در سال ۲۰۲۰ با بکارگیری بندر چابهار به دو میلیارد دلار برسد. از این رو، نگاه استراتژیک افغانستان به منطقه آزاد چابهار به عنوان پلی برای برقراری روابط با دیگر مناطق و اتحادیه‌ها، قابل مطالعه و بررسی است. مقاله‌ی حاضر با روش توصیفی - تحلیلی در صدد بیان دلایل ملاحظات استراتژیک افغانستان به منطقه‌ی آزاد چابهار است.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد، منطقه‌ی آزاد چابهار پارامترهای اساسی مانند دسترسی به آبهای آزاد بین‌المللی، توان جای‌گزینی مسیرهای سنتی، تعیین‌کنندگی مسیر حمل‌ونقل کالا برای افغانستان به کشورهای مختلف و در نهایت تبدیل این کشور به محور همکاری‌های منطقه‌ای را دارد.

واژگان کلیدی: منطقه آزاد، افغانستان، ایران، چابهار، نگاه استراتژیک.

اهمیت جایگاه مناطق آزاد در مناسبات میان کشورها

(نمونه موردی: ارئه الگوی دیپلماسی ویژه در مناطق آزاد

ایران)

آرش قربانی سپهر^۱، پروین دانشور^۲، مهتاب امرایی^۳، پریسا قربانی

سپهر^۴

چکیده

در هزاره نون بسیاری از کشورهایی که دارای موقعیت ممتاز تجاری-ارتباطی در منطقه و جهان هستند در پی آنند از ظرفیت‌های موقعیت مناطق آزاد خود به‌طور شایسته در راستای توسعه کشور استفاده کنند. از این‌رو، در جهان کنونی مناطق آزاد به عنوان گلوگاه‌های ارتباطی-تجاری در مناسبات میان کشورها نقش بسیار مؤثری دارند که زمینه همکاری، مشارکت و همگرایی را فراهم می‌آورد. در این راستا، کشورهایی در جهان موفق هستند که بتوانند با استفاده از دیپلماسی ویژه در مناطق آزاد خود مناسبات با کشورها را بر پایه همکاری و مشارکت بنیان گذارند که در این صورت مناطق آزاد زمینه توسعه همه جانبه و هم زمینه مناسبات دوستانه میان کشورها را فراهم آورده است. بر این مبنا،

۱ - (نویسنده مسئول)، دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه خوارزمی،

تهران، ایران

۲ دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران

۳ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

۴ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران، تهران، ایران

پژوهش حاضر با روشی توصیفی و تحلیلی و مبتنی بر داده‌های کتابخانه‌ای، تلاش کرده است تا مفهوم‌سازی درست و قابل قبولی از تبیین موقعیت منطقه آزاد ایران ارائه دهد. پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که مناطق آزاد ایران با تکیه بر دیپلماسی ویژه چگونه می‌توانند زمینه مناسبات بر پایه همکاری و مشارکت را میان کشورها فراهم آورند. نتایج پژوهش گویای آن است که اگر دیپلماسی ویژه در مناطق آزاد کشور بکار گرفته شود، این مناطق ظرفیت آن را دارند که زمینه توسعه همه جانبه کشور در جهت کسب رتبه بتر منطقه در افق ۱۴۰۴ و رتبه ۱۶ جهان در افق ۲۰۵۰ را فراهم سازند. بر این بنیاد، هر کدام از مناطق آزاد دیپلماسی ویژه خود را در مناسبات با کشورها می‌طلبند تا زمینه همکاری، مشارکت و همگرایی را فراهم سازد. با این تدابیر، مناطق آزاد به یکی از ارزشمندترین منابع جغرافیایی برای کشور ایران تبدیل خواهد شد.

کلمات کلیدی: ایران، مناطق آزاد، توسعه اقتصادی، دیپلماسی ویژه، مناسبات کشورها.

ارزیابی قدرت نرم مناطق آزاد تجاری ایران در شکل دهی نظام امنیت منطقه‌ای

مریم وریج کاظمی^۱

چکیده

دستیابی به نقش‌های مؤثر منطقه‌ای از اهداف استراتژیک کشورها برای پایداری حاکمیت و مشروعیتشان می‌باشد؛ از این رو بهره برداری مطلوب از فرایندهای اقتصادی-تجاری که به شکل بازارهای مشترک و یا اتحادیه‌های اقتصادی-چند ملیتی فرصت بروز یافته، ظهور منظومه‌های را تحت عنوان مناطق آزاد تجاری که بر اساس موقعیت جغرافیایی و سیاسی کشورها تشکیل می‌شود، به یک راه حل سیاسی-اقتصادی قابل قبول برای ایجاد ساختار منسجم امنیتی در جهت تولید قدرت نرم و بازتولید آن یعنی اقتدار جامعه مدنی مبدل می‌سازد؛ ضمن اینکه هسته اولیه شکل گیری مناطق آزاد تجاری دسترسی به دریاها و اقیانوس‌هاست که تاکتیک‌های متفاوتی را فارغ از فضای ناامن و تهدیدکننده محیطی در پوشش فعالیت‌های اقتصادی، سیاسی، امنیتی می‌تواند برای توسعه کشورها به همراه آورد. با این تفاسیر جغرافیای منحصر به فرد ایران نقش متنوع و موثری را برای پیوند اقتصادی-ژئواکونومیکی کشورهای پیرامونی که از تنگنای جغرافیایی در تعسر هستند، بازی می‌کند. این مقاله با روش تحلیلی-توصیفی و استفاده از منابع علمی و پژوهشی معتبر درصدد پاسخ به این پرسش است که آیا مناطق آزاد تجاری ایران را می‌توان یکی از ارکان قدرت نرم برای تقویت و یا تضمین وحدت نظام امنیت منطقه‌ای با توجه به استراتژی مهار جمهوری اسلامی ایران به حساب آورد؟ بر اساس یافته‌های تحقیق چنین استنباط می‌شود که مناطق

۱- دانش آموخته دکترا جغرافیا سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

آزاد تجاری در ایران موقعیت استثنایی و توسعه‌ای برای دست‌یابی به یک فضای نظام‌مند امنیتی از جهت همگرایی ملی-منطقه‌ای دارند؛ اما نهادینه کردن پیمانهای دو یا چند جانبه و مشارکت همه‌جانبه را می‌طلبند.

کلمات کلیدی: هژمون اقتصادی، قدرت منطقه‌ای، ایران، مناطق آزاد تجاری، اتحادیه اوراسیا.

بررسی موانع شکل گیری اتحادیه اقتصادی بین ایران و آسیای مرکزی از منظر سازه انگاری

رسول افضلی^۱، کمال رنجبری چیچوران^۲، صارم شیرواند^۳

چکیده

فروپاشی شوروی تأثیرات ژئوپلیتیکی قابل ملاحظه‌ای را در محیط پیرامونی ایران به ارمغان آورد. قبل از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی ایران در مرزهای شمالی تنها با این کشور مرز مشترک داشت اما با فروپاشی شوروی منطقه قفقاز و آسیای مرکزی در پیرامون ایران دچار تغییر در جغرافیای سیاسی شدند و کشورهای جدید شکل گرفتند. فروپاشی شوروی و تشکیل جمهوری‌های تازه استقلال یافته باعث بازتعریف سیاست خارجی و تغییر در راهبردهای جمهوری اسلامی ایران برای تأمین منافع بر اساس تغییرات جدید و انطباق با وضع موجود شد. این کشورها برای وفق با تغییرات جدید و دستیابی به علت وجودی مبتنی بر ملت‌سازی جدید انگاره‌ها و فضای ذهنی جدیدی را جایگزین فضای قبلی کردند. امروزه یکی از مناطق مهم و تاثیرگذار از منظر عینی و ساختارهای مشاهداتی در حوزه پیرامونی ایران با مرزهای مشترک و طولانی و منابع آبی مشترک، منطقه آسیای مرکزی در شمال شرق ایران است. آسیای مرکزی جزء علائق ژئوپلیتیک ایران محسوب می‌شود لذا روابط ژئوپلیتیک با این منطقه از منظر عینی و ذهنی در ارتقای قدرت منطقه‌ای ایران تأثیرات ژرفی خواهد داشت. روابط دیپلماتیک ایران و آسیای مرکزی علی‌الرغم وجود ظرفیت‌های ژئواکونومیک، هیدروپلیتیک، ژئواستراتژیک و ... شکل نگرفته است و روابط این

۱ - دانشیار جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران

۲ - دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران

۳ - دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران

منطقه با جمهوری اسلامی ایران در بعد اقتصادی خیلی کم‌رنگ است. با توجه به وجود ظرفیت‌های عینی برای ایجاد رابطه از جمله انزوای ژئوپلیتیکی این منطقه اما شکل نگرفتن روابط دیپلماسی نشان از این دارد که تحلیل روابط بین الملل مبتنی بر عینیات دارای کاستی‌های ژرفی بوده و قادر به تفسیر و تبیین پیچیدگی‌های نظام بین الملل و روابط بین الملل نیست. لذا این تحقیق با روش کتابخانه‌ای در صدد بررسی روابط بین جمهوری اسلامی ایران و آسیای مرکزی با رویکرد سازه‌انگاری است. نتایج تحقیق گویای این واقعیت است که عملیاتی کردن پتانسیل‌های مبتنی بر بسترهای عینی موجود بین ایران و آسیای مرکزی در راستای ایجاد روابط نیازمند تغییر ذهنیت و بازتعریف انگاره‌های ذهنی است.

واژگان کلیدی: سازه‌انگاری، آسیای مرکزی، ایران، روابط ژئوپلیتیک، اتحادیه اقتصادی

بررسی نقش مناطق آزاد تجاری در توسعه روابط ایران و کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا از منظر جغرافیای سیاسی (مورد مطالعاتی: منطقه آزاد تجاری - صنعتی انزلی)

عمران علیزاده^۱، مینا کرم بجاری^۲، آیه شعبانی^۳

چکیده

منطق رقابت‌های راهبردی پس از جنگ سرد، جز در مناطق ویژه‌ای از جهان دیگر از ماهیت نظامی پیروی نمی‌کند. رقابت‌های ژئوپلیتیک با افول جایگاه تقابلات نظامی، ماهیتی اقتصادی - تجاری به خود گرفته‌اند. از طرف دیگر ویژگیهای جغرافیای سیاسی ایران در حد فاصل منطقه آسیای مرکزی، خزر، خلیج فارس و غرب آسیا همواره زمینه‌های بالقوه‌ای را برای پیشبرد اهداف اقتصادی - منطقه‌ای در سیاست خارجی ایران ایجاد کرده است. عضویت در اتحادیه‌های منطقه‌ای که صرفاً با اهداف بنیادی اقتصادی تشکیل شده‌اند یکی از این راههاست و اتحادیه اقتصادی اوراسیا یکی از این اتحادیه‌هاست که ج.ا.ا. قصد دارد در راستای دستیابی به اهداف ملی خود در صدد تعامل و همکاری با آن بر آید. منطقه آزاد تجاری - صنعتی انزلی با موقعیت ویژه‌ی واقع شدن در کرانه دریای خزر و مسیر کریدور بین المللی شمال - جنوب، خیز بلندی برای توسعه روابط با کشورهای حاشیه دریای خزر و افزایش ترانزیت و تجارت داشته است.

^۱ رییس مرکز تحقیقات اقتصاد سیاسی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

^۲ دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی

^۳ نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه شهید بهشتی

این تحقیق با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و با استفاده از اسناد کتابخانه‌ای و فضای مجازی در تلاش به پاسخ به این پرسش است که منطقه آزاد انزلی در این بین چه نقشی ایفا می‌کند؟

نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد منطقه آزاد بندر انزلی یک فرصت و ظرفیت مناسب برای تجارت ج. ا. ا است. پیش‌بینی می‌شود که توافقنامه اوراسیا موجب توسعه تجارت ایران با کشورهای عضو شود در این راستا باید ظرفیت‌های بندری کشور و زمینه تعامل بیشتر تجار را با دستگاه‌های دولتی و حاکمیتی افزایش داد. با توجه به موافقتنامه اوراسیا چشم‌انداز مثبتی در این منطقه وجود دارد، موافقتنامه اوراسیا فرصت خوبی برای توسعه بندر انزلی نیز است. اگر مدیریت متمرکز و ظرفیت‌سازی صورت نگیرد، دستاوردی نخواهیم داشت، از اینرو باید تلاش کرد تا در فرآیند مبادلات تجاری منافع حداکثری را کسب کنیم.

واژگان کلیدی مناطق آزاد تجاری، اتحادیه اوراسیا، منطقه آزاد تجاری - صنعتی انزلی، دریای خزر

اتحادیه اوراسیا و نقش مناطق آزاد ایران در کریدور

شمال - جنوب و جاده ابریشم

ناصر قزل سفلی^۱

چکیده

رقابت‌های ژئوپلیتیک پس از جنگ سرد جز در مناطق ویژه‌ای از جهان، دیگر از ماهیت نظامی پیروی نمی‌کند. با افول جایگاه تقابلات نظامی، رقابت‌های ژئوپلیتیکی ماهیتی ژئواکونومیکی به خود گرفته‌اند. اتحادیه اوراسیا با گذراندن چندساله فرایندی که در اروپا چندین دهه به طول انجامید، ابزاری اقتصادی در خدمت اهداف رقابت‌های ژئوپلیتیک مهیا کرده است. این پژوهش تلاش می‌کند تا در مورد اتحادیه اوراسیا و نقش مناطق آزاد ایران در کریدور شمال-جنوب و جاده ابریشم را بیان کند. پرسش اصلی این پژوهش این است، مناطق آزاد ایران در کریدور شمال-جنوب و جاده ابریشم چه نقشی در اتحادیه اوراسیا می‌تواند داشته باشد؟ تشکیل اتحادیه اوراسیا یک جهت‌گیری ژئوپلیتیک در چارچوب رقابت‌های ژئواکونومیکی است و برای ایران نیز در منطقه مجموعه‌ای از الزامات ژئواکونومیک به همراه دارد. یافته‌های مقاله حاضر به روش توصیفی-تحلیلی و با تکیه بر مطالعات کتابخانه‌ای مورد بررسی قرار گرفته است.

کلمات کلیدی: اوراسیا، ژئوپلیتیک، ایران، مناطق آزاد، ژئواکونومیک

^۱ - دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه ژئوپلیتیک، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش (دافوس

آجا)، تهران

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و توسعه گردشگری در مناطق آزاد تجاری-صنعتی

علی ابوالخانی^۱، فاطمه نوری^۲، لیلا کیانی^۳

چکیده

اتحادسازی های استراتژیک به طور فزاینده ای طی دهه گذشته در میان کشورها رشد یافته و حتی در بسیاری از صنایع اتحادها بعنوان یک مؤلفه راهبردی و سلاح رقابتی تهاجمی و گاه تدافعی محسوب می شوند. اتحادهای استراتژیک پارادایم رقابتی را از حالت سنتی به رقابت اتحاد گونه و شبکه ای تغییر داده است. توسعه مناطق آزاد تجاری و صنعتی یکی از ابزارهای کشورهای شورایی است که به دنبال ایجاد این نوع اتحادها با سایر کشورها برای توسعه و رشد سریع تجاری و صنعتی همراه با بومی سازی صنعتی و جذب تکنولوژی خارجی هستند. سیاست خارجی، بعنوان یکی از مؤلفه های مهم در زمینه توسعه گردشگری است و نگاه ویژه به نقش مناطق آزاد تجاری و صنعتی در جذب سرمایه گذاری های خارجی و ارزآوری و توسعه تکنولوژیک و صنعتی و... برای کشورها باعث شده تا در این مناطق به توسعه صنعت گردشگری توجه ویژه گردد. یکی از عوامل مؤثر در توسعه گردشگری در ایران و در مناطق آزاد تجاری و صنعتی آن، کیفیت روابط با کشورهای خارجی است. از این

^۱ دانشجوی دکتری جغرافیای نظامی، دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام، تهران

^۲ کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی، دانشگاه علامه طباطبائی

^۳ - کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی گردشگری، دانشگاه خوارزمی

رو، کوشش شده به این پرسش پاسخ داده شود که آیا سیاست خارجی در توسعه گردشگری در ایران و در مناطق آزاد تجاری-صنعتی آن تأثیر گذار بوده است. روش پژوهش توصیفی و تحلیلی و با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی اسنادی می‌باشد که با روش مطالعات مروری انجام شده و نتایج پژوهش نشان می‌دهد که با توجه به سیاست‌های اتخاذ شده در دوره‌های مختلف و تحولات سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران به جز دوران دفاع مقدس که به دلیل جنگ با کاهش چشمگیر گردشگر خارجی روبه رو بوده در سایر دوره‌ها با سیاست‌ها و رویکردهای مختلف با روند رو به رشد ورود گردشگران خارجی مواجه بوده‌ایم. اما این روند بصورت کاملاً کند بوده و عملاً توسعه چشمگیری را تجربه نکرده است. این امرحاکمی از آن است که در رویکرد و برنامه ریزی‌های گردشگری توجه به سیاست‌های بین المللی و روابط دیپلماتیک دولت‌ها برای رونق گردشگری حائز اهمیت است و بر این اساس گردشگری همراه برنامه ریزی‌های اقتصادی و درآمد سازی برای دولت- ملت‌ها، جلوه‌های منحصر به فردی از تعامل و تفاهم بین ملت‌ها را در سطح بین المللی ایجاد می‌کند و حضور دولتهایی با سیاست خارجی اعتدال گرایانه و همراه با رویکرد تنش زدایی موجبات تقویت گردشگری را فراهم می‌آورد در مقابل رویکرد رادیکال سبب تنزل جایگاه صنعت گردشگری و مواهب آن برای کشور می‌شود.

کلیدواژه‌ها: توسعه گردشگری، جمهوری اسلامی ایران، سیاست خارجی، مناطق آزاد.

تحلیل ژئواکونومی مناطق آزاد ایران با اتحادیه اوراسیا

علی امیری^۱، زهره منصوری^۲

چکیده:

امروزه منطقه‌گرایی به عنوان یکی از استراتژی‌های توسعه و تحول، گستردگی و مقبولیت فراوانی در سطح نظام جهانی باز نموده است و روز به روز بر رشد آن افزوده می‌شود. اتحادیه اوراسیا به عنوان یک منطقه‌گرایی جدید که در نزدیکی و همسایگی ایران قرار گرفته است، می‌تواند به عنوان یک فرصت جدید برای توسعه همکاری منطقه‌ای ایران مورد توجه قرار گیرد. از طرف دیگر ایران با برخورداری از مناطق آزاد می‌تواند از این فرصت جهت گسترش روابط تجاری خود استفاده نماید. بر این اساس این مقاله درصدد است تا بررسی نماید که وضعیت مناسبات تجاری این مناطق آزاد ایران و اتحادیه اوراسیا با توجه به بسترهای ژئواکونومیکی چگونه می‌باشد. برای این انجام این کار، داده‌ها به شکل اسنادی از منابع کتابخانه‌ای و آخرین آمار صادرات و واردات موجود در سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران گردآوری شده است. نتایج نشان می‌دهد با اینکه ایران و اتحادیه اوراسیا از بنیان‌های ژئواکونومیکی مناسبی برای توسعه تجاری خود برخوردارند، اما میزان واردات و صادرات بین این اتحادیه و مناطق آزاد ایران بسیار پایین می‌باشد. تراز تجاری مناطق آزاد ایران با این اتحادیه منفی می‌باشد و فقط از ظرفیت یکی از مناطق آزاد ایران یعنی منطقه

^۱ استادیار، گروه آموزشی جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم

آباد

^۲ کارشناس ارشد جغرافیا، دانشگاه پیام نور، اهواز

آزاد انزلی به میزان محدود و به مقدار بسیار جزئی منطقه آزاد اروند برای مرادده تجاری با این اتحادیه استفاده شده است.

کلیدواژه: منطقه آزاد تجاری، اتحادیه اوراسیا، ایران، ژئواکونومی

نقش اتحادیه اوراسیایی در توسعه همگرایی منطقه‌ای ایران و روسیه:

با تاکید بر عضویت کامل ایران

دکتر مهدی هدایتی شهیدانی، محمدباقر نژادابراهیم^۲

چکیده

ایده تأسیس فضای واحد اقتصادی موجب شد رؤسای جمهور روسیه، بلاروس، قزاقستان توافقنامه ایجاد اتحادیه اقتصادی اوراسیایی را در سال ۲۰۱۴ امضاء و در اول ژانویه سال ۲۰۱۵ اجرایی کنند. روسیه در راستای دستیابی به اهداف استراتژیک خود در نظام بین‌الملل و باتوجه به رویکرد اوراسیاگرایی حاکم بر سیاست خارجی این کشور، طرح همکاری در اوراسیای بزرگ، که در غالب نهادهای جدید از جمله اتحادیه اقتصادی اوراسیایی است را مطرح و اجرایی کرد. همگرایی و همکاری‌های نهادینه‌شده سازمانی یکی از مهمترین راه‌کارهای منطقه‌ای برای تقویت امنیت‌جمعی و توسعه تعاملات میان بازیگران سیاسی است، این اتحادیه نیز دارای ظرفیت‌های فراوان اقتصادی، سیاسی و امنیتی است که می‌تواند ضمن توسعه همگرایی با کشورهای عضو، بخشی از اهداف اقتصادی و در پی آن سیاسی ایران را جامه عمل بپوشاند. روابط میان ایران و روسیه با وجود فراز و نشیب‌های متعدد در طول یک قرن، به دلیل پیچیدگی موضوع‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و آسیب‌پذیری متقابل، به سوی تقویت تعامل‌ها پیش می‌رود. این نوشتار با روش توصیفی-

^۱ استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشگاه گیلان

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد، روابط بین‌الملل، دانشگاه گیلان

تحلیلی به دنبال پاسخ به این پرسش می‌باشد که اتحادیه اقتصادی اوراسیایی چه نقش و تأثیری در توسعه همگرایی میان ایران و روسیه دارد؟ در پاسخ به پرسش مذکور این فرضیه مطرح می‌شود که با توجه به نقش پیشرو روسیه در اتحادیه اقتصادی اوراسیایی، افزایش تعاملات ایران با این اتحادیه موجب گسترش، تقویت و توسعه همگرایی سیاسی، امنیتی، اقتصادی و تجاری ایران و روسیه خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: اتحادیه اقتصاد اوراسیایی، ایران، روسیه، همگرایی، منطقه‌گرایی

نقش اتحادیه اقتصادی اوراسیا در توسعه تجارت خارجی ایران

محمود نورانی^۱، سیروس احمدی نوحدانی^۲

چکیده

همگرایی منطقه‌ای در انواع مختلف در بخش‌های مختلف جهان صورت می‌گیرد که تشکیل اتحادیه‌ها یکی از انواع آن است. تلقی تجارت به عنوان موتور توسعه باعث شده هر آنچه در گسترش مبادلات تجاری نقش دارد از سوی کشورها استقبال شود. گسترش پدیده جهانی شدن اقتصاد سبب شد تا روابط و همکاری کشورها در جهت تحصیل منافع در قالب همکاری‌های منطقه‌ای در دستور کار بسیاری از کشورهای در حال توسعه به‌ویژه کشور ایران قرار گیرد. تعامل با اتحادیه اقتصادی اوراسیا ایران را در ایجاد زمینه‌های لازم برای تجارت ترجیحی و همگرایی اقتصادی با خود مشتاق نموده است. این مطالعه تلاش می‌کند تا جایگاه ایران در تعامل با منطقه اوراسیا را با گزاره‌های اقتصادی بیان کند. با توجه به اینکه بین ج.ا.ایران و این اتحادیه مذاکراتی در خصوص امضای توافقنامه تجارت آزاد اقتصادی در جریان است و این امر می‌تواند پیامدهایی بر کشور داشته باشد، اهمیت فهم روندی که در حال اتفاق است دو چندان می‌شود.

^۱ دانشجوی دکتری گروه جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران

^۲ استادیار گروه جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران

واژگان کلیدی: اتحادیه اقتصادی، اتحادیه گمرکی، اوراسیا، تجارت خارجی، همگرایی منطقه‌ای

کارکردها و کارویژه‌های مناطق آزاد تجاری در راستای ارتقاء جایگاه ایران در هاب ترانزیت اوراسیایی

سیدحسین میرفخرائی^۱

چکیده

منطقه اوراسیا در کانون دو طرح بزرگ بین‌المللی ترانزیتی از جمله «کریدور بین‌المللی شمال-جنوب» و ابتکار چینی «یک کمربند، یک راه» قرار دارد. این موضوع در حالی است که بخش مهمی از دسترسی جنوبی این مجموعه کریدورهای ترانزیتی به آب‌های آزاد از طریق ایران صورت می‌گیرد. لذا، ایران را می‌توان نقطه تکامل بخش مهمی از هاب ترانزیت اوراسیایی در نظر گرفت. جمهوری اسلامی ایران علی‌رغم مشارکت فعال در هر دو پروژه مذکور، در چارچوب‌های چندجانبه نیز اقدام به نقش‌آفرینی در این مسیرها با هدف احیاء ژئواکونومی خود نموده است. نمونه بارز و بالفعل شده این مشارکت نهادگرایانه را می‌توان در اجرایی شدن توافقنامه تجارت آزاد با اتحادیه اقتصادی اوراسیا از اکتبر ۲۰۱۹ مشاهده کرد. در این راستا دروازه‌های ورودی و خروجی ایران به اوراسیا عمدتاً یا از مناطق آزاد تجاری صورت می‌گیرد، یا در مناطقی قرار دارد که در شرف تبدیل شدن به مناطق آزاد یا ویژه تجاری هستند. از جمله این دروازه‌ها می‌توان به کریدورهای ریلی/جاده‌ای در سرخس، اینچه‌برون، آستارا و ارس، و کریدورهای دریایی در بندر امیرآباد و بندر کاسپین اشاره کرد. در این مقاله با محوریت کارکردهای حقوقی-اقتصادی و تحلیل موقعیت ژئوپلیتیک در صد بررسی کارویژه‌های مناطق آزاد و ویژه تجاری در زمینه ارتقاء جایگاه ایران در هاب ترانزیتی اوراسیایی هستیم.

کلیدواژه‌گان: ایران، اتحادیه اقتصادی اوراسیا، ترانزیت، مناطق آزاد تجاری

^۱دانشیار گروه روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی

ضرورت تفکر اتحادیه اوراسیا و نقش ایران در منطقه

لقمان توتونچی^{*}، لیلا کیانی^۲

چکیده:

منطقه نفت‌خیز خاورمیانه با تمام قدرت در تلاش برای هزینه کردن از جانب شرکای سیاسی و اقتصادی خویش یعنی عربستان و رژیم اشغالگر قدس برای رسیدن به اهداف سیاسی و اقتصادی در هارتلند انرژی یعنی خاورمیانه می‌باشند. باید اذعان نمود که برای رهایی از جهان تک‌قطبی و تحت سلطه آمریکایی - اسرائیلی فعلی با فشارهای حداکثری در خصوص مسائل اقتصادی که بر جهانیان وارد می‌نمایند، باید کشورهای اروپائی و آسیایی به واسطه قدرت‌های نوظهور منطقه‌ای در خاورمیانه مانند ایران، بایستی راهکارهای عملیاتی را با همکاری ایران در جهت حفظ، تقویت و استقلال سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ملل خویش بکار بست تا توازن قوا و اعتدال در جهان کنونی و آینده برای دستیابی به منفعت همگانی و جهانی متعادل و متوازن در سایه ضرورت تشکیل اتحادیه اوراسیا شکل بگیرد. مقاله حاضر با روش توصیفی - تحلیلی و با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای سعی در تبیین شکل‌گیری اتحادیه اوراسیا با توجه به ساز و کار جهان تک‌قطبی و جنگ تجاری آمریکا و اسرائیل در مقابل سایر دول بواسطه بهره‌گیری از منابع مادی کشورهای حوزه خلیج فارس بخصوص عربستان، ضرورت روابط ایران و روسیه را به عنوان کشورهای که شرکای استراتژیکی در منطقه هارتلند انرژی در خاورمیانه می‌باشند و می‌توانند در آینده نه چندان دور عضوی از اعضای اتحادیه اوراسیا باشند و در نهایت با ارائه پیشنهادات و

^۱* نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران

^۲ کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی گردشگری، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

راهکارهایی مثبت و سازنده در مقابل جهان تک‌قطبی که با راه انداختن جنگ تجاری بر علیه سایر دول در جهان سازماندهی و رهبری می‌نمایند، ایران و روسیه بعنوان شرکای استراتژیکی و قدرت‌های منطقه‌ای (ایران) و جهانی (روسیه) و تاثیرگذار در این زمینه بکوشند تا زمینه‌های پویایی ضرورت تفکر اتحادیه اوراسیا را فراهم آورند.

واژگان کلیدی: اتحادیه اوراسیا، نظام سلطه، هارتلند انرژی، کریدور ایران - روسیه، ایران

بررسی نقش ژئوپلیتیکی مناطق آزاد ایران در توسعه روابط منطقه‌ای دکتر سید عباس احمدی^۱، حسن نورعلی^۲، سوما کاکاوند تیموری^۳

چکیده

همگرایی منطقه‌ای با ایجاد ساختارها و نهادها در حوزه‌های موضوعی مختلف سیاست و رفتارهای کشورهای عضو را هماهنگ و کنترل می‌کند. مناطق آزاد از آن جهت که بخشی از اقتدار سیاسی حکومت و دولت مرکزی را به خود اختصاص می‌دهند و نسبت به سایر عناصر سازمان سیاسی فضا از موقعیت ترجیحی برخوردارند، می‌توانند نقش ویژه‌ای در توسعه روابط منطقه‌ای ایفا کنند. مناطق آزاد ایران می‌توانند با موقعیت راهبردی خود، ایران را در جهت گسترش همگرایی‌های منطقه‌ای در راستای وحدت سیاسی با کشورهای همجوار تقویت کنند. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و اسنادی درصدی است که نقش ژئوپلیتیکی مناطق آزاد ایران در توسعه روابط منطقه‌ای را بررسی نماید. یافته‌های تحقیق بیانگر این امر است که قرار گرفتن دو منطقه آزاد انزلی و چابهار در کریدورها و اتحادیه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، به این مناطق یک موقعیت استراتژیک بخشیده است که هم در اقتصاد، ژئوتوریسم و حمل‌ونقل بین‌المللی و هم در همگرایی منطقه‌ای برای کشور ایران اهمیتی اساسی دارند.

واژگان کلیدی: همگرایی منطقه‌ای، مناطق آزاد، ژئوپلیتیک، بندر انزلی، بندر چابهار

^۱ استادیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران

ژئواکونومی مناطق ویژه اقتصادی و نقش آن در همگرایی ایران با اوراسیای مرکزی

احسان رسولی نژاد^۱

چکیده:

در ادبیات اقتصاد بین الملل، مناطق ویژه اقتصادی یا مناطق ویژه با هدف افزایش، تنوع بخشی و توسعه صادرات، بهبود فرایند و جریان جذب سرمایه گذاری داخلی و خارجی و انتقال فناوری و دانش، افزایش درآمدهای عمومی دولت، افزایش جریان ورود توریست به کشور، ارتقای جایگاه اقتصادی کشور و بهره مندی از مزایای اقتصاد رقابتی ایجاد می‌شوند که در مجموع سیاست و برنامه‌ای جهت ارتقای شبکه ارتباطی اقتصادی میان کشورها به شمار می‌رود. در این مقاله سعی بر آن است تا با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای به بررسی مناطق ویژه اقتصادی و نقش آنها در همگرایی ایران با اوراسیای مرکزی پرداخته شود. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد در منطقه اوراسیای مرکزی علاوه بر ایجاد جداگانه منطقه ویژه اقتصادی توسط کشور میزبان و استفاده از سرمایه‌های کشورهای مهمان، ایجاد انواع مناطق اقتصادی مشترک نیز در حال گسترش است. انتخاب حضور و استفاده از فرصت‌های مناطق ویژه اقتصادی کشورهای شمالی نیاز به بررسی سیکل تجاری و اقتصادی آن کشورها و مقایسه آن با سیکل تجاری و اقتصادی کشورمان دارد. پتانسیل فنی و علمی حوزه صنعت ایران با لحاظ ظرفیت‌های دانشگاهی می‌بایست با توجه به موقعیت جغرافیایی منطقه ویژه اقتصادی و وجود زیرساخت‌های حمل و نقل مناسب باشد.

^۱ دکترای اقتصاد، استادیار گروه مطالعات روسیه، دانشکده مطالعات جهان، دانشگاه تهران

کلمات کلیدی:

منطقه آزاد اقتصادی، همگرایی اقتصادی، ایران، اوراسیای مرکزی.

تحلیل ژئوپلیتیکی شکل گیری بلوک اقتصادی مستقل در منطقه غرب آسیا؛ ظرفیت‌ها و چالش‌ها

کیومرث یزدان پناه درو^۱، کمال رنجبری^۲، صارم شیروند^۳، غلامرضا قادری^۴

چکیده

ژئوپلیتیک سنتی بیشتر معطوف به قدرت سخت و دسترسی به نقاط استراتژیک توسط قدرت‌ها برای عملیات آفندی بود؛ اما در دهه‌های اخیر با توجه به تغییرات گسترده سیاسی و اجتماعی در مقیاس جهانی و مواجهه بشر با مسائل و مشکلات پیچیده اقتصادی و رقابت‌ها و همکاری‌های اقتصادی بخش‌های زیادی از مفاهیم و مبانی ژئوپلیتیکی تحت تأثیر قرار گرفته است. با توجه به توزیع ناهمسان منابع تولید و سرمایه انسانی و همچنین دانش و تکنولوژی لذا روابط اقتصادی یک امر ضروری به نظر می‌رسد. با توجه به تنوع خواسته‌های بشری و کمیاب بودن منابع لذا کشورها، گروه‌ها و شرکت‌ها به تنهایی و در یک جغرافیای محدود قادر به تأمین کالاهای اقتصادی و نیازهای خود نیستند. امروزه بلوک بندی‌های

۱. منظور از غرب آسیا در این مقاله کشورهای ایران، عراق، سوریه و لبنان و بلوک بندی اقتصادی این کشورها است.

۲. استادیار جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران

۳. دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران

۴. دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران

۵. دانش آموخته کارشناسی ارشد ارتباطات

اقتصادی در سطح جهان چهره نظام ژئوپلیتیکی را در ابعاد عینی و ذهنی با تغییرات اساسی مواجه کرده است. یکی از مناطق استراتژیکی که هنوز علی‌الرغم داشتن ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی بلوک اقتصادی مستقل در آن شکل نگرفته است در بین کشورهای منطقه غرب آسیا می‌باشد. این تحقیق با ماهیت توصیفی تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای در صدد تحلیل ژئوپلیتیکی ظرفیت‌ها و چالش‌های شکل‌گیری بلوک اقتصادی مستقل در بین کشورهای منطقه غرب آسیا با پیوستگی جغرافیایی است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که این منطقه دارای ظرفیت‌های پیوستگی جغرافیایی و موقعیت ژئوپلیتیکی، سازه‌های ذهنی مشترک، وابستگی متقابل اعضا و همچنین دارای چالش‌های نبود انحصار و تخصص در تولید، چالش‌های امنیتی در منطقه و همچنین وجود قدرت‌های مداخله‌گر در سطوح منطقه‌ای و جهانی است و لازمه شکل‌گیری بلوک اقتصادی مستقل برطرف کردن چالش‌های موجود است.

واژگان کلیدی: بلوک اقتصادی، اقتصاد سیاسی بین الملل، غرب آسیا، ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک.

معرفی فرصت‌ها و ظرفیت‌های مناطق آزاد انزلی، ارس و ماکو جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی

سید عباس احمدی^۱، نیلوفر اهرن^{۲*}

چکیده

پیشرفت اقتصادی یکی از عوامل مهم توسعه است ولی تنها عامل نیست، دلیل آن این است که توسعه صرفاً پدیده‌ای اقتصادی نیست. مناطق آزاد ایران یکی از مهم‌ترین عرصه‌ها برای حضور سرمایه‌گذاران خارجی هستند و قوانین و مقررات آن برای سهولت سرمایه‌گذاری‌ها در نظر گرفته شده است. برخی معتقدند موانع و محدودیت‌های داخلی و خارجی مانند فضای سیاسی بین‌المللی به ویژه تحریم‌های آمریکا و بوروکراسی‌های زائد اداری موانعی برای جذب سرمایه‌گذاری هستند. از اهداف و اهمیت بهره‌گیری از ساز و کار مناطق آزاد در توسعه کشورها می‌توان به اهداف اقتصادی شامل افزایش سهم از اقتصاد جهانی و تعمیق ورود اقتصاد ملی در اقتصاد بین‌المللی و جذب سرمایه‌های خارجی و داخلی جهت گسترش تولید رقابتی و صادرات اشاره کرد. رنج کمبود سرمایه به عنوان عامل تولیدی مهم، مانعی جدی بر راه توسعه و پیشرفت کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شود. از این رو، کشورها برا تحقق اهداف کلان اقتصادی و برای تکمیل منابع داخلی، به منابع خارجی به ویژه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) روی می‌آورند. امروزه یکی از راهکارهای مفید

^۱ استادیار، گروه جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران، تهران

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران، تهران

برای گسترش سرمایه‌گذاری، مناطق آزاد هستند. در این پژوهش در پی معرفی فرصت‌ها و ظرفیت‌های سه منطقه آزاد انزلی، ارس و ماکو جهت سرمایه‌گذاری خارجی هستیم. نوع پژوهش توصیفی-تحلیلی، رویکرد حاکم بر آن کیفی و از لحاظ هدف کاربردی می‌باشد. گردآوری اطلاعات به روش کتابخانه‌ای مبتنی بر فیش‌برداری از کتب و نشریات داخلی و خارجی، خبرگزاری‌ها و اسناد و مدارک می‌باشد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که در سه منطقه آزاد ذکر شده، مجموعاً بالغ بر بیش از ۱۰۰ فرصت متنوع سرمایه‌گذاری در زمینه‌های مختلف اعم از گردشگری، تفریحی و ورزشی، لجستیک و حمل و نقل، صنعتی و کارگاهی، کشاورزی و خدماتی موجود می‌باشد.

کلمات کلیدی: توسعه، سرمایه‌گذاری، انزلی، ارس، ماکو.

بررسی نقش و جایگاه ژئوپلیتیکی بندر چابهار در پروژه یک کمر بند یک جاده

محسن عابدینی^۱، ربیاز قربانی نژاد^۲، عبدالرضا فرجی راد^۳، محمد اخباری^۴

چکیده

جمهوری اسلامی ایران با توجه به موقعیت ژئوپلیتیکی، ظرفیت‌ها و امکانات زیرساختی و مواصلاتی خود در چهار راه آسیای مرکزی، غرب و جنوب غرب آسیا، در تلاش است ضمن جهش اقتصادی در سطح منطقه، ثبات امنیتی خود را نیز ارتقاء دهد. درعین حال جمهوری خلق چین پروژه یک کمر بند، یک جاده را به عنوان طرح فراگیر منطقه‌ای مطرح کرده است که دارای ابعاد متعدد و مختلف ژئوپلیتیکی، اقتصادی، امنیتی، فرهنگی و علمی است که می‌تواند آثار و پیامدهای وسیعی در منطقه داشته باشد. هدف از اجرای این پروژه ارتقای سطح توسعه کشورهای مابین مرزهای شرقی و غربی اوراسیا از طریق تسهیل همکاری‌های منطقه‌ای و توسعه زیرساخت‌های کشورهای مسیر عنوان شده است. این پروژه دارای دو مسیر خشکی «کمر بند اقتصادی جاده ابریشم» و مسیر دریایی «جاده ابریشم دریایی» است. در مسیر دریایی این پروژه، موقعیت ژئوپلیتیکی و قابلیت‌های جغرافیایی ایران نادیده گرفته شده است چرا که ایران دارای قابلیت‌های زیادی از جمله داشتن مزیت

^۱ دانشجوی دکترای جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

^۲ استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

^۳ دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

^۴ دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

کوتاه‌ترین مسیر ترانزیت به سمت اوراسیا را داراست. از سویی دیگر با توجه به این که کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز محصور در خشکی می‌باشند، ایران به عنوان مهم‌ترین گزینه برای دسترسی این کشورها به آب‌های آزاد باشد. این پژوهش با روشی تحلیلی-توصیفی به دنبال بررسی نقش و جایگاه ژئوپلیتیکی چابهار در پروژه «یک کمربند یک جاده» است و فرضیه این پژوهش این است که با توجه به موقعیت ژئوپلیتیکی و قابلیت‌های بندر چابهار، این بندر باید در حلقه‌های اصلی جاده ابریشم دریایی قرار بگیرد و با داشتن موقعیت منحصر به فرد در بین دو مسیر خشکی و دریایی این پروژه می‌تواند بهترین مسیر برای اتصال جاده ابریشم دریایی به کمربند اقتصادی این پروژه باشد و به منطقه اوراسیا نیز متصل گردد که در این صورت به توسعه اقتصادی و امنیت ایران کمک شایانی خواهد نمود.

واژگان کلیدی: ژئوپلیتیک، پروژه یک کمربند یک جاده، کریدور شمال-جنوب، چابهار

نقش منطقه‌ی آزاد چابهار در امنیت اقتصادی ایران و تأثیر آن بر تحکیم روابط ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا

نرجس سادات حسینی نصرآبادی^۱

چکیده

امنیت نه تنها در سلسله مراتب فضایی ایفای نقش می‌کند، بلکه در حوزه‌های مختلف زندگی بشر رسوخ کرده و بدون آن سلامت جسم و روان انسان‌ها تضمین نمی‌شود. یکی از مهمترین حوزه‌های زندگی بشر، اقتصاد است که بی توجهی به آن ادامه زندگی را غیرممکن می‌سازد و در این میان حوزه اقتصادی که دارای امنیت نباشد با مشکلات فراوانی روبرو می‌شود. لذا امنیت اقتصادی از مهمترین وجوه امنیتی در کشورها است و در شرایط مختلف باید مورد ارزیابی و بررسی قرار گیرد و اسباب لازم برای افزایش آن فراهم شود. پژوهش بنیادی حاضر با روش توصیفی-تحلیلی درصدد پاسخ به این سؤال است که منطقه‌ی آزاد تجاری چابهار در امنیت اقتصادی ایران چه نقشی دارد؟ در این راستا، فرضیه موجود این است که «مدیریت صحیح و هدفمند شاخصه‌های امنیت اقتصادی در منطقه‌ی آزاد چابهار تا حد قابل ملاحظه‌ای فشارهای اقتصادی موجود در ایران را کاهش خواهد داد و باعث افزایش وزن ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی ایران و در نهایت باعث تحکیم روابط ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا خواهد شد».

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که عملکرد منطقه آزاد چابهار به دلیل تطابق نداشتن با راهبرد توسعه موفق نبوده‌است. بنابراین، به منطقه آزاد تجاری نباید بعنوان منطقه‌ای صرف برای تجارت و امور بازرگانی نگریسته شود، بلکه باید به عنوان منطقه‌ای دارای پتانسیل‌های

^۱ دانش‌آموخته دکترای جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران

بالقوه برای رسیدن به امنیت اقتصادی با تاکید بر نقش تولیدات ملی از آن استفاده شود. در این مقاله با ارزیابی عملکرد منطقه آزاد تجاری چابهار در زمینه توسعه صادرات و کسب درآمد ارزی، هزینه‌های جاری و عمرانی، سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، درآمدهای عمومی، جذب مسافری داخلی و خارجی و تعداد واحدهای تولیدی مشخص گردید که منطقه چابهار می‌تواند تا حد قابل ملاحظه‌ای فشارهای اقتصادی موجود بر ایران را کاهش دهد و با افزایش توان اقتصادی سبب تحکیم روابط ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیا شود.

واژگان کلیدی: منطقه آزاد، امنیت، اقتصاد، چابهار، اتحادیه اقتصادی اوراسیا

اهمیت مناطق آزاد در توسعه‌ی منطقه‌ای

مجید یاسوری^۱، مریم سجودی^۲

چکیده

مناطق آزاد اهدافی چون تسریع در انجام امور زیربنایی، عمران و آبادانی، رشد و توسعه اقتصادی، سرمایه‌گذاری و افزایش درآمد عمومی، ایجاد اشتغال سالم و مولد، تنظیم بازار کار و کالا، حضور فعال در بازارهای جهانی و منطقه‌ای، تولید و صادرات کالاهای صنعتی و تبدیلی، ارائه خدمات عمومی و... را دنبال می‌کنند که عملاً بیشترین تاکید آن‌ها در کشور بر محورهای اقتصادی است؛ در صورتی که تجارب مناطق آزاد موفق دنیا نشان می‌دهد که عملکرد صحیح مناطق آزاد می‌تواند در توسعه‌ی منطقه‌ای بسیار مؤثر باشد و بازتاب‌های گسترده و موثری در سطوح محلی، منطقه‌ای و ملی کشور داشته باشد. بنابراین در پژوهش حاضر هدف تاکید بر یکی از مهم‌ترین ابعاد نادیده گرفته شده در مناطق آزاد ایران است. این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از منابع اسنادی و کتابخانه‌ای انجام گرفته است. بدین ترتیب که پس از ادبیات تحقیق به مواردی چون بررسی نقش مناطق آزاد در توسعه منطقه‌ای و جایگاه مناطق آزاد در برنامه‌های توسعه پرداخته شده است. یافته‌های این پژوهش موید این نکته است مناطق آزاد به سبب معافیت‌های بسیاری که در زمینه‌های متعدد دارند، می‌توانند با سهولت و اطمینان بسیار بالایی توسعه‌ی هدفمند و

^۱ استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه گیلان، رشت

^۲ دانشجوی دکترا جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران، تهران

پایدار منطقه‌ای را پوشش دهند. در این زمینه به مهم‌ترین مهم‌ترین عواملی که مانع نقش آفرینی مناطق آزاد در توسعه منطقه‌ای می‌شوند و سپس به ارائه راهکارهایی در این زمینه پرداخته شده است.

کلیدواژگان: مناطق آزاد، توسعه منطقه‌ای، روابط درون منطقه‌ای.

اتحادیه اقتصادی اوراسیا و نقش مناطق آزاد ایران در کریدور شمال - جنوب

دانیال رضاپور^۱، سارا نوری^۲

چکیده

فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، پیامدهای فراوانی در حوزه سیاست بین‌المللی و منطقه‌ای داشت؛ در سطح منطقه‌ای کشورهای تازه استقلال یافته نیازمند بازسازی اقتصادهای ملی خود بودند زیرا کشورهای منطقه اوراسیای مرکزی تمام عوامل تولید را در اختیار نداشتند از طرفی، همگرایی‌های اقتصادی موجد ثروت و کسب قدرت می‌شوند و به دولت‌ها در رسیدن به اهداف سیاسی و امنیتی کمک شایانی می‌نمایند، همچنین به دلیل وابستگی ساختارهای اقتصادی جمهوری‌های پیشین شوروی، تلاش برای ایجاد همکاری اقتصادی در همان سالهای نخست دهه ۹۰ میلادی مطرح شد که مهمترین هدف آن ایجاد یک اتحادیه گمرکی در میان منطقه اوراسیای مرکزی بوده است. سیاست اصولی ج.ا. ایران، تعامل با منطقه آسیای مرکزی و قفقاز است و طرح تجارت آزاد با اتحادیه اقتصادی اوراسیایی، تحولی در روابط اقتصادی کشورهای منطقه اوراسیا با ایران ایجاد کرده است. به طوری که همکاری ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیایی و امضای موافقتنامه ایجاد منطقه آزاد تجاری، به توسعه مبادلات تجاری بین ایران و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیایی کمک شایانی می‌کند. ارتباطات تجاری و اقتصادی ایران در منطقه اوراسیا و اشتراکات انرژی پایه با اقتصاد روسیه سبب می‌شود که جمهوری اسلامی الزامات اقتصادی بیشتری در جغرافیای اوراسیا داشته باشد. سؤال اصلی

^۱ دکتری روابط بین‌الملل دانشگاه گیلان

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه گیلان. نویسنده مسئول

پژوهش این است که اصلی‌ترین دلیل و انگیزه همکاری متقابل ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیایی چیست؟ فرضیه این گونه مطرح می‌شود که مزیت تسهیلاتی ایران به عنوان کریدور ترانزیت شمال - جنوب و ظرفیت‌های اقتصادی اتحادیه اقتصادی اوراسیا، مهم‌ترین دلایل و انگیزه‌های دو طرف برای افزایش همکاری‌هاست.

واژگان کلیدی: ایران، اتحادیه اقتصادی اوراسیایی، مناطق آزاد، ژئواکونومیک، کریدور شمال - جنوب

تبیین و بررسی عوامل تاثیرگذار منطقه آزاد انزلی در

همگرایی منطقه با اتحادیه اوراسیا

افشین متقی دستنایی^۱، ریحانه صالح آبادی^۲، زکيه آفتابی^۳

چکیده

همگرایی منطقه‌ای به عنوان یکی از بنیان‌های اصلی و مهم در سیاست خارجی هر کشوری محسوب می‌گردد. در این بین مناطق آزاد ساحلی می‌توانند به صورت بالقوه بر تشکیل اتحادیه‌های منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای تاثیرات شایان توجهی داشته باشند. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و سپس با استفاده از نرم افزار Micmac به بررسی نقش منطقه آزاد انزلی بر همگرایی منطقه‌ای با اتحادیه اوراسیا می‌پردازد. در این بین منطقه آزاد انزلی با توجه به دارا بودن زیرساخت‌های مناسب به عنوان یکی از مهم‌ترین کریدورهای بین‌المللی جهت ارتباط با اتحادیه اوراسیا محسوب می‌گردد. نتایج تحقیق با کمک نرم افزار Micmac نشان داد که متغیرهای فاصله جغرافیایی، قوم‌گرایی، افراط‌گرایی مذهبی، نزدیکی فرهنگی، روابط تجاری و حجم تولیدات یک منطقه، اندازه اقتصاد، ساختار اقتصادی کشورها، وفور انرژی، امنیت غذایی (تولیدات کشاورزی)، تاریخ و زبان مشترک، تروریسم و دخالت قدرت‌های فرمانطقه‌ای از اهمیت بسزایی در روند همگرایی منطقه‌ای برخوردار هستند. بنابراین زمینه برای همگرایی منطقه‌ای بین کشورهای اتحادیه اوراسیا و ایران فراهم می‌باشد که باید از این پتانسیل به خوبی بهره‌برداری نمود.

^۱ دانشیار گروه جغرافیای سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران.

^۲ دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس.

^۳ دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه خوارزمی.

کلمات کلیدی: منطقه آزاد، انزلی، همگرایی منطقه‌ای، اتحادیه اوراسیا، نرام افزار
Micmac

نقش مناطق آزاد شمال ایران در همگرایی و توسعه روابط اقتصادی با اتحادیه اوراسیا

سعید رضانی؛ عطاالله مقدم فر^۲

چکیده

یکی از ابعاد مهم همکاری در عرصه بین‌المللی همگرایی منطقه‌ای است که در چارچوب آن، کشورهای منطقه‌ای خاص به سمت ادغام و یکپارچگی هرچه بیشتر پیش می‌روند. همگرایی کشورها از منطقه آزاد تجاری (یا تجارت ترجیحی) آغاز شده و پس از گذراندن دو مرحله اتحادیه گمرکی و بازار مشترک به اتحادیه کامل اقتصادی (سیاسی) ختم می‌شود. اتحادیه اقتصادی اوراسیا یک سازمان نوظهور در بین سازمان‌های منطقه‌ای و در حال تبدیل شدن به یکی از قطب‌های مهم اقتصادی و سیاسی جهان است. این اتحادیه یکی از مهم‌ترین بلوک‌های اقتصادی در همسایگی ایران است که کشورهای عضو آن دارای نقاط مشترک فرهنگی، سیاسی و ژئوپلیتیک با کشورمان هستند. همکاری با این اتحادیه برای ما مهم است. زیرا در چارچوب استراتژی جمهوری اسلامی ایران مبنی بر تقویت همکاری با کشورهای همسایه قابل تفسیر بوده و از ظرفیت ایجاد قطبی قدرتمند در مقابل گروه بندی‌های رقیب برخوردار است لذا ما در این پژوهش می‌خواهیم به نقش ژئوپلیتیکی مناطق آزاد شمال کشور در همگرایی منطقه‌ای ایران و اوراسیا را بررسی کنیم.

کلمات کلیدی: همگرایی، مناطق آزاد، اتحادیه اوراسیا، اقتصاد، منطقه

^۱ نویسنده مسئول، دانش آموخته جغرافیای سیاسی

^۲ دانش آموخته سیاست گذاری

منطقه آزاد تجاری مازندران و توسعه مبادلات اقتصادی میان ایران و اوراسیا

علی اکبر جعفری؛ معصومه ولی‌الهی رودباری^۲

چکیده

ایجاد مناطق آزاد به عنوان عامل مؤثر در توسعه صادرات و واردات، ایجاد اشتغال مواد، گردشگری سلامت، ارتقای جایگاه اقتصادی کشور و بهره‌مندی از اقتصاد رقابتی مورد توجه و تأکید سیاست‌گذاران جمهوری اسلامی ایران بوده است. به دلیل اهمیت توسعه روابط میان ایران منطقه اوراسیا، مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۹، چند نقطه ژئوپلیتیک بندری مازندران نظیر امیرآباد بهشهر، نوشهر، فریدونکنار و بابلسر را به عنوان مناطق آزاد مازندران به تصویب رسانده است. بنابراین، با توجه به قرارگیری این بنادر در کریدور شمال-جنوب و حلقه ارتباط کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز و شمال دریای جنوب ایران، محلی حائز اهمیت برای بازرگانان و تاجران است که روند رو به رشد توسعه ساختاری، تجهیزاتی و نرم‌افزاری، افزایش ترانزیت کالا را رقم می‌زند. پژوهش حاضر، به روش تبیینی در صدد بررسی و پاسخ به این پرسش است که بندر امیرآباد به عنوان یکی از مهم‌ترین بنادر شمالی کشور، در توسعه روابط چندوجهی با کشورهای اوراسیا، چگونه نقش‌آفرینی می‌کند؟ بررسی داده‌های موجود در این نوشتار نشان می‌دهد که بندر امیرآباد در هم‌افزایی با سایر بنادر بابلسر، فردونکنار و نوشهر، علاوه بر توسعه روابط فرهنگی میان

^۱ دانشیار روابط بین‌الملل، گروه علوم سیاسی دانشگاه مازندران، بابلسر،

^۲ کارشناسی ارشد، روابط بین‌الملل، دانشگاه مازندران، بابلسر

دولت‌های منطقه، می‌توانند در زمینه بهره‌مندی از مزایای ترانزیت، صادرات و واردات کالا بین کالا بین ایران و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا و نیز ارائه خدمات متنوع مربوط به این حوزه در بخش تولید، فرآوری و بسته‌بندی، بهره‌گیری از واردات کالاهای سرمایه‌ای و نیمه سرمایه‌ای و نیز مواد مورد نیاز به صنایع این منطقه آزاد و دیگر مناطق که از تعرفه ترجیحی کشورهای اتحادیه اوراسیا برخوردارند، نسبت به تولید کالاهای رقابت‌پذیر، نقش اساسی ایفا نماید.

کلمات کلیدی: منطقه آزاد مازندران، بندر امیرآباد و بابلسر، روابط چندوجهی، اوراسیا

بررسی فرصت‌ها و ظرفیت‌های مناطق آزاد ایران جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی

محمدرضا باقری رخنه^۱

چکیده

پژوهش حاضر درصدد بررسی فرصت‌ها و ظرفیت‌های مناطق آزاد ایران جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی است. از این منظر پس از بسط فضای مفهومی موضوع، به بررسی مولفه‌های مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد ایران خواهد پرداخت. مطابق با مستندات موضوعی ارائه شده در این پژوهش، روش کتابخانه‌ای می‌باشد یافته‌های تحقیق حکایت از آن دارند که، به نظر می‌رسد که مناطق آزاد ایران با برخورداری از موقعیت جغرافیایی خاص خود در منطقه، حضور و اتصال با کریدور شمال - جنوب، وضعیت ترانزیتی مناسب، عمق راهبردی و سابقه تاریخی طولانی می‌توانند از فرصت‌ها و ظرفیت‌های لازم در جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی برخوردار باشند.

کلیدواژه‌ها: مناطق آزاد، ایران، ظرفیت و پتانسیل، سرمایه‌گذاری خارجی

^۱ دانشجوی دکترای رشته روابط بین‌الملل

فرصت‌ها و ظرفیت‌های مناطق آزاد جهت جذب سرمایه گذاری خارجی نقش منطقه آزاد انزلی در ارتقای همگرایی و تجارت با اتحادیه اقتصادی اوراسیا

سعید خاوری نژاد^۱

چکیده:

منطقه اوراسیا به خاطر ظرفیت‌های خود در آیند نظم بین‌الملل، جایگاهی مهمی به خود اختصاص خواهد داد و بستر مناسبی برای همگرایی برای کشورهای مختلف از جمله ایران فراهم می‌کند. در داخل ایران در چند سال گذشته دیدگاه‌های مختلفی در مورد توسعه اقتصادی از طریق همگرایی در اتحادیه اقتصادی اوراسیایی مطرح شده است. نظر به این که در سال‌های اخیر، بسیاری از کشورهای در حال توسعه با هدف گسترش صادرات صنعتی، ایجاد اشتغال و انتقال فناوری از طریق جذب سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی و گسترش تعمیق ارتباطات مالی، اقدام به تأسیس مناطق آزاد نموده‌اند و با عنایت به این که ایران در آستانه تغییر سیاست متداول خود یعنی اتکاء بر صدور نفت به توسعه صادرات غیرنفتی است، اکنون ضرورت دارد ضمن بازشناسی ظرفیت‌های مناطق آزاد به ویژه منطقه آزاد انزلی، به منظور توسعه تجارت خارجی و توسعه اقتصادی زمینه‌سازی شود.

این مقاله با هدف کاوش در روند همکاری‌های اقتصادی و تجاری میان کشورهای اوراسیا با محوریت کشورهای خزر و اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا، به منظور شناسایی ظرفیت‌های همکاری میان این دولت‌ها در اتحادیه اقتصادی اوراسیا اقدام می‌کند. روش

^۱ کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه آزاد چالوس

انجام کار بر اساس مبنا قرار دادن نظریه‌های همگرایی و منطقه‌گرایی و ارزیابی تجربیات عملی در تعمیق همگرایی و یکپارچگی در اوراسیا در قالب سازمان‌های منطقه‌ای و همچنین مرور ابعاد گوناگون همکاری‌های اقتصادی میان کشورهای همسایه خزری در حوزه دیپلماسی اقتصادی و همکاری‌های بندری است و در ادامه، ظرفیت‌های ایران را با محوریت مناطق آزاد، به ویژه منطقه آزاد تجاری - صنعتی انزلی، جهت توسعه مناسبات اقتصادی با اتحادیه اقتصادی اوراسیا تبیین می‌کند.

واژگان کلیدی: همگرایی، همکاری اقتصادی، تجارت، اتحادیه اقتصادی اوراسیا، مناطق آزاد

مطالعه تأثیر جاده ابریشم جدید بر اتحادیه اقتصادی اوراسیا

محمد جواد فتحی^۱

اکبر غفوری^۲

چکیده

جاده ابریشم جدید ابرپروژه چین به منظور نائل آمدن به رونق و توسعه اقتصادی فزاینده طراحی شده است. این پروژه به منظور پیاده‌سازی نیازمند دسترسی به سرزمین‌های معبر و سرمایه‌گذاری در بخش‌های کمتر توسعه‌یافته است. در این راستا آسیای مرکزی به دلیل همجواری با بخش‌هایی از سرزمین چین و موقعیت و سوق‌الجیشی در اولویت قرار گرفته است. با این وجود جاده ابریشم جدید تنها طرح موجود در گستره آسیای مرکزی نیست، بلکه برخی سازمان‌های مهم از جمله اتحادیه اقتصادی اوراسیا نیز فعال هستند. همین مسئله منشأ طرح برخی مسائل پیرامون تأثیرات جاده ابریشم جدید بر این اتحادیه شده است. سؤال اصلی پژوهش این است که جاده ابریشم جدید چه تأثیراتی روی اتحادیه اقتصادی اوراسیا می‌گذارد؟ فرضیه‌ای که در پاسخ به سؤال مطرح شده این است که جاده ابریشم جدید با پشتوانه قدرتمند مالی فراوان قادر است باعث توسعه زیرساخت‌های کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا می‌گردد، از سوی دیگر این سازمان می‌تواند منطقه آسیای مرکزی را از محصوریت جغرافیایی رهانیده و آن را به سرزمین ارتباطی برجسته‌ای مبدل سازد و در نهایت قادر هست با تقارن اهداف با اتحادیه اوراسیا یک قطب

^۱ - دانشجوی دکتری علوم سیاسی، گرایش آینده‌پژوهی مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی،

دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد تهران، f.mjavad@yahoo.com

^۲ استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه یزد

سیاسی - اقتصادی قدرتمند در پهنه جهانی را شکل بدهند. روش پژوهش کیفی است، داده‌ها با استفاده از رویکرد توصیفی - تحلیلی و مراجعه به منابع کتابخانه‌ای گردآوری شده‌اند.

واژگان کلیدی: جاده ابریشم جدید، اتحادیه اقتصادی اوراسیا، محصوریت جغرافیایی، آسیای مرکزی.

فرصت‌ها و ظرفیتهای مناطق آزاد جهت جذب سرمایه گذاری خارجی (با تاکید بر نقش ویژه منطقه آزاد انزلی)

ابوالفتح فخرمحمدیان^۱

چکیده:

گسترش و اشاعه بازارهای جهانی و تشدید رقابت‌های اقتصادی در سطح بین‌المللی و سویه‌گیری، دنیای بین‌الملل از دیپلماسی سنتی به سمت دیپلماسی تجاری و عمومی، زمینه‌ساز افزایش اهمیت این نوع از دیپلماسی گشته است. که از حالت سنتی مثل تعرفه‌ها و سهمیه‌های وارداتی فراتر رفته و طیف بسیار وسیعی از مسائل مرتبط با تجارت را دربرمیگیرد. در تعریف مشخصی که می‌توان برای دیپلماسی تجاری عنوان نمود: استفاده از ابزارهای سیاسی بین‌المللی برای دستیابی به اهداف اقتصادی و تجاری است. که در این حوزه می‌توان از مواردی نام برد: ۱- دستیابی به منافع ملی و منافع اقتصادی به وسیله ابزارهای دیپلماتیک ۲- مذاکره در مورد موافقت‌نامه‌های تجاری در سطوح دوجانبه، منطقه‌ای یا چندجانبه ۳- استفاده از ابزارهای دیپلماتیک برای حمایت از فعالیتهای تجاری نظیر توسعه تجارت و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و علاوه بر این؛ همچنین تاکید مقاله بر وجه غلیظ دیپلماسی تجاری؛ با محوریت منطقه آزاد انزلی و

^۱ کارشناسی ارشد علوم سیاسی - دانشگاه علوم و تحقیقات تهران

توجه به تصمیم‌گیری در حوزه‌های کلان سیاست‌ورزی داخلی و خارجی با به حاشیه راندن تضادهای آنتاگونیستی و مذاقه در حوزه دیپلماسی هوشمند خواهد بود

واژه‌های کلیدی: دیپلماسی تجاری، منطقه آزاد انزلی، سرمایه‌گذاری خارجی، ظرفیت‌های منطقه‌ای، سیاست داخلی

نقش ژئوپولیتیکی و ژئواکونومیک جاده ابریشم جدید چین در توسعه ترانزیت ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا

سید محمد تقی رییس السادات^۱، اسماعیل قرونه^۲

چکیده

امروزه ترانزیت کالا و مسافر با کمترین هزینه از اولویت‌های اصلی دولت‌ها است. ایجادهای راه‌ها و مسیرهای کوتاه، امن و ایمن از جمله تلاش‌های کشورهای برای صادرات و واردات کالا در طی سالهای اخیر بوده است. کشور چین با مطرح کردن جاده ابریشم جدید از سال ۲۰۱۳، قصد دارد در ترانزیت به ویژه ترانزیت زمینی تحول قابل توجهی را در سطح جهان رقم بزند. کشور ایران با توجه به موقعیت جغرافیایی، ژئوپولیتیکی و ژئواکونومیکی که در غرب و جنوب غربی آسیا دارد به نوعی پلی میان کریدور شمال - جنوب و شرق - غرب است. داشتن مرز مشترک با کشورهای آسیای مرکزی و اتحادیه اقتصادی اوراسیا و همچنین داشتن ساحل در کنار دریای عمان و خلیج فارس ایران را به یکی از کشورهای مهم در مسیر جاده ابریشم جدید بدل کرده است. از طرف دیگر کشورهای اتحادیه اقتصادی اوراسیا با توجه به موقعیت جغرافیایی که دارند نیاز مبرمی به توسعه ترانزیت با ایران

^۱ دانش‌آموخته دکتری جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم

جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران

^۲ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیایی سیاسی گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم

جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران

برای صادرات و واردات کالا دارند و همین امر موجب توسعه روابط سیاسی و تجاری ایران و کشورهای اتحادیه اقتصادی اوراسیا می‌شود. از این جهت جاده ابریشم جدید در کنار مزایای اقتصادی، مزیت سیاسی و ژئوپلیتیکی نیز برای کشورهای منطقه نیز دارد. پژوهش حاضر با مطالعه کتابخانه‌ای شامل کتب، مقالات و وب‌سایت‌ها با این فرض که جاده ابریشم جدید به همگرایی ایران و کشورهای اتحادیه اقتصادی اوراسیا کمک می‌کند و موجب رونق اقتصادی و افزایش درآمد ترانزیتی ایران می‌شود به بررسی موضوع پژوهش می‌پردازد. یافته‌ها نشان می‌دهد توسعه ترانزیتی جاده ابریشم جدید چه در خشکی چه در دریا با توجه به موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک آن، موجب افزایش تبادل کالا بین کشورهای اتحادیه اقتصادی اوراسیا و ایران شده و همین امر سبب درآمد بیشتر و توسعه اقتصادی ایران و در نهایت موجب توسعه پایدار و امنیت در ایران می‌شود.

کلمات کلیدی: ژئواکونومیک، ترانزیت، جاده ابریشم، ایران، اتحادیه اقتصادی اوراسیا

نقش رسانه‌های جهانی در ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد انزلی

مرتضی قورچی^۱، سپیده السادات موسویان^۲

چکیده

امروزه در متن اقتصاد جهانی که زیربنای آن مبتنی بر مناسبات شبکه‌ای قرار گرفته است، مکان‌ها را به عنوان گره شبکه‌ها در کانون برون‌سپاری و دورسپاری قرار داده است. در این میان مناطق آزاد هم‌چون گره شبکه‌ها در اقتصاد جهانی با تکیه بر مزیت‌های نسبی مکان، بخشی از فرایندهای تولیدی و یا خدماتی اقتصاد جهانی را به سوی خود جذب می‌کنند. در این میان رسانه‌های جهانی نقش بسزایی در ارائه تصویر مثبت از مناطق آزاد جهت بازاریابی مکان دارند. به‌طوری که همواره با برجسته‌سازی ویژگی‌های مناطق آزاد باعث شکل‌دهی به برندینگ مکانی شده و در نهایت سرمایه‌های جهانی را به ویژه در حوزه خدماتی هم‌چون گردشگری به سوی مناطق آزاد می‌کشانند. در این میان منطقه آزاد انزلی همواره باید توجه ویژه‌ای به دیپلماسی رسانه‌ای و برجسته‌سازی برندینگ مکانی در اتحادیه اقتصادی اوراسیا و در نهایت در سطح جهانی داشته باشد. این مقاله به اهمیت نقش رسانه‌ها در برندینگ مکانی و رقابت‌پذیری منطقه آزاد انزلی در اتحادیه اقتصادی اوراسیا می‌پردازد. پرسش اصلی این مقاله متمرکز بر این مسئله است که چگونه و با چه راهبردهایی می‌توان از ظرفیت رسانه‌ها برای شکل‌دهی به فرصت‌های سرمایه‌گذاری از سوی اتحادیه اقتصادی اوراسیا در منطقه آزاد استفاده کرد و ظرفیت‌های بازاریابی مکان را برای این منطقه افزایش داد. روش

^۱ استادیار، جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران

^۲ دانشجوی کارشناسی‌ارشد، جغرافیای سیاسی، دانشگاه شهیدبهبشتی، تهران

تحقیق در این مقاله توصیفی-تحلیلی می‌باشد که در نهایت ارائه راهبردهای پیشنهادی رسانه‌ای در شکل‌دهی به بازاریابی مکان و برندینگ مکانی، جهت سرمایه‌گذاری اتحادیه اقتصادی اوراسیا در این مکان جغرافیایی است.

کلیدواژه‌ها: اقتصاد شبکه‌ای، اتحادیه اقتصادی اوراسیا، بازاریابی مکان، منطقه آزاد انزلی.

بررسی موقعیت ژئوپلیتیکی بندر چابهار در تأمین اقتصادی منافع جمهوری اسلامی ایران

قدرت احمدیان؛ حمیدرضا چراغی^۲

چکیده

این تحقیق با روش توصیفی و تحلیلی به بررسی نقش ژئوپلیتیکی بندر چابهار در تأمین منافع ملی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. که این منطقه چه اهمیتی در تأمین منافع جمهوری اسلامی ایران دارد؟ باید گفت که بندر چابهار به لحاظ موقعیت ارتباطی در مسیر تنگه هرمز و دریای عمان دو شاه راه اصلی قرار گرفته، که در مسیر کریدور ارتباطی شرق قرار گرفته است، خود وزنه ژئوپلیتیک مهمی برای ایران در جهت تأمین منافع محسوب می شود چرا که از طریق خطوط ارتباطی و زمینی با منطقه شمال کشور و ناحیه آسیای مرکزی و قفقاز زمینه بالا رفتن ایران در جایگاه معادلات اقتصادی منطقه در مقابل کشورهای هند، افغانستان و آسیای مرکزی را بالا برده است چرا که عبور کالاها و ترانزیت از راه ایران کم هزینه و از ضریب اطمینان بالای برخوردار بوده است که بندر چابهار موجب قرار گرفتن ایران در مرکز ثقل روابط تجاری این کشورها به دلیل موقعیت مناسب بندر چابهار شده است. از طرفی به لحاظ منافع اقتصادی توسعه زیر ساختها در بندر چابهار زمینه افزایش تبادلات بازرگانی و تجاری با کشورهای منطقه و قرا

^۱ دکتری روابط بین الملل، دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه رازی کرمانشاه

^۲ نویسنده مسئول، دانش آموخته کارشناسی ارشد روابط بین الملل دانشگاه رازی

منطقه‌ای همراه با جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و دسترسی به بازارهای مصرف در کشورهای افغانستان، و آسیای مرکزی خواهد شد.

واژگان کلیدی: جمهوری اسلامی ایران، بندر چابهار، ژئوپلیتیک، منافع اقتصادی، کریدور ارتباطی.

مناطق آزاد ایران حلقه اتصال آسیای میانه خلیج فارس اروپا و شبه قاره هند

مهدی هفته کزازی^۱

چکیده

حدود چندین دهه است که فلسفه مناطق آزاد در دنیا شکل گرفته است و چون از سلطه کشور مادر در امان است دارای موافقین و مخالفینی می‌باشد. مخالفان آن را به منزله گسترش منافذ ورودی کالاهای مصرفی به کشور می‌دانند که تأثیر منفی بر تولید ملی دارد در حالیکه باید آنها را برای فعالیت و جذب سرمایه گذاری و صادرات مجدد تقویت کرد به عبارتی اینها راهی برای رهایی از تحریمهای امریکاست. مثلاً از طریق جذب گردشگر می‌توان به این مناطق نگاه خاصی داشت چرا که می‌دانیم گردشگری در قرن ۲۱ یکی از پردرآمدترین فعالیت‌های جهانی است (صنعتی پاک بدون اثرات منفی زیاد). لویس ترنر گردشگری را امیدبخش‌ترین و پیچیده‌ترین فعالیتی می‌داند که جهان سوم با آن روبرو است ایران حدوداً ۷ صدم تا ۹ صدم بازار گردشگری را در اختیار دارد که در برنامه ۱۴۰۴ باید به ۲ درصد برسد و رقم گردشگران ورودی به عدد ۲۰ میلیون نفر بالغ شود و برای تحقق چنین هدفی توسعه و گسترش مناطق آزاد باید در دستور کار جدی قرار بگیرد مثلاً در چابهار شتر سواری - کویرنوردی - گل فشانها و ساحل زیبا امتیاز خاصی محسوب می‌شود. یا قشم و کیش که از نظر تجاری و اقتصادی و نمایشگاهی و همایشها شاخص هستند. یا مناطق آزاد شمال و شمال غرب ایران که از نظر اقلیمی و نزدیکی به بازارهای اروپا و قفقاز حائز اهمیت هستند. نادیده گرفتن دهها بندرگاه غیر مجاز و بازارچه مرزی که

^۱ مدرس و دکتری علوم سیاسی

به وفور در غرب و دیگر نقاط کشور تأسیس شده و تبدیل به محلی برای ورود انواع کالاهای قاچاق و بدون کیفیت مصرفی شده پاک کردن صورت مسئله و فراموش کردن نقش مؤثر و کلیدی مناطق آزاد در اشتغال‌زایی و توسعه این مناطق در سالهای گذشته است. و نهایتاً آنکه ایران به خاطر موقعیت خوب ژئوپلیتیکی خود می‌تواند با توسعه مناطق آزاد در ۴ گوشه این مرز و بوم و توسعه زیرساختها و امکانات آنها حلقه اتصال آسیای مرکزی به خلیج فارس و دریای عمان و اروپا با شبه قاره هند باشد.

کلیدواژه: مناطق مرزی، امنیت، مبادله، زیرساختها، نیروی انسانی

اتحادیه اوراسیا و نقش مناطق آزاد ایران در کاریدور شمال جنوب و جاده ابریشم

محمد فرهادی^۱

چکیده

همزمان با تشدید فرایند جهانی شد و ناتوانی نهادهای بین‌المللی در حل مسائل و بحران‌ها، کشورها را متوجه اتحادیه‌های منطقه‌ای با رویکردهای مختلف سیاسی، اقتصادی، امنیتی و نظامی نموده است یکی از این ساختارهای منطقه‌ای اتحادیه اقتصادی اوراسیاست. از این رو پژوهش حاضر که درصدد بررسی اتحادیه اوراسیا و نقش مناطق آزاد ایران در کاریدور شمال جنوب و جاده ابریشم است. پس از بسط فضای مفهومی موضوع تحقیق، به بررسی موضوع اتحادیه اقتصادی اوراسیا و نقش مناطق آزاد ایران در کاریدور شمال-جنوب و جاده ابریشم خواهد پرداخت. مطابق با مستندات موضوعی ارائه شده در این مقاله، روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای می‌باشد. یافته‌های این مقاله حاکی از آن است که: **اولاً** به نظر می‌رسد که مناطق آزاد ایران با برخورداری از موقعیت جغرافیایی خاص خود در منطقه و حضور و اتصال با کریدور شمال-جنوب می‌توانند نقش ارتباطی و اتصالی مهمی برای کشورهای حوزه اتحادیه اقتصادی اوراسیا در جهت دستیابی به آبهای آزاد و بازارهای جهانی ایفاء کنند. **ثانیاً**، جاده ابریشم با برخورداری از پتانسیلها و جاذبه‌های ترانزیتی، توانایی در حمل و نقل کالاهای تجاری و پتانسیل‌های اقتصادی می‌تواند تاثیرات مثبت و دو طرفه‌ای بر روابط ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا داشته باشد.

^۱ دکترای مطالعات منطقه‌ای حوزه روسیه و آسیای مرکزی

کلیدواژه‌ها: ایران، اتحادیه اقتصادی اوراسیا، کاریدور شمال-جنوب، جاده ابریشم

نگرش ژئوپلیتیکی – ژئواکونومیکی بر مناطق آزاد تجاری ایران و اهمیت آن در روابط بین ایران و روسیه

سولماز فرزدقی؛ علیرضا مسعود نیا^۲

چکیده

مناطق آزاد علیرغم داشتن گستره جغرافیایی محدود، با توجه به فلسفه وجودی متمایز و نوع مدیریت ویژه در صورت بکارگیری سیاست‌های کارآمد و اصولی می‌توانند به عنوان کانون‌های کوچک، اما با نقش آفرینی‌های کلان اقتصادی در عرصه معادلات ژئواکونومیکی ظاهر شوند. البته نقش آفرینی‌های اقتصادی کلان این مناطق در معادلات ژئوپلیتیکی منطقه می‌باشد. علاوه بر این ژئواکونومیکی، تا حد زیادی تحت تأثیر موقعیت در سالهای اخیر جمهوری اسلامی ایران در گفتمان سیاست خارجی روسیه جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است. بخشی از این اهمیت را می‌توان به سبب نفوذ گفتمان نظریه چهارم سیاست که به رویکرد غالب این کشور تبدیل شده است دانست که در سه دهه اخیر تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر سیاست‌های کرم‌لین داشته است. پایه گذار این نظریه، الکساندر دوگین فیلسوف روس است که نام نو اوراسیاگرایی را بر آن نهاده است. طرفداران این گفتمان بر این باورند که باید مسکو با نگاه جدید در سیاست خارجی خویش، بخشی از راهبرد خود را از غرب به شرق پیش ببرد و متحدان جدیدی را در شرق از جمله ایران جستجو کند. دو کشور ایران و

^۱ نویسنده مسئول، دکتری تخصصی، گروه حسابداری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی،

قزوین، ایران

^۲ دکتری تخصصی، گروه علوم دامی، واحد بندر انزلی، موسسه آموزش عالی بندر انزلی،

بندر انزلی، ایران

روسیه همدیگر را «متحد راهبردی» توصیف کرده‌اند. این سخن بارها از زبان برخی نخبگان هر دو کشور به ویژه از سوی شخص پوتین، و نیز رهبر انقلاب اسلامی ایران مطرح شده است. در همین راستا، در این مقاله سعی شده است، نقش مناطق آزاد تجاری ایران با توجه به واقعیت‌های ژئوپلیتیکی منطقه) پیوستگی‌ها و وحدت فضایی، زبانی، فرهنگی و عبارتی پیوستگی‌های ژئوپلیتیکی ایران و روسیه) به عنوان دروازه ورودی ایران با کشور روسیه و نقش و پتانسیل‌های ژئواکونومیک آن در بطن منطقه به عنوان گره گاه ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد. بنابراین سؤال اصلی این مقاله این است که نقش مناطق آزاد تجاری، به لحاظ ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک در عرصه مبادلات ایران به چه شکل و اهمیت آن در روابط بین ایران و روسیه چگونه است؟

واژه‌های کلیدی: منطقه آزاد، نو اوراسیاگری، ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک

جایگاه اوراسیا در رسانه‌های دولتی ایران

مریم مسعود^۱

چکیده

تقویت ارتباط با کشورهای منطقه آسیا یکی از اقدامات ایران برای کاهش فشار تحریم و غلبه بر رویکرد یکجانبه‌گرایی آمریکاست که با اجرای توافقنامه عضویت موقت در اتحادیه اقتصادی اوراسیا (آبان ماه ۱۳۹۸) شکل منسجم‌تری گرفت و همسو با سیاستهای اقتصاد مقاومتی است.

در این پژوهش نحوه بازنمایی موضوع اوراسیا در رسانه دولتی خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا) بررسی شد. با تمام شماری و تحلیل محتوای کمی / کیفی ۶۱۱ محصول خبری مرتبط با اوراسیا روی خروجی مطبوعاتی ایرنا در ۹ ماه (از مهر ماه ۱۳۹۸ تا خرداد ماه ۱۳۹۹) روشن شد ۶۸ درصد مطالب در قالب خبر و سهم گزارش، مصاحبه، تحلیل و یادداشت، ۱۵، ۱۰، ۵ و ۲ درصد بود. ۹۴ درصد مطالب، موضوع اقتصادی داشت. سهم ابعاد فرهنگی، علمی و ورزشی در دیپلماسی عمومی اندک بود. ۳۲ درصد تولیدات به گستره ملی بر میگشت اما با وجود کارکردهای فرامرزی ایرنا، ۳ درصد مطالب درباره مسائل بین‌المللی و ۶ درصد ترجمه بود. ۲۷ درصد محصولات از دفتر استانی رشت و ۲۶ درصد از دفتر خارجی مسکو ارسال شد. آلفای کرونباخ برای پایداری کدگذاری‌ها با نرم افزار SPSS ۰/۸۴ درصد و قابل قبول بود.

ارتباط فراوانی مطالب و تاریخ انتشار با ضریب همبستگی پیرسون (۰/۷۲-) معنادار، قوی و معکوس بود. یعنی با گذشت زمان فراوانی مطالب درباره اوراسیا در این رسانه دولتی کاسته شد که می‌تواند به سبب کاهش اولویت آن برای دولت و برجسته‌سازی مسائل تازه‌تر باشد.

^۱ دبیر اداره کل پژوهش خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (ایرنا)، کارشناسی ارشد مدیریت رسانه دانشگاه تهران

تدوین راهبرد رسانه‌ای، تقویت سیاستگذاری‌های خبری و بکارگیری ظرفیت‌های رسانه‌ای موجود برای افزایش تعامل سیاستگذاران، نخبگان و مردم با هدف تقویت دیپلماسی عمومی پیشنهاد می‌شود.

واژگان کلیدی: اوراسیا، رسانه دولتی، خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)، بازنمایی

بررسی اثر کوتاه مدت و بلندمدت صادرات نفتی و غیر نفتی بر رشد اقتصادی کشورهای اوراسیا

فاطمه آزره؛ علی احمدپور کچو^۲

چکیده

بررسی رابطه میان رشد اقتصادی و رشد صادرات از دیدگاه تحلیل مسائل اقتصاد کلان و سیاست گذاری اقتصادی برای حل و فصل آنها اهمیت زیادی دارد. بنابراین، شناخت درست و دقیق این رابطه که متضمن همه متغیرهای اساسی و تاثیرگذار می باشد، زمینه لازم جهت به کارگیری موفقیت آمیز سیاست های اقتصادی را فراهم می کند. هدف اصلی این تحقیق آن است تا اثر بلندمدت و کوتاه مدت صادرات غیر نفتی و نفتی را بر رشد اقتصادی مورد آزمون قرار دهد. این تحقیق از داده های تابلویی ۲۰۰۰-۲۰۱۷ برای تخمین فرضیه ها استفاده نمود و به این نتیجه دست یافت که هم در دوره کوتاه مدت و هم در بلندمدت صادرات نفتی و غیر نفتی تأثیر مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی کشورهای اوراسیا دارد.

کلمات کلیدی: رشد اقتصادی، صادرات نفتی، صادرات غیر نفتی

^۱ مربی گروه حسابداری، موسسه غیرانتفاعی مهرآیین، مهرآیین، انزلی، ایران

^۲ مدرس گروه اقتصاد، دانشگاه آزاد بابل، بابل، مازندران، ایران

بررسی اثر مخارج تحقیق و توسعه بر توسعه صادرات کشورهای منطقه اوراسیا

فاطمه آزره؛ علی احمدپور کچو^۲

چکیده

هدف اصلی این تحقیق آن است تا تأثیر مخارج تحقیق و توسعه بر توسعه صادرات کشورهای منطقه اوراسیا بررسی نماید، دامنه زمانی و مکانی تحقیق مربوط به سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۷ و برای نظام اقتصادی کشورهای اوراسیا می‌باشد. تخمین فرضیه‌های تحقیق با استفاده از روش میانگین حداقل مربعات معمولی صورت گرفت و یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین مخارج تحقیق و توسعه و رشد صادرات کشورهای اوراسیا رابطه معنی‌داری وجود دارد.

کلمات کلیدی: مخارج تحقیق و توسعه، توسعه صادرات، کشورهای اوراسیا

^۱ مربی گروه حسابداری، موسسه غیرانتفاعی مهرآیین، مهرآیین، انزلی، ایران

^۲ مدرس گروه اقتصاد، دانشگاه آزاد بابل، بابل، مازندران، ایران

بررسی تأثیر الحاق به سازمان تجارت جهانی بر عملکرد بانک‌های خصوصی

فاطمه آزره؛ علی احمدپور کچو^۲

چکیده

در سال‌های اخیر نظام بانکداری کشور با توجه به موضوع پیوستن به سازمان تجارت جهانی با چالش‌های جدیدی همچون ورود بانک‌های خارجی، شروع به کار بانک‌های خصوصی و افزایش فعالیت‌های مؤسسه‌های مالی و اعتباری روبه روست. این تحقیق به دنبال آن است تا تأثیر الحاق به سازمان تجارت جهانی بر عملکرد بانک‌های خصوصی از نگاه خبرگان و مدیران و کارکنان بانک‌های خصوصی شهرستان رشت را مورد بررسی قرار دهد. جامعه آماری در این تحقیق شامل کلیه کارکنان بانک‌های خصوصی شهرستان رشت است. تعداد نمونه آماری با توجه به جمعیت جامعه آماری با استفاده از فرمول کوکران محاسبه گردید و نمونه گیری از جامعه آماری با استفاده از روش تصادفی ساده صورت گرفت. بر اساس فرمول کوکران، حجم نمونه آماری ۱۵۰ نفر است. از این رو تعداد ۱۵۰ پرسشنامه بین کارکنان بانک‌های خصوصی شهرستان رشت که بصورت تصادفی ساده انتخاب شده بودند توزیع گردید که اطلاعات بدست آمده از آنها توسط نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد ورود ایران به سازمان تجارت جهانی موجب ارتقای کیفیت ارائه خدمات بانکی به مشتریان، بهبود ساز و کار تجهیز و تخصیص منابع بانکی،

^۱ مربی گروه حسابداری، موسسه غیرانتفاعی مهرآیین، مهرآیین، انزلی، ایران

^۲ مدرس گروه اقتصاد، دانشگاه آزاد بابل، بابل، مازندران، ایران

گسترش سهم بازار بخش خصوصی در خدمات بانکی به مشتریان و گسترش و رونق خدمات بانکی می‌شود.

کلمات کلیدی: سازمان تجارت جهانی، بانک‌های خصوصی، WTO

حاکمیت حقوق مالکیت فکری: موضوعی ساده که نتایجی بزرگ دارد؟

پریان حاتمی^۱

چکیده

ایده‌ها چه ارزشی دارند؟ ایده‌ها ده تا یک قران هم نمی‌ارزند. سوالی که فعالین حوزه‌های مختلف صنعت از افراد نوپای علاقه‌مند، دانشجویان و شاید به بیانی دقیق‌تر، استارت‌آپ‌ها می‌پرسند تا طرز فکر آنان را در مورد محرمانگی و ضرورت حفظ ایده‌هایشان تغییر دهند و از آنان بخواهند. در این مقاله می‌خواهیم به ضرورت وجود استارت‌آپ‌ها در اکوسیستم اقتصادی کشور به ویژه در بحث مناطق آزاد و ویژه‌ی اقتصادی و هم‌چنین حوزه‌ی صادرات بپردازیم. سپس می‌بینیم عدم حاکمیت و اجرای قوانین حقوق مالکیت فکری، چه آسیبهایی در این حوزه ایجاد می‌کند و چگونه در ازای اقدامات حقوقی به ظاهر اندک، شاهد نتایج زیان‌بار فراوان هستیم.

کلمات کلیدی: حقوق مالکیت فکری، استارت‌آپ، مناطق آزاد اقتصادی، مناطق ویژه‌ی اقتصادی، اختراع، ایده، نوآوری، صادرات، توسعه اقتصادی

^۱ نویسنده مسئول، دانشگاه تهران

جایگاه مناطق آزاد در اقتصاد پست فوردیسم و توسعه منطقه‌ای با تاکید بر اتحادیه اوراسیا

مرتضی قورچی^۱، مجید پناهی مهربانی^۲

چکیده

موقعیت مناسب جغرافیایی ایران برای صادرات محصولات تولیدی به بازارهای مصرفی کشورهای منطقه اوراسیا همیشه مورد توجه شرکت‌های بین المللی و داخلی بوده است. از طرفی وجود منابع اولیه انرژی ارزان و قابل دسترس در ایران همواره شرکت‌های بزرگ را به سرمایه‌گذاری در بخش تولیدی ایران ترغیب نموده است. مناطق آزاد تجاری که در کشورها اغلب جهت تشویق صادرات صنعتی به کار می‌رود در کشور ایران نیز با همین هدف ایجاد شده است.

اشکال اولیه فضایی مکانی و اولین تجلی گاه اقتصاد پست فوردیسم در جهان را باید مناطق آزاد دانست، تولید و صادرات محصولات تولیدی با کمترین موانع بر سر راه تولید و حقوق گمرکی پایین برای صادرات از مزیت‌های مناطق آزاد تجاری می‌باشد. مهم‌ترین نقش مناطق آزاد پذیرش برون سپاری ها و تولیدهای تکه پاره شده شرکت‌های بزرگ سرمایه داری جهان است.

مناطق آزاد در صورت تمایل به پیشرفت و وارد شدن به چرخه اقتصاد صادرات محور می‌بایستی با شرکت در اجلاس‌ها و کنفرانس‌های مهم اقتصادی اتحادیه اوراسیا و نشان دادن پتانسیل‌های موجود و برتر خود نسبت به سایر مناطق آزاد منطقه اوراسیا و ایجاد بستر مناسب تولیدی و گمرکی در خود این زمینه را ایجاد کرده و فرصت برون سپاری یا

^۱ نویسنده مسئول، استادیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی

^۲ جغرافیای سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی

تولید تکه پاره را دریافت و در منطقه خود به تولید یک بخش یا تمام یک محصول پرداخته و سپس همان محصول را راهی بازارهای اتحادیه اقتصادی اوراسیا نماید.

کلمات کلیدی: مناطق آزاد، پست فوردیسم، اوراسیا، توسعه.

پویایی های جدید ژئواکونومیکی در اوراسیا؛ زمینه ها و ضرورت های همکاری ایران و روسیه

علیرضا نوری^۱

چکیده

هدف این مقاله بررسی پویایی های جدید ژئواکونومیکی در اوراسیا و ابعاد و منافع مشارکت ایران در روندهای جدید اوراسیایی از طریق تعامل با روسیه است. اوراسیا حوزه ژئواکونومی جدید و بیش فعال در سیاست و اقتصاد بین الملل است که به تبع تلاقی راهبردهای نگاه به شرق امریکا، اروپا و روسیه از یک سو و نگاه به غرب چین از سوی دیگر اهمیتی بیش از پیش یافته است. به رغم تأکیدات نظری به این منطقه در متون و منابع سیاست خارجی ایران، تاکنون توجه عملی بایسته به این حوزه نشده است. فقدان شناخت عینی از روندها، منافع و ظرفیت ها، فقدان راهبرد عملی اوراسیایی و نگاه دنباله رو به روندسازها و روندهای برساخته در این حوزه از دلایل اصلی عدم موفقیت سیاست اوراسیایی تهران هستند. این نوشتار با رویکرد قیاسی-تحلیلی به سیاست نظری و عملی ایران و روسیه در این حوزه و نگاه دو کشور به مفهوم اوراسیا، ابعاد این موضوع را از منظری آینده پژوهانه و با تأکید بر مزیت های همکاری دو کشور مورد بررسی قرار می دهد. تصریح می شود که در فرآیند جدید منطقه ای شدن روابط بین الملل، اوراسیا و قدرت های اوراسیایی به واسطه منابع و ظرفیت های خود جایگاهی محسوس در آینده نظم و ژئواکونومی بین الملل خواهند داشت. متکثر شدن قدرت و منابع در این حوزه و تحول در مفاهیم هژمونی و قدرت بزرگی و نیز منفعت محور و نه ارزش محور بودن روندهای اوراسیایی به ویژه در حوزه اقتصادی بستر

^۱ نویسنده مسئول، دانشگاه شهید بهشتی

مناسبتی برای تعامل گزینشی و حاکمیتی برای کشورهای مختلف از جمله ایران فراهم می‌کند. این مقاله ضمن تأکید بر ضرورت و منافع چندگانه کنش مبتکرانه ایران در اوراسیای بزرگ، تصریح دارد سیاست خارجی فعال و اثرمند در این حوزه نیازمند شناخت دقیق از جایگاه اوراسیا و ظرفیت‌های ژئواکونومیکی آن در معادلات آتی بین‌المللی، اجماع در داخل در باب راهبرد مشخص در این زمینه، اتخاذ رویکرد چندبرداری و تعامل متوازن با همه قدرت‌های اوراسیایی و سایر قدرت‌های فعال در این جغرافیا است. در این بین، تعامل با مسکو به‌عنوان یک قدرت بزرگ اوراسیایی به دلایلی چند از جمله اشتراک نسبی دیدگاه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، تجربه همکاری منطقه‌ای و نقش مهم مسکو در اوراسیای مرکزی از جمله در سازمان‌های منطقه‌ای چون اتحادیه اقتصادی اوراسیا نه تنها مفید، بلکه ضروری است.

کلمات کلیدی: ایران، روسیه، اوراسیای بزرگ، ژئواکونومی، منطقه‌گرایی، نظم بین‌الملل، اتحادیه اقتصادی اوراسیا

نقش ویژه منطقه آزاد انزلی در تجارت با کشورهای اوراسیا

سید رضا علوی زمیدانی^۱

چکیده

منطقه آزاد انزلی به دلیل قرار گرفتن در مسیر کریدور بین‌المللی شمال - جنوب معروف به (NOSTRAC) که از آن به عنوان کریدور حمل و نقل قرن بیست و یکم آسیا - اروپا یاد می‌شود، نقش به‌سزایی در توسعه اقتصادی دارد. چون این کریدور بندر هلسینکی در شمال اروپا را از طریق روسیه به بندر شمال و جنوب دریای خزر، بندر خلیج فارس و سپس به کشورهای جنوب و شرق آسیا متصل می‌کند.

منطقه آزاد انزلی موقعیت ویژه در زمینه ارتباط با کشورهای حاشیه دریای خزر دارد و به دلیل هم‌جواری با بندر آستراخان و لاگان در روسیه، کراسنودسک در ترکمنستان، اکتائو در قزاقستان و باکو در آذربایجان می‌تواند در توسعه صادرات بسیار نقش‌آفرین باشد.

کلمات کلیدی: منطقه آزاد، انزلی، تجارت، کشورهای اوراسیا

^۱ نویسنده مسئول، کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

انزلی و چابهار، نقاط همگرایی ایران با روسیه، چین و هند

فرزان صفری ثابت^۱

چکیده

بندر انزلی واقع در استان گیلان کنار دریای خزر و بندر چابهار در استان سیستان و بلوچستان بر ساحل مکران بر دریای عمان، دو بندر و مناطق آزاد تجاری هستند که در ده سال گذشته پیشرفت و توسعه شگرفی در حوزه اقتصاد بومی، صادرات و واردات داشته‌اند. این دو بندر هر دو قسمتی از طرح‌هایی که مکمل زیربنایی برای الحاق ایران به طرح‌های کریدور شمال جنوب که ایران و هند و از طرفی دیگر چین را از طریق ناحیه‌ی شمالی ایران به بازارهای همچون بازارهای قفقاز و اکو و نتیجتاً اروپایی متصل می‌کند هستند. این دو بندر با توجه به موقعیت جغرافیایی و اهمیت اقتصادی نقش سازنده‌ای در گسترش روابط ایران با سه قدرت آسیایی مذکور ایفا می‌کنند. اما با وجود این ویژگی‌ها، وجود فاکتورهای دیگر همچون بندر گوادر در پاکستان و جمهوری آذربایجان در همسایگی شمالی ایران تأثیر منفی بر توسعه این بنادر و در عموم موقعیت ایران می‌گذارند.

اهداف این مقاله این است که با در نظر گرفتن ظرفیت‌های هر دو بندر و مناطق آزاد و مقایسه‌ی آن با بنادر دیگر در منطقه، عوامل مؤثر و منفی داخلی و خارجی همچون آمریکا و اسرائیل را بر توسعه و عدم توسعه با در نظر گرفتن عوامل ژئوپلیتیک و سیاست خارجی کشورهای درگیر با استفاده از ابزار تحلیل ژئوپلیتیک و تحلیل سیاست خارجی بررسی و در کل الگوی مناسب برای توسعه‌ی اقتصادی ایران و توسعه سیاست خارجی و دیپلماتیک با سایر کشورها برای توسعه‌ی بازارهای بین المللی ارائه دهد.

کلمات کلیدی: انزلی، چابهار، هند، ایران، روسیه، چین

^۱ نویسنده مسئول، دانشکده مطالعات جهان دانشگاه تهران

نقش ژئواکونومی مناطق آزاد در تحقق همگرایی ایران و کشورهای اوراسیا

(مطالعه موردی ترکیه)

ابوالقاسم محمودی^۱

چکیده

ژئواکونومی یکی از جنبه‌های ژئوپلیتیک است که بر اقتصاد به عنوان ابزار رقابت تأکید می‌کند. ژئواکونومی از دو جنبه مورد توجه قرار می‌گیرد: ۱- به عنوان رابطه بین سیاستهای اقتصادی و تغییرات در قدرت ملی و ژئوپلیتیک یا پیامدهای ژئوپلیتیک پدیده‌های اقتصادی ۲- به عنوان پیامدهای اقتصادی روندهای ژئوپلیتیک و قدرت ملی. امروزه اقتصاد و همکاری اقتصادی سهم عمده‌ای را در روابط بین کشورها به خود اختصاص داده است. بررسی مؤلفه‌های اقتصادی و سازمان‌های همکاری اقتصادی و شناسایی علمی امکان‌ها و امتناع‌های آن برای کشورها می‌تواند مفید و راهگشا باشد. اقتصاد و دیپلماسی اقتصادی از آن پدیده‌هایی هستند که همواره مورد نظر کارشناسان و فعالان سیاسی- اقتصادی برای افزایش قدرت ملی و راهبردهای ژئوپلیتیکی بوده است، زیرا در مدیریت کشورها بخش اقتصاد همواره از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده و نقش اساسی در توسعه کشورها ایفا نموده است. دو کشور ایران و ترکیه، از قدرتمندترین و تأثیرگذارترین کشورهای اوراسیا محسوب می‌شوند و هر کدام از این کشورها دارای برنامه‌های بلندمدتی برای ارتقای وزن ژئوپلیتیکی و تأثیرگذاری خود در این منطقه حساس و مهم جهان می‌باشند. با توجه به اینکه این دو

^۱ نویسنده مسئول، دانشگاه تهران

کشور نیازهای اقتصادی مشترکی دارند، می‌توان از ظرفیت مناطق آزاد برای همگرایی و امکان تأثیر آن بر ارتباطات دو کشور و تحولات اتحادیه اوراسیا را مورد توجه قرار داد. هر دو کشور ایران و ترکیه از موقعیت خاص استراتژیک در منطقه برخوردارند، ایران پل ارتباطی ترکیه به شرق و ترکیه پل ارتباطی ایران به غرب است و این خصیصه مشترک، دو کشور ایران و ترکیه را در موقعیت بسیار مناسبی برای تأثیر گذاری بر کشورهای منطقه نیز قرار داده است. از این رو در این پژوهش سعی می‌شود که با درک ضرورت پرداختن به موضوع همگرایی ایران و ترکیه و ظرفیت این دو کشور برای ایفای نقش در ارتباطات اقتصادی و پیامدهای ژئوپلیتیکی پدیده‌های اقتصادی هم شناخته شود.

کلمات کلیدی: ایران، ترکیه، ژئواکونومی، ژئوپلیتیک، مناطق آزاد

ارزیابی پیامدهای لغو ویزا با جمهوری آذربایجان بر توسعه پایدار گردشگری شمالغرب ایران

ابوالقاسم محمودی، رسول افضلی^۱

چکیده

بسیاری از کشورهای جهان از سیاست لغو روادید به مثابه یک امتیاز برای جذب گردشگر و توسعه گردشگری پایدار استفاده می‌کنند. سازمان جهانی جهانگردی از سال ۲۰۱۰ تا به امروز از روند رو به رشد لغو روادید و تسهیلات ورود گردشگر حمایت کرده است. کشور ایران نیز از این قاعده مستثنی نبوده و قصد دارد با بهره‌گیری از سیاست لغو روادید از مزایای آن بهره‌مند شود، البته به نظر می‌رسد مزایای سیاسی لغو ویزا برای ایران از اهمیت بیشتری نسبت به منافع آن در زمینه گردشگری برخوردار است. منطقه شمالغرب ایران به واسطه شرایط خاص؛ هم جوار بودن با ۴ کشور خارجی، وجود جاذبه‌های فراوان گردشگری و نیاز داشتن به توسعه بیشتر، برای اجرای سیاست لغو روادید مورد توجه است. از بین چهار کشور هم‌جوار با منطقه شمالغرب ایران، جمهوری آذربایجان به واسطه قومیت، مذهب و فرهنگ یکسان و همین‌طور برخی مسائل سیاسی از اهمیت زیادی برخوردار است. لغو روادید با این کشور اثرات مثبت و منفی زیادی بر آمارهای گردشگری منطقه گذاشته است، با این وجود توسعه پایدار گردشگری تأثیر مثبتی از این جریان نگرفته است، بررسی این اثرات و ارائه الگویی برای دیگر مناطق کشور از اهداف اصلی این تحقیق می‌باشد که با ترکیب روش‌های کمی و کیفی تحقیق نتیجه به دست آمده حاکی از این است که لغو روادید با جمهوری آذربایجان با نگرش سیاسی انجام شده و تأثیرات مثبت

^۱ نویسنده مسئول، دانشگاه تهران

^۲ - دانشیار جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران

چشم‌گیری بر شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری در منطقه شمالغرب ایران نداشته است.

کلمات کلیدی: گردشگری، توسعه پایدار گردشگری، لغو روادید، جمهوری آذربایجان، شمالغرب ایران

جایگاه منطقه آزاد انزلی در مبادلات تجاری با مجمع اقتصادی اوراسیا

شیرین حداد زند^۱

چکیده

ایجاد و ساخت مناطق آزاد و تلاش در جهت توسعه این مناطق، با هدف افزایش و توسعه صادرات و مبادلات تجاری و از سویی در جهت جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی انجام می‌پذیرد. در این میان کشور ایران با داشتن چندین منطقه آزاد؛ از جمله منطقه آزاد چابهار، کیش، ارس، ماکو، انزلی و... درصدد افزایش مبادلات تجاری و اقتصادی خود، با دیگر کشورها می‌باشد. در این میان منطقه آزاد انزلی دارای نقش بی بدیلی در زمینه مبادلات تجاری با کشورهای حاشیه دریای خزر که در مجمع اقتصادی اوراسیا عضویت دارند؛ می‌باشد. به خوبی روشن و مبرهن است که در میان مناطق آزاد ایران، منطقه آزاد انزلی یک منطقه است که از یک بازار بزرگ صادراتی حداقل ۳۰۰ میلیون نفری در مجاورت خود برخوردار است. در حقیقت منطقه آزاد انزلی می‌تواند به‌عنوان حلقه اصلی تجارت با کشورهای مجمع اقتصادی اوراسیا قلمداد گردد. ضمن آنکه انزلی تنها منطقه آزاد در شمال کشور می‌باشد که به بازار کشورهای عضو مجمع اقتصادی اوراسیا که در مجاورت ایران قرار دارند؛ دسترسی دارد.

سؤال پژوهش حاضر این است که چگونه منطقه آزاد انزلی در مبادلات تجاری در جهت همگرایی با مجمع اقتصادی اوراسیا تأثیرگذار است؟ سهولت در موضوعات مربوط به رفت‌وآمد، معافیت‌های مالیاتی، نبود تعرفه‌ها و عوارض گمرکی و مجاورت با کشورهای عضو

^۱ نویسنده مسئول، دانشگاه خوارزمی

مجمع اقتصادی اوراسیا موجب افزایش اهمیت و کارایی منطقه آزاد انزلی و سهولت در همگرایی با مجمع اقتصادی ارواسیا می‌گردد.

کلمات کلیدی: منطقه آزاد انزلی، مبادلات تجاری، همگرایی، مجمع اقتصادی اوراسیا

نقش مناطق آزاد تجاری، بازرگانی و سیاسی در گسترش تجارت بین الملل و روابط سیاسی کشورها: مطالعه موردی منطقه آزاد قشم

حیدر لطفی^۱

چکیده

تجارت بین المللی گسترده و روابط سیاسی وسیع و گسترده و استراتژیک با کشورها مهم ترین استراتژی دولت ها برای رسیدن به سطح مطلوب توسعه و رشد و پیشرفت و بهره مندی از تکنولوژی های روز دنیا به حساب می آید؛ اما مهم تر از هدف اتخاذ تاکتیک های مناسب برای رسیدن به این اهداف است. در سطح داخلی هم بایستی سعی کرد مقدماتی را برای این کار فراهم کرد که با توجه به شرایط هر کشوری نوعان فرق می - کند. ایجاد مناطق آزاد تجاری و اقتصادی یکی از مهم ترین این تاکتیک ها به شمار می رود. سؤال اصلی مقاله این است که نقش مناطق آزاد تجاری، بازرگانی و سیاسی در گسترش تجارت بین المللی و روابط سیاسی کشورها (مطالعه موردی منطقه آزاد قشم) چگونه است؟ از زمان اعلام قشم به عنوان منطقه آزاد بیش از ۲۷ سال می گذرد و با تصویب قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی در شهریور ۱۳۷۲ و تأسیس سازمان منطقه آزاد قشم، فعالیت های گوناگونی به منظور فراهم آوردن زیربنای مورد نیاز برای توسعه همه جانبه جزیره قشم آغاز شد. بر اساس آمارهای موجود مناطق آزاد تجاری سه گانه ایران طی ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۰ تنها توانسته اند ۴۸۳ میلیون دلار درآمد ارزی کسب کنند که تنها ۸۳/۷ میلیون

^۱ نویسنده مسئول، دانشیار گروه جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

دلار آن از محل صادرات کالا به خارج از کشور بوده است. از این سهم منطقه آزاد چابهار ۱۲/۷ میلیون دلار، منطقه آزاد کیش حدود ۱۰۷ میلیون دلار و منطقه آزاد قشم حدود ۳۶۳ میلیون دلار بوده است. ارقام فوق بیانگر آن است که از مجموع صادرات کالا از مناطق آزاد تجاری کشور، منطقه آزاد قشم توانسته است تا ۹۵ درصد این میزان را به خود اختصاص دهد. روش این پژوهش توصیفی-تحلیلی است. روش جمع‌آوری داده‌ها نیز کتابخانه‌ای و استفاده از مقالات علمی - پژوهشی است. ابزار گردآوری اطلاعات فیش‌برداری و استفاده از جداول و نمودارها و نیز نقشه‌ها است.

کلمات کلیدی: قشم، مناطق آزاد، تجارت، منطقه‌گرایی.

اولویت‌های صادرات و واردات کالا در تجارت با اتحادیه اقتصادی اوراسیا، مبتنی بر مزیت‌های رقابتی مناطق آزاد به روش AHP

(مطالعه موردی منطقه آزاد انزلی)

حسین نوروز فشخامی^۱

چکیده

به منظور توسعه اقتصادی دولتها بخش‌هایی از کشورشان را تحت نام مناطق آزاد، با قوانین سهل‌تر نسبت به داخل کشورشان اداره می‌کنند تا روند سرمایه‌گذاری، تولید اشتغال، آبادانی، صدور مجوز و فعالیت اقتصادی در آن مناطق تسهیل شود. از طرفی دولتها با انعقاد پیمانهای تجاری و تفاهم‌نامه‌هایی اقدام به تسهیل تجارت بین کشورهای عضو می‌نمایند که یکی از آنها اتحادیه اوراسیا می‌باشد.

برای مناطق آزاد دو نوع مزیت در نظر گرفته می‌شود. آن‌هایی که دولت ارائه می‌دهند که همان قانون و مقررات مناطق آزاد است و دیگری مزایایی که هر منطقه به شکل اختصاصی دارا می‌باشد که در این تحقیق به دو دسته مزیت‌های قانونی و مزیت‌های جغرافیایی تقسیم بندی می‌شوند. در این تحقیق، ضمن بررسی و شناخت اولویت‌های تجارت در منطقه آزاد انزلی با کشورهای عضو اوراسیا، گروه‌های کالایی براساس مزیت رقابتی و با توجه به معافیت‌های مشمول کالاهای مندرج در توافق اوراسیا دسته بندی و اولویت بندی می‌گردد.

^۱ نویسنده مسئول، دانشگاه گیلان

هدف اصلی این تحقیق شناسایی کالاهای است که بازرگانان می‌توانند از مزیت‌های منطقه بهره برده و کشورهای عضو اوراسیا را بعنوان مقصد صادرات و یا مبدأ واردات در نظر بگیرند.

از میان جامعه آماری که شامل تجار و کارشناسان سازمان منطقه آزاد انزلی می‌باشد ۳۰ نفر بعنوان نمونه آماری انتخاب گردیده‌اند. با استفاده از مطالعه کتب، مجموعه قوانین مرتبط و بررسی تحقیقات مشابه با موضوع تحقیق، در قالب روش کتابخانه‌ای و میدانی اقدام به جمع آوری اطلاعات گردید. محدودیت‌های این پژوهش تعداد مجموعه گروه‌های کالایی است که اتحادیه اوراسیا در قالب امتیاز به ایران اعطا شده و همچنین امتیازاتی که ایران به اتحادیه اعطا نموده است و امکان مقایسه آنها را در قالب روش AHP با مشکل روبرو می‌ساخت که با استفاده از پرسشنامه اول با روش لیکرت اقدام به امتیازبندی مزیت‌های رقابتی و کالاهای قابل تجارت در مرحله بعد ۹ گروه کالایی منتخب با استفاده از مقایسه‌های زوجی روش AHP مشخص شد و سپس با تحلیل آن به کمک نرم افزار EXPERT CHOICE ۱۱ انتخاب خیره، نتایج نهایی و اولویت‌های تجارت برای واردات و صادرات کالا کسب خواهد شد.

کلمات کلیدی: تجارت، اولویت بندی، مزیت رقابتی، منطقه آزاد، اتحادیه اقتصادی

اوراسیا

منطقه گرایی اقتصادی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران «با نگاهی به ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا»

حمید امیدی^۱

چکیده

منطقه گرایی - برابر بین الملل گرایی - ابعادی دارد که منطقه گرایی اقتصادی را باید از راهبردی ترین الزامات دولت‌ها در سیاست خارجی دانست. منطقه گرایی با مؤلفه اقتصاد در کنار موافقان با تأیید آن در سند چشم انداز بیست ساله و در افق ۱۴۰۴ و با محوریت آسیای جنوب غربی مخالفانی دارد که راه رسیدن به کاروان جهانی توسعه در پیوستن به نظام تجارت جهانی می‌دانند.

موافقان ترتیبات تجاری و اقتصادی منطقه‌ای اما معتقد هستند که این ترتیبات اگرچه وصف منطقه‌ای دارند اما به هیچ عنوان نباید با نظم تجاری جهانی در تضاد باشند. چرا که منطقه دوازه ورود به جریان جهانی تجارت است. منطقه‌گرایی با وصف اقتصادی از سال ۱۹۹۰ به بعد با گسترش موافقتنامه های ترجیحی، اتحادیه‌های گمرکی و مناطق آزاد تجاری سرعت بیشتر یافت اما ایران پیش از آن نخستین تجربه تاریخی منطقه گرایی اقتصادی را با تأسیس و حضور در سازمان‌های همکاری‌های اقتصادی آکو تجربه کرده بود. اتحادیه اقتصادی اوراسیا اما مهمترین تجربه پیش روی ایران با محوریت منطقه گرایی اقتصادی است تأسیس منطقه آزاد تجاری ایران و اوراسیا در راستای منطقه گرایی اقتصادی ایران قابل تحلیل است.

ایران با عضویت در اتحادیه اقتصادی اوراسیا نخست باید الزامات اوراسیاگرایی را بشناسد و به بازنگری اقتصادی در بخش نهایی از آن بیاندهشید.

^۱ نویسنده مسئول، بنیاد ایران شناسی شعبه گیلان

در عین حال توازن تجاری و بطور عام الزامات بازنگرانی در آن بدانند این مقاله با روش توصیفی تحلیلی در پی پاسخ به این سؤال‌ها است: منطقه‌گرایی اقتصادی چه جایگاه در دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران دارد؟ اتحادیه اقتصادی اوراسیا چه اهدافی دارد و الزامات بازیگری ایران در آن چیست؟ و بر این فرضیه استوار است که منطقه‌گرایی اقتصادی راهبرد دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بوده و پیوستن به اتحادیه اقتصادی اوراسیا در راستای این راهبرد و قرار دارد.

کلمات کلیدی: اتحادیه اقتصادی اوراسیا، منطقه‌گرایی اقتصادی، سیاست خارجی، دیپلماسی اقتصادی، ایران

پیشران‌های روابط اقتصادی، تجاری و فرهنگی مناطق آزاد اوراسیا

مریم کریم پور^۱

چکیده

امروزه مناطق آزاد تجاری، به عنوان یکی از اصلی‌ترین و مهم‌ترین ساختارهای اقتصادی در توسعه اقتصادی یک کشور مورد توجه واقع می‌شوند. توسعه مناطق آزاد تجاری را می‌توان یکی از پیشران‌های نقشه‌ی راه در جهت برطرف نمودن چالش‌ها و کاستی‌ها و یا برون رفت از مشکلات اقتصادی تحت تأثیر عوامل مختلف، من جمله تحریم‌های ناعادلانه قلمداد نمود. نقش مناطق آزاد تجاری اوراسیا برای کشور ایران، جهت جبران کاستی‌ها و ضررهای اقتصادی ناشی از تحریم‌های شدید آمریکا و متحدانش علیه این کشور و همچنین عدم پایداری اتحادیه‌ی اروپا به تعهداتش و سرباززدن از آنها، بسیار حیاتی می‌باشد. از آنجائیکه در حوزه‌ی مسائل رشد و توسعه‌ی اقتصادی، تحولات شاخص‌های فرهنگی، هم به عنوان عوامل درون‌زا و هم عامل برون‌زا از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، بنابراین استفاده از سرمایه‌های انسانی، فرهنگی، اجتماعی و طبیعی در کنار تحولات اقتصادی و تجاری حائز جایگاه خاص و مهمی است. در میان مناطق آزاد تجاری ایران، منطقه‌ی مهم و اساسی آزاد انزلی که بر پایه‌ی آمایش سرزمینی و مطالعات فنی و توجه به ظرفیت‌های هنگفتش بنا شده است، نقشی بی‌بدیلی را در توسعه‌ی اقتصادی، تجاری و گردشگری از طریق اجرای کریدور چین، قزاقستان و ایران با محوریت این منطقه ایفا می‌کند. سؤال اصلی در این مقاله را که می‌توان مطرح کرد این است که پیشران‌های روابط اقتصادی، تجاری و فرهنگی مناطق آزاد اوراسیا چه فرصت‌هایی را می‌توانند برای مناطق آزاد تجاری کشور ما در جهت

^۱ نویسنده مسئول، دانشگاه تهران - دانشکده مطالعات جهان

کمک به عبور از تنگناهای اقتصادی ناشی از تحریم‌های کنونی به وجود آورند؟ فرضیه‌ی اصلی در این نوشتار اینطور بیان می‌شود که، اجرایی شدن توافق‌نامه‌های مناطق آزاد تجاری مشترک با اتحادیه‌ی اقتصادی اوراسیا، ارتقاء استانداردهای فعالیت‌های اقتصادی در این مناطق، توسعه‌ی آموزش‌های تخصصی در حوزه‌های پیشران‌های اقتصادی، تجاری و فرهنگی بر مبنای تجربیات بین‌المللی و بسیاری موارد دیگر برای ورود مؤثر و پایدار به بازار ۱۸۰ میلیون نفری این منطقه، منجر به برداشتن گام بزرگی در جهت صادرات و واردات کالاهای نفتی و غیر نفتی و در پس آن رشد و توسعه‌ی اقتصادی خواهد شد.

کلمات کلیدی: منطقه‌ی آزاد تجاری، اتحادیه‌ی اقتصادی اوراسیا، پیشران‌های اقتصادی، تجاری و فرهنگی

نقش منطقه آزاد انزلی در گسترش همکاری‌های اقتصادی ایران و گرجستان

مریم نوری^۱

چکیده

مناطق آزاد به دلیل امتیازات مثبتی که برای همکاری‌های اقتصادی با کشورهای دیگر فراهم می‌کنند، اهمیت زیادی دارند. منطقه آزاد انزلی به عنوان یکی از مهم‌ترین و نزدیک‌ترین مناطق اقتصادی ایران به گرجستان می‌باشد که دارای ظرفیت‌های ویژه‌ای در گسترش همکاری‌های دوجانبه می‌باشد. گرجستان نیز به دلیل موقعیت خاص ژئوپلیتیکی خود به عنوان دروازه‌ی قفقاز از اهمیت اقتصادی و تجاری زیادی برای ایران برخوردار است. کسب رتبه بالای این کشور در شاخص‌های بازار آزاد و حمایت از سرمایه‌گذاری نیز موضوع مهمی است. سؤال این پژوهش عبارت است از اینکه نقش این منطقه آزاد در گسترش همکاری‌های اقتصادی ایران و گرجستان چیست؟ هدف اصلی این مقاله شناسایی نقش و تاثیرگذاری منطقه آزاد انزلی در توسعه همکاری‌های اقتصادی بین دو کشور است. در ابتدا همکاری‌های اقتصادی طرفین در منطقه آزاد انزلی بررسی می‌شود و سپس فرصت‌های همکاری مؤثر آن‌ها و بررسی نقش این منطقه آزاد در همکاری اقتصادی با گرجستان بررسی می‌شود. نویسنده با در نظر گرفتن عدم وجود پژوهش قبلی درباره‌ی موضوع و اهمیت مسئله سعی در پر کردن این خلأ علمی دارد. نتایج به دست آمده کاربردی و نظری بوده و امید است در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌ها و نیز ادبیات پژوهش کمک کننده

^۱ نویسنده مسئول، موسسه آکو

باشد. رویکرد مورد استفاده توصیفی-تحلیلی بوده و روش جمع‌آوری داده‌ها کتابخانه‌ای و منابع اینترنتی است.

کلمات کلیدی: منطقه آزاد انزلی، همکاری‌های اقتصادی، ایران، گرجستان

چند جانبه‌گرایی ایران در تجارت خارجی: اولویت بندی پیوستن ایران به اتحادیه اقتصادی اوراسیا و سازمان همکاری شانگهای

پریسا صبری^۱

چکیده

افزایش همگرایی منطقه‌ای جهت تقویت توان تجاری و اقتصادی در شرایطی که اقتصاد ایران تحت تحریم‌های اعمال شده از سوی غرب قرار دارد، یکی از مسائل مهم حال حاضر در اقتصاد کشور محسوب می‌شود. کشور ایران به عنوان اقتصادی در حال توسعه نیازمند اعمال چندجانبه‌گرایی در روابط تجاری خود با سایر اقتصادهای جهان در جهت بهره‌وری مناسب از مزیت‌های تولید دیگر کشورها است. در این راستا، هدف اصلی این مقاله بررسی مقایسه‌ای دقیق‌تر مسئله چندجانبه‌گرایی ایران در بخش تجارت خارجی با تمرکز بر اتحادیه اقتصادی اوراسیا و سازمان همکاری شانگهای است. جهت انجام این تحقیق، از روش ماتریس سوات (SWOT) استفاده شده است. در این مقاله نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات پیوستن ایران به هریک از این دو اتحادیه و سازمان توسط ماتریس سوات مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد سازمان همکاری شانگهای نسبت به اتحادیه اقتصادی اوراسیا گزینه مناسب‌تری جهت پیوستن ایران محسوب می‌شود. به نظر می‌رسد وجود سه اقتصاد نوظهور شامل چین، هند و روسیه در

^۱ نویسنده مسئول، دانشگاه تهران

سازمان همکاری شانگهای فرصت‌های بیشتری تجاری برای اقتصاد ایران نسبت به اتحادیه اقتصادی اوراسیا که تنها بر محور نفوذ سیاسی روسیه فعالیت می‌کند، ایجاد خواهد کرد.

کلمات کلیدی: چند جانبه گرایی، همگرایی منطقه‌ای، اتحادیه اقتصادی اوراسیا، سازمان همکاری شانگهای، ماتریس سوات (SWOT)

زمینه‌های همکاری ایران و روسیه در ایجاد ثبات و امنیت در افغانستان (۲۰۱۵-۲۰۱۹)

زیبا زمانی؛ اکبر سیوندی پور^۲

چکیده

معاملات جدید تسلیحاتی، نیازهای داخلی متقابل و نیازهای محیط پیرامونی به عنوان وسیله‌ای در تثبیت همکاری‌های در حال رشد روسیه و ایران و در برهه زمانی همسویی منافع ملی هر دو کشور دیده می‌شود. تحت تأثیر عوامل عمدتاً فراملی، این همگرایی تأکید شدیدی بر موضوعات سیاسی و امنیتی قائل است. این امر مستلزم پاسخی هماهنگ در چالش‌هایی همچون نفوذ آمریکا در منطقه و گسترش افراط‌گرایی دینی و بی‌ثباتی ناشی از حکومت طالبان در افغانستان بود. نگرانی روسیه از گسترش تروریسم، افراط‌گرایی و ترانزیت مواد مخدر و حضور دراز مدت آمریکا در منطقه، زمینه حضور بیشتر روسیه در افغانستان فراهم شده است. ایران نیز به دلیل قرابت‌های جغرافیایی و فرهنگی با افغانستان و پیامدهای متعدد سیاسی و امنیتی ناشی از حضور نیروهای خارجی در این کشور، با روسیه اشتراکات زیادی دارد. بر این اساس روسیه و ایران در تلاش مشترک سعی کرده‌اند تا نفوذ ایالات متحده آمریکا و متحدین آن را در آسیای مرکزی و قفقاز محدود کرده و افراط‌گرایی دینی طالبان در افغانستان را مهار کنند. تلاش هردو کشور برای جلوگیری از پیشبرد خواسته‌های جدایی خواهانه قومی و مذهبی در منطقه از دیگر زمینه‌های همکاری میان آنان به شمار می‌رود. سؤال اصلی مقاله این است که: چه زمینه‌ها و ظرفیت‌هایی برای همکاری منطقه‌ای بین ایران و روسیه در افغانستان وجود دارد؟ یافته‌های مقاله نشان

^۱ نویسنده مسئول، دانشگاه گیلان

^۲ دانشگاه گیلان

می‌دهد که ایران و روسیه با وجود ناهمگونی منافع در برخی موضوعات منطقه‌ای می‌توانند به همکاری‌های راهبردی در زمینه‌ی مبارزه با تروریسم، قاچاق موادمخدر و مدیریت تنش‌های قومی و مذهبی و حل و فصل بحران‌های منطقه‌ای برسند و منافع خود را آسان‌تر به یکدیگر پیوند زنند، و همچنین تلاش خواهد شد تا با نگاهی به ویژگی‌های نو منطقه‌گرایی، به بررسی روابط ایران و روسیه و نقش نو منطقه‌گرایی در نزدیک‌سازی زمینه‌های همکاری میان این دو کشور در افغانستان پرداخته شود. روش نگارش مقاله توصیفی _ تحلیلی بوده و به نظر می‌رسد که روسیه و ایران رقیب یکدیگر نیستند، اهداف مشترکی دارند و امکان تبدیل کردن این اهداف به همکاری‌های بالقوه سودمند را در جبهه افغانستان دارند.

کلمات کلیدی: ایران، افغانستان، طالبان، روسیه، تروریسم

نقش آزمایشگاه انسان‌شناسی زیستی دانشگاه گیلان

در مبادلات علمی-صنعتی منطقه اوراسیا

محمد رضا اقدامی^۱**

ایران به واسطه دارا بودن امکانات استراتژیکی خاص و منابع انسانی و معدنی پراهمیت در جامعه، نقش بسزایی را در بین کشورهای همسایه و نیز منطقه اوراسیا دارد. در این میان نقش اولین آزمایشگاه انسان‌شناسی زیستی کشور در پژوهشکده گیلان‌شناسی، دانشگاه گیلان راهگشای بسیاری از تبادلات علمی و صنعتی در بین ایران و دیگر کشورهای اوراسیا می‌باشد. با توجه به پیشینه تاریخی، جغرافیایی و سیاسی مشترک بین ایران و بسیاری از مناطق اوراسیا می‌توان به تشریح اجدادی و گونه‌ای در قالب موارد فنوتیپی و ژنوتیپی اشاراتی داشت.

روش‌شناسی: با توجه به ذخایر ژنتیکی مشترک بین ایران و دیگر کشورهای منطقه اوراسیا می‌توان به موارد مشترکی در بین جمعیت بیولوژیکی این نواحی پیدا نمود. این مشخصات اغلب - به واسطه ذخایر ژنی مشترک - منجر به پیدایش شباهت‌های زیادی

۱ هیات علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه گیلان

** مسئول آزمایشگاه انسان‌شناسی زیستی پژوهشکده گیلان‌شناسی، دانشگاه گیلان

در ساختارهای رفتاری، رفتاری و نیز بیولوژیکی از جمله آناتومی و فیزیولوژی مشترک می-شود. آزمایشگاه انسان‌شناسی زیستی پژوهشکده گیلان‌شناسی با دارا بودن فازها و تجهیزات مختلف تحقیقاتی از جمله بخش استخوان‌شناسی، انسان‌شناسی ژنتیک و آنترپومتری، قابلیت بررسی و کشف موارد آناتومیک مشترک بین جمعیت موجود در کشورهای مختلف اوراسیایی را دارد. از سویی، محقق با توجه به امکانات موجود در آزمایشگاه قادر به دریافت داده‌های آناتومیک و اسکلتی در برهه‌های مختلف زمانی مختلف از دیرباز تا به امروز می‌باشد.

نتیجه گیری: با توجه به فازها و تجهیزات مذکور در آزمایشگاه انسان‌شناسی زیستی پژوهشکده گیلان‌شناسی دانشگاه گیلان و از آنجایی که شباهت‌های فنوتیپی و ژنوتیپی بسیاری بین جمعیت‌های سیاسی مختلف مناطق اوراسیا وجود دارد، می‌توان - با آزمایشاتی خاص و نمونه‌های آناتومیک مشترک - وجوه اشتراکی بین جمعیت‌های مذکور را بدست آورد و متعاقباً با استفاده از داده‌های کیفی و کمی نمونه‌های مطالعه شده، ساختارهای صنعتی و صادراتی را بر اساس اسلوب‌های متناسب بیولوژیکی تنظیم و تولید نمود. مقاله حاضر به چگونگی و روش‌های موجود در مبحث ژنتیک، استخوان‌شناسی و آنترپومتری و با توجه به پیشینه‌های تحقیقاتی انجام شده در اقوام مختلف در راستای تولیدات صنعتی و کارگاهی می‌پردازد.

Explaining of structure and agent in Iran's non-oil economy with the prospect of joining to the Eurasian Economic Union

Afshin Mottaghi¹

Abstract

As the most important strategic commodity of the mono-productive, oil has an increasing political and economic weight. Prior to oil price volatility since late 2013, macroeconomic challenges were managed by oil-owning governments. With the interconnectedness of a systematic set of geopolitical rivalries, the emergence of alternative oils in the United States, and the growing turmoil in the geo-economic space with the global spread of the Corona virus, major challenges in countries' political economies an oil producer emerged. The Islamic Republic of Iran, as one of the oil cores has pursued a series of non-oil economic policies in line with the instability of oil prices and the increasing sanctions after the withdrawal of the United States from the JCPOA. Considering the strategic importance of the non-oil economy in the country's political and economic portfolio, the present study investigates the role of the structure-broker in Iran's non-oil economy with a focus on convergence with the Eurasian Economic Union. The results showed that the Ministry of Health, as the most important agent of Iran's non-oil economy and the Ministry of Industry, Mines and Trade, as the most important structure of Iran's non-oil economy, are the optimal options to strengthen the non-oil economy.

¹Associated Professor of Political Geography, Kharazmi University

Therefore, strengthening the export products of the structure and agent of the non-oil economy with the aim of converging and joining the Eurasian Economic Union can largely manage the challenges facing Iran's non-oil economy.

Keywords:

Non-Oil Economy, Eurasian Economic Union, Structure-Agent, Iran.

Global Network and Regional Integration; New Network between Iran's free zones and the Eurasian Economic Union (The case study: Anzali Free Zone)

Morteza Ghorchi, fereshteh dastvareh

Abstract

Globalization and the structure of the Post-Fordism economy provide the context for the formation of global network and regional integration. Global network and integration regional also contribute to the global economic system, its activities, and the economic growth and development of countries. Free trade zones are among the nodes to the global network. In Iran, free trade zones have not met this important goal, including the Anzali Free Zone. Anzali Free Zone, with its special geopolitical position in Iran, can be a gateway to the global free market and also a regional integration for Iran. One of the closest and best opportunities for regional integration and the start of global economic activity for Iran, as well as the Anzali Free Zone, is the Eurasian Economic Union. The connection of other free trade zones of Iran to Anzali and then its connection with the Eurasian Economic Union is a foreign policy of Iran to cooperate in the structure of global production and economic development. Therefore, a clear redefinition of the goals of the establishment and strategy for the development of free zones in Iran, and especially the Anzali Free Zone with the approach of modern regionalism, is one of the important principles in this field. The method in this research is descriptive-analytical and the required data is collected in the form

of a library and study of texts, documents and interviews related to the research topic.

Keywords:

Globalization, Network Society, Post-Fordism Economic, Regionalism, Free Trade Zone, Anzali, Eurasian Economic Union.

Detection of Iran's Pattern Export Regions with the aim of Exporting to Eurasian Economic Union members

Samira Mottaghi¹

Abstract

As one of the strategically targeted regions in Iran's economic policy, the Eurasian region has especial importance for Iran due to its complementary resources. Given the prevailing economic realities in Iran and its weakening due to US sanctions, identifying and targeting export zones around the country can improve the trend of the non-oil economy. In this regard, the present article with a causal-comparative method and numerical taxonomy method has a comparative study of five free trade-industrial zones of Astara, Aras, Anzali, Chabahar and Mako from the point of view of four production-economic indicators to identify the Cio, which has the largest capacity for exports to Eurasian countries. The results showed that in terms of indices of agricultural products, livestock products, poultry and fisheries, textiles and mineral resources, among the five free zones studied, Chabahar Free Zone (Cio 2.4) and Mako (Cio 3.03) ranks first and second as export-oriented regions. Therefore, the development of infrastructure and the conclusion of export contracts with a focus on these two regions between Iran and the member countries of the Eurasian Economic Union are of strategic importance.

¹Assistant Professor of Economics, Payame Noor University

Keywords:

Eurasian Economic Union, Free Trade Zones, Non-Oil Exports, Taxonomy, Iran.

Geo-economical potential of the Eurasian Economic Union for Iran in sanction Situation

**Mostafa Ghaderi Hajat, Farzad Ahmadi Dovazdeh Emami,
Mohammad Reza Malekshahi**

Abstract

The Eurasian Union, with an area of more than 20 million square kilometers and a population of 183 million people with a GDP of about \$ 5,000 billion, has the potential to mobilize regional dynamics based on geo-economic realities. In the current context of US sanctions against Iran, joining the union could provide a good opportunity for the Iranian economy to reduce some of the negative effects of US sanctions.

This research has been done by descriptive-analytical method, relying on library and documentary sources to evaluate the geo-economic potential of the Eurasian Union In the Orientation Iran's national interests to reduce the destructive effects of US sanctions. The article's main question is as follow: What are the opportunities and threats that the geo-economic potential of the Eurasian Union pose to Iran's national interests in the face of sanctions?

The main research hypothesis is: according to the quantity of intra-regional exchanges between EU countries, having the possibility to export competitive products by Iran, the Eurasian Union can reduce the destructive effects of US sanctions, opportunities such as achieving Include a model of minimizing sanctions on Iran by relying on regional initiatives based on the potential of the private sector.

Keywords:

Eurasian Union, Geo-economics, Sanctions, Iran, National Interests.

The Role of Eurasian Economic Union in Development of Iranian Foreign Trade

Mahmoud Nourani, Sirus Ahmadi Nohdani

Abstract

Regional integration takes place in different parts of the world that trade unions are one of them. Foreign trade as the engine of development has made it widely welcomed by countries involved in economic development. The expansion of the globalization phenomenon of economies has made the relations and cooperation of countries in the interest of being in the form of regional cooperation put on the agenda of many developing countries, especially Iran. Interaction with the Eurasian Economic Union has made Iran eager to provide the necessary background for preferential trade and economic integration. This study attempts to imply Iran's position in interacting with the Eurasian region with economic propositions. Given that negotiations are under way between the Iranian government and the union over the signing of the Free Trade Agreement, which could have implications for the country; the importance of understanding the ongoing process is doubled.

Keywords:

Customs Union, Economic Union, Regional Integration, Foreign Trade, Eurasia.

Assessing the soft power of Iran's free- trade zones in shaping the regional security system

mariamverijkazemi

Abstract

Achieving effective regional roles is one of the strategic goals of countries to maintain their sovereignty and legitimacy; therefore, the optimal use of economic-trade processes in the form of common markets or multinational economic union depends on the emergence of systems. under the guise of free trade zones, which are based on the geographical and political location of countries, it is an acceptable political-economic solution to create a cohesive security structure to produce soft power and reproduce it, that is, authority of civil society; At the same time, the core of free trade zones is a place to access the seas and oceans, which can bring different tactics to the development of countries, regardless of the insecure and threatening environment in covering economic, political and security activities. Beside these interpretations, the unique geography of Iran plays a diverse and effective role for the economic- geo-economic connection of the surrounding countries, which are affected by the geographical bottleneck. The question is whether the free trade zones of Iran can be considered as one of the pillars of soft power to strengthen or guarantee the unity of the regional security system according to the strategy of controlling the Islamic Republic of Iran? Based on the research findings, it is inferred that free trade zones in Iran have an exceptional and developmental position to achieve a systematic security environment in terms of national-regional convergence, but institutionalizing bilateral or multilateral agreements and comprehensive participation is important.

Keywords:

Economic Hegemony, Regional Power, Iran, Free Trade Zones. Eurasia union.

Investigating the role and geopolitical position of Chabahar port in the one-road belt project

Mohsen Abedini, Rabiaz Ghorbani Nejad, Abdolreza Faraji Rad, Mohammad Akhbari

Abstract

Investigating the Geopolitical Role and Location of Chabahar Port in the One Road Belt Project

Regarding to geological location of capacity, infrastructure facilities, Islamic Republic of Iran in central, western Asia and south west of Asia trying to enhance security stability as same as financial improvement in this region. While, People's Republic of China(P.R.C) as a Belt project a Road, pose a pervasive plan that include different economical, commercial, cultural, scientific, geopolitical, and security aspect; may have a wide consequences in the region. Intention of execution of this project enhancing improvement level of countries between eastern and western Eurasia boundaries and pose through regional cooperation facilities and development of infrastructure of regional countries. This project consists of dry way “economic Belt of Silk road” and waterway “marine Silk road”. In this project’s waterway Geopolitical location and geographical capabilities of Iran ignored; it is because of that Iran has many capabilities such as having shortest transit route to Eurasia region. In other hand regarding to the central Asia countries caucasia surrounded by land, Islamic Republic of Iran is as most significant option for accessibility of these countries to free waters (Oman sea and Indian Ocean). this research with descriptive analytic and with use of library studies

seeking for identifying role and Chabahar Geopolitical place in project “ A Belt, A Road”. And assumption of this research is regarding to Geopolitical location and proper Capabilities Makran shores and Chabahar port in south east of Iran, these shores should be placed at major rings of the Marine Silk Road, and then in the next level regarding to unique position of Iran between this project’s two dry way and waterway, able to be best route to connect water way to dry way through Chabahar port. And then it connects to Eurasia region that ultimately giant help to development and security of Islamic Republic of Iran Especially fewer developed south east region.

Keyword

Geopolitics, One Road Belt Project, North-South Corridor, Chabahar

Investigate the Capacities and Opportunities of Iranian Free Economic Zones to Attract Foreign Investments

Mohammad Reza Bagheri Rakhneh

Abstract

The present study intends to investigate the capacities and opportunities of Iranian free economic zones to attract foreign investments. From this point of view, after expanding the conceptual framework of this subject this study investigates the factors influencing the attraction of investments in the Iranian free economic zones. According to the thematic documents that are being presented in this research, the research method is the library research. Findings of this study indicate that seemingly the Iranian free economic zones by enjoying its specific geographical situation, presence and connection to The International North–South Transport Corridor (INSTC), appropriate transit situation, strategic depth, centuries-long historical background, can enjoy the required opportunities and capacities in order to attract foreign investments.

Keywords:

Free Economic Zones, Iran, Capacity and Potential, Foreign Investment

The role of Anzali Free Zone in expanding economic cooperation between Iran and Georgia

Maryam Nouri¹

Abstract

Free zones are important because of the positive benefits they provide for economic cooperation with the other countries. Anzali Free Zone is one of the most important and nearest economic zones of Iran to Georgia, which has special capacities in expanding bilateral cooperation. Georgia is also important to Iran because of its special geopolitical position as the gateway to the Caucasus for its economic and commercial importance. Achieving a high ranking of Georgia in free market and investment support indicators is important too. The question of this research is what is the role of Anzali free zone in expanding economic cooperation between Iran and Georgia? The main purpose is to identify the role and impact of the Anzali Free Zone in expanding the economic cooperation between the two countries. First, the economic cooperation of the two countries in the Anzali Free Zone will examine, and then the opportunities for their effective cooperation and the role of this free zone in the economic cooperation with Georgia will explain. The author tries to fill this scientific gap by

¹Master Student, Regional Studies, ECO College of Allameh Tabataba'i University, Tehran,

considering the lack of previous research on the subject and the importance of the issue. The type of research is applied and hopefully help in planning and policy making. The approach is descriptive-analytical and the method of data collection is library and Internet resources.

Key words:

Anzali free zone, economic cooperation, Iran, Georgia, free zone

Особые экономические зоны и перспективы экономического развития приграничного региона в международном транспортном коридоре «Север-Юг»

Аннотация

В статье предпринята попытка исследования генезиса теорий и международного опыта развития особых экономических зон. Представленный теоретический каркас исследования позволяет определить внутренние закономерности формирования и развития особых экономических зон, подчеркнуть их актуальность в современном мире; авторская методика оценки геотранзитного потенциала приграничного макрорегиона на основе статистических данных таможенных органов обосновывает его выгодное пространственное расположение в транспортно-логистической системе; модифицированная гравитационная модель внешней торговли Северо-Кавказского макрорегиона показывает необходимость развития вектора внешнеторговых связей по линии Индия-Иран-Россия-Северная (Центральная Европа); эконометрическая модель и прогноз экономического роста Дагестана в сценарии долгосрочного развития международного транспортного коридора «СеверЮг» до 2035 г. служат основой для концепции некапиталоемкого роста экономики дотационного региона.

В статье предлагается интегрировать экономические системы приграничных регионов стран-контрагентов

внешнеэкономической деятельности, связанные стратегией развития международного транспортного коридора «Север-Юг», обосновывается концепция взаимодействия особых экономических зон Ирана и России в Каспийском регионе.

Ключевые слова: свободные экономические зоны, транспортный коридор, гравитационная модель внешней торговли, геотранзитный потенциал.

Special economic zones and prospects for economic development of the border region in the international transport corridor "North-South"

Annotation

The article attempts to study the genesis of theories and international experience in the development of special economic zones. The presented theoretical framework of the study allows us to determine the internal patterns of the formation and development of special economic zones, to emphasize their relevance in the modern world; the author's methodology for assessing the geotransit potential of the border macro-region on the basis of statistical data from customs authorities substantiates its advantageous spatial location in the transport and logistics system; the modified gravitational model of foreign trade of the North Caucasian macro-region shows the need to develop a vector of foreign trade relations along the line of India-Iran-Russia-North (Central Europe); The econometric model and forecast of the economic growth of Dagestan in the scenario of the long-term development of the international transport corridor "North-South" until 2035 serve as the basis for the concept of non-capital-intensive economic growth in the subsidized region.

The article proposes to integrate the economic systems of the border regions of the countries-counterparties of foreign economic activity, connected by the development strategy of the international transport corridor "North-South", substantiates the concept of interaction of the special economic zones of Iran and Russia in the Caspian region.

Keywords: free economic zones, transport corridor, gravity model of foreign trade, geotransit potential.

**Abstract Proceedings of the International Conference
Eurasian Economic Union and the Geopolitical Role
Free zones are applied in the development of regional relations**